

banka ve

EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ

OCAK 1984 • YIL : 21 • SAYI : 1

FİYATI : 200 LİRA

Okurlara Mektup / 3

Hızlı Nüfus Artışı En Önemli
Yapısal Sorundur / 5

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Ekonomik Göstergeler / 7

EKONOMİK YORUMLAR / 9

Dr. Öztin Akgüç

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Necdet Durakbaşı

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu

Kemal Kurdaş

Dış Göçün 20. Yılında :
Beklentiler ve Gerçekler / 57

Prof. Dr. Nusret Ekin

Sermaye Piyasası / 47

Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

Yabancı Bankaların Kuruluş ve
Faaliyete Geçme Prosedürü / 53

İÜnal Somuncuoğlu

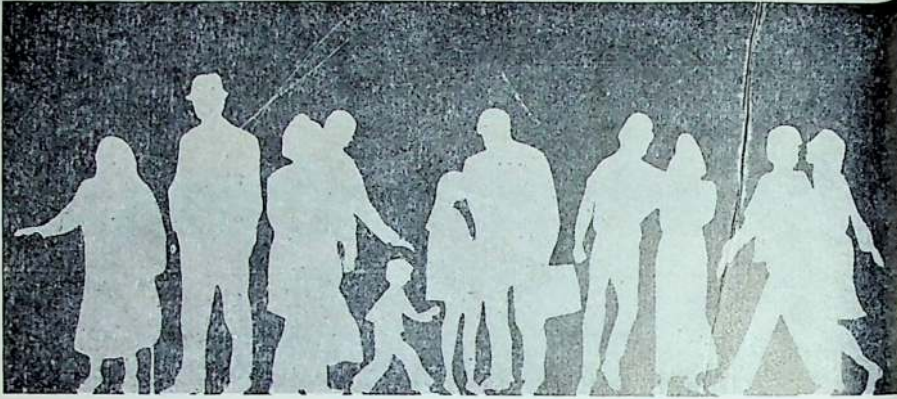
Ayın Ekonomik Olayları / 59

IDr. Yıldırım Kılış

Yeni Yayınlar / 69

INecdet Durakbaşı

HÜKÜMET PROGRAMININ
EKONOMİK YANI VE ÖNGÖRDÜĞÜ
KALKINMA MODELİ

Mevduat Hesap Sayısı
2.828.290

Yapı Kredi Büyük Bankadır.

Ülkemizde tam 50 banka var... Hizmet için yarışıyorlar... Genç bankalar, yabancı bankalar, eski köklü bankalar var... Bir bankada hesap açılması, açılan hesapların fazla olması, o bankaya duyulan sevgi ve güveni ifade ediyor.

Başansı kanıtlanmış büyük bir bankada hesap açılması ise daha kolay oluyor.

Hele bu banka 1944 yılından beri, her dönemde, çağdaş bankacılığın öncülüğünü yapmışa...

Halkımızın ev, para ve meslek sahibi olmasına yardım etmiş, sanat, kültür ve sporumuzun yanında olmuştusa... İstirakleriyle ülke ekonomisine büyük destek vermiş, yaşantımıza girmişse... Hele bu banka üstün ekonomik bir odu ise... Hele bu banka Yapı Kredi ise...

Halkın sevgi ve güvenini kazanmış büyük bankalar, büyük hizmetler vermekle yükümlüdür. Yapı Kredi kurulduğu günden bugüne; her dönemde, büyük ve öncü hizmetler vermiştir.

Günümüzün en büyük hizmeti Tele-İşlem dir. Tele-İşlem elektronik bankacılığın Türkiye'deki adidir. Ve Türkiye'de yalnız Yapı Kredi'de Tele-İşlem uygulanır.

Bugün Yapı Kredi'de tam 2.828.290 adet mevduat hesabı var...

50 banka arasında sadece 2 banka daha bu rakama erişebilmiş... Yapı Kredi'de hesap sayısının çoğalması son derece doğaldır.

Yapı Kredi'li olmak büyük kazançtır.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"

Otomotiv Endüstrisi ve
yedek parça piyasasının yanısıra
her türlü endüstriyel balata
ihtiyacını karşılayan lider

Taklit edilen, fakat,
kalitesine erişilemeyen marka

Her tür araç ve
gereç için fren ve debriyaj
balatası denince akla gelen
ilk isim

ERKA

BALATA ve OTOMOTİV SANAYİİ A.Ş.

Rami Kışla Caddesi 123, İstanbul tel. 76 30 66 telex. 23 228 Ebas tr

Erka bir Kurtkaya Holding kuruluşudur.

ERKA T.S.E belgesine sahiptir.

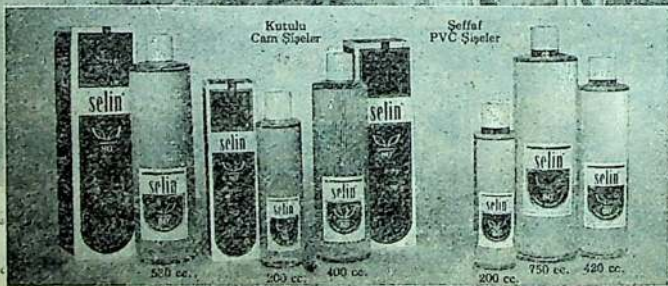
selin®

LİMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşünün... Serinlik ortamında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.
Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

OKURLARA MEKTUP

1 VII 1984

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına İmtiyaz Sahibi: Kemal Kurdaş • **Yazı İşleri Müdürü:** Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Danışma Kurulu:

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüc • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkun • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal • Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Cakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Döşlüoğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan İşil • Dr. Halûk Kabaaloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kalalı • Adnan Başşer Kafaçoğlu • Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazlı Keyman • Dr. Yıldırım Kılıksız • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr. Orhan Morgil • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebloğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsüney • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman Nurlu Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer • Nezh Tunçsiper • Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • A. Dağın Yalın • Doç. Dr. Ahmet Yüksel •

Basım-Yayım Danışmanı: M. Tarık Yaşar

Sevgili Okurlarımız,

Derginiz 1984 ile birlikte 21'inci yayınına başlamıştır. Belirli konuları işleyen bir yayın organının yaşamını aralıksız 20 yıl başarıyla sürdürmüş olmasının başta gelen nedeni, okurlarının gösterdikleri yakın ilgidir. Bu sayıya ek olarak sunduğumuz «Ayrı Bası» geride bıraktığımız yılın bilançosu niteliğindedir. 1983'te çıkan dergilerde; 39 ayrı yazarın kaleme aldığı 77 yazı, 28 bilim ve işadamları ile yöneticinin katıldığı 10 «Ekonomik Yorumlar» toplantısı metni, 3 «Söyleşi» ve 12 «Ekonomik Göstergeler» yer almaktadır. Bu, Dergi'ye yazarların ve konuşmacıların da ilgi gösterdiklerinin açık kanıtıdır. Öte yandan geçtiğimiz yılın dergilerinde 246 reklam yayımlanmıştır. Bu ise, Dergi'nin işletme ve kuruluşları için etkili bir reklam aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Dergi'ye sürekli destek olan okurlarımıza, yazarlarımıza, konuşmacılarımıza ve reklamları veren kuruluşlara; çalışmalarımıza değerli görüşleriyle katkıda bulunan Danışma Kurulu üyelerimize; içten teşekkürlerimizi sunar, yeni yıllarını en iyi dileklerimizle kutlarız.

Dergi, «ekonomik konuları tartışarak ülkemiz için en gerçekçi politika ve yöntemleri bulma» amacından 1984'de de sapmayacak, ekonomik açıdan daha aydınlık yıllarına ulaşmamız yolunda çaba harcayan ilgililere yardımcı olacaktır. Bu sayıdaki yazılar da aynı amacı gütmektedir.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

OCAK 1984

YIL : 21

SAYI : 1

200 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak, No. 17, Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul • **TELEFON:** 526 34 11 • **YAZIŞMA:** P.K. 769; Karaköy - İstanbul • **AÇIKLAMA:** Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • **YILLIK ABONE:** 2.400.- TL; Öğrencilere 1.200.- TL • **İLAN FİYATLARI:** Arka kapak 30.000.- TL, Ön kapak içi 22.500.- TL, Arka kapak içi 20.000.- TL, Tam sayfa 15.000.- TL, Yarım sayfa 10.000.- TL, Çeyrek sayfa 5.000.- TL, Renk farkı 7.500.- TL • **BASKI:** Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • **Tarihi:** 7 Ocak 1984.

Süper Sistem

Rasyonel bankacılık anlayışı içinde,
sektördeki gelişmeleri izleyen Garanti Bankası,
formaliteleri sınırlandıran,
işlemleri çabuklaştıran kendine özgü bir sistemi
bütün şubelerinde uygulamaktadır.

**GARANTİ
BANKASI**

HIZLI NÜFUS ARTIŞI EN ÖNEMLİ YAPISAL SORUNDUR

Prof. Dr.
ERDOĞAN ALKİN

NÜFUSUN salgın hastalıklar, kıtlıklar, doğal âfetler ve sürekli savaşlar dolayısıyla çok yavaş arttığı eski ve ortaçağlar boyunca, genellikle kalabalık ulus özlemi yaygındı. Bu özlem haklı nedenlere de dayanıyordu. Çünkü kalabalık uluslar o günkü koşullar içinde askeri ve siyasi gücün en önemli unsurunu oluşturuyordu. Ayrıca emeğe dayanan ilkel üretim yöntemlerinde etkinliğin birinci koşulu çalışan nüfusun çokluğu idi. Nüfusu çok olan ülkelerde ücretler düşük ve işbölümü yaygındı.

Ancak, onsekizinci yüzyılın sonlarına doğru siyasal ve ekonomik istikrar az çok sağlanıp sağlık koşulları da düzelmeye başlayınca, batı ülkelerinde bir nüfus patlaması görüldü. O dönemlerde geniş ve verimli topraklara sahip olmayan küçük bir adada hızla artan bir nüfusun beslenmesi sorunu karşısında, İngiliz düşünürlerinden Malthus meşhur «kötümser nüfus kanunu»nu ileri sürmüştür. Malthus'a göre hızla genişleyen insan sayısı ile onları doyura-

bilecek besin maddeleri üretimi arasında büyüyen açık, eninde sonunda nüfus artışının hızını kesecektir.

Ondokuzuncu yüzyılın ortalarından başlayarak batı ülkeleri zenginleştikçe nüfus artış hızı yavaşladı ve bu konu bir yüzyıl boyunca âdeta unutuldu. Bununla birlikte batı dünyasının zenginleşme yarışına ayak uyduramayan bazı ülkelerde yaygınlaşan ulusculuk akımları, kalabalık nüfus fikrini yine ön plana geçirdi. Aynı şekilde yirminci yüzyılın iki dünya savaşı arasındaki dönemde, batı Avrupa'nın demokrasiden uzaklaşan rejimlerinde de benzer görüşlerin yaygın olduğu bir gerçektir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlıklarını yeni kazanan ülkelerle, ötedenberi bağımsız ama fakir olan ülkeler az gelişmişlik kavramını gündeme getirdi. Bu ülkelerin çoğunda hızlı nüfus artışı, kalkınma çabalarını sınırlıyordu. Böylece kalabalık nüfusun yarattığı sorunlar yeniden yoğun biçimde tartışılmaya başlandı. Bunun ötesinde Yeni Malthusyenler denilen bir grup düşünür doğal kaynakların sınırlarını gelişmiş ülkeler için de tartışmaya koyuldular. Ancak, hızlı nüfus artışı lehinde olan görüşlerin özellikle az gelişmiş ülkelerin belli siyasal çevrelerinde hâlâ ileri sürülmekte olduğu da bir gerçektir. Bu görüşler şöyle özetlenebilir: Nüfus askeri ve siyasi gücün başlıca kaynağıdır; ayrıca, kalabalık uluslar doğal kaynaklardan daha etkin biçimde yararlanabilirler; bunun yanında hızlı nüfus artışı işbölümü, uzmanlaşma ve çağdaşlaşmayı yaygınlaştırır.

Dikkat edilecek olursa ilk iki görüşün, yüzyıl önce ileri sürülenlerden pek büyük bir farkı yoktur ve ay-

nı ideolojik-politik temele dayanmaktadır. Oysa yaşadığımız dünyanın dinamik koşulları bu görüşleri az geliştirmişlerin gerçekleri ile tutarsız hale getirmiştir. Hızlı nüfus artışının yarattığı ekonomik sorunlar, Türkiye örneği alınarak kolayca sıralanabilir.

Yılda yüzde 2.5 hızla artan bir nüfus, işgücünü de hiç bir ekonomik faaliyetin masedemeyeceği hızla genişletmekte ve işsizliğin yükselmesine neden olmaktadır.

Nüfus artışı tüketimi uyarıp enflasyonu yapısal bir sorun haline getirirken, sonuç olarak kalkınma çabalarının dayanağı yatırımların başlıca kaynağı olan tasarrufları kurutmaktadır.

Hızlı nüfus artışı nedeniyle (okul, hastahane vs. gibi) sosyal yatırımların yükünün artması, ekonomik faaliyete yönelebilecek yatırımların sınırlandırılmasına neden olmaktadır.

Hızlı nüfus artışı kişi başına refah artışını sınırlamaktadır. Örneğin 1984-1988 döneminde milli gelirin yılda ortalama yüzde 6, nüfusun yüzde 2.5 artacağı tahmin edildiğinde, dönem boyunca gerçekleşen toplam yüzde 30 gelir artışının yarısına yakın kısmının nüfus artışı tarafından masedileceği ve kişi başına refahın 5 yılda ancak yüzde 17.5 artacağı görülmektedir.

Nüfus artışının hızlı olması, kırsal kesimlerden kentlere göçü de hızlandırmakta ve kentlerin sorunlarına yeni sorunlar katmaktadır. Hızlı nüfus artışı bazı temel besin maddelerinde üretim ile tüketim arasında büyük açıkların doğmasına neden olmaktadır.

Hızlı nüfus artışı gelir ve kaynak dağılımını da bozmaktadır. Bu olguya gelişmekte olan ülkelerin gerekli

özeni gösterdikleri söylenemez. Oysa nüfusu hızla artan ülkelerin hem dünyadaki genel refaktan giderek azalan oranda pay aldığı, hem de kendi sınırları içinde genişleyen bir gelir - kaynak dağılımı yozlaşması ile karşı karşıya kaldıkları bir gerçektir.

Bütün bu sorunlar karşısında hızlı nüfus artışının yanında bulunmanın olanaksız olduğu düşünülebilir. Ne var ki, istatistik verileri değil ideolojik ve politik sloganlarla tartışma yapma eğiliminde olanlar her zaman bulunacak ve hızlı nüfus artışının lehinde konuşma fırsatını da bulacaklardır. Dileğimiz bu gibi kişilerin, fikirlerini serbestçe savunmakla birlikte ülkenin nüfus politikasının belirlenmesinde etkili olmalarıdır.

Abonelerimize ve Okurlarımıza Duyuru

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

1984 Yılında:

Sayısı	: 200.— TL.
Yıllık abone	: 2400.— TL.
Çğrenci abonesi	: 1200.— TL.

Abone bedelleri posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıda sayıları belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541
Akbank Türbe Şubesi : 4512
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

Lütfen, aboneniizi bir an önce yenileyiniz!..

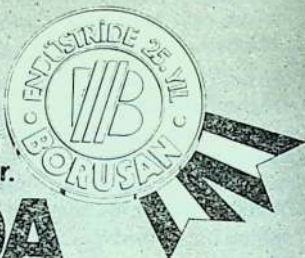
ekonomik göstergeler

	1981	1982	1983		
			Ağus.	Eylül	Ekim
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1101.7	921.9	984.4	1120.0	1087.2
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	386.4	542.7	580.8	541.9	667.8
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	920.3	910.5	952.8	965.4	1056.8
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	261.9	266.2	277.8	289.7	291.1
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	1948.1	2614.8	2633.3		
Ticari	469.8	660.1	530.3		
Tasarruf	901.2	1508.6	1715.8		
Vadesiz Tasarruf	223.5	274.2	411.6		
Vadeli Tasarruf	677.6	1234.4	1304.2		
Resmi	157.4	220.3	278.2		
Bankalar	111.8	220.4	98.5		
Diğer Mevduat	8.0	5.3	10.5		
Toplam Krediler	1391.9	2044.2	2179.9		
Tarım	340.2	353.7	372.8		
Kalkınma Bankaları	63.5	90.5	104.5		
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	63.3	91.7	109.7		
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	19.7	34.5	49.0		
Denizcilik	15.4	34.4	41.7		
Ticari, Sınai, Sair	880.4	1428.7	1481.2		
İller Bankası	9.5	10.7	21.0		
PARA ARZI (milyar TL.)	872.8	1375.5	1415.1	1451.0	1565.1
FIYATLAR (1963 = 100; Tic. Bank.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	3858.8	4816.5	5845.6	5988.4	6138.0
Gıda Maddeleri ve Yemler	3395.9	4030.6	4757.1	4954.1	5146.3
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	4630.4	6126.3	7659.9	7712.3	7790.9
İstanbul Gecinme İndeksi	4294.5	5567.3	6590.9	6800.2	7144.3
Ankara Gecinme İndeksi	3523.2	4557.0	5330.9	5629.3	5788.9
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	8933.4	8842.0	5844.4	6527.4	6975.3
Dışsatım	4702.9	5746.0	3448.2	3907.9	4474.1
İşçi Dövizleri	2489.6	2186.6	1046.8	1216.1	1326.4

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibariyle birikmelidir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

BORUSAN 25. Başarı Yılında
uluslararası bir marka
olmanın onurunu yaşıyor.

BORUDA GÜVENİN MARKASI "BORUSAN" DIR.

BORUSAN, yaşamın ve endüstrinin
ayrılmaz parçasıdır.

Gaz, elektrik, su, ısı tesisatlarında,
konstrüksiyon, doğrama, çatı,
cephelerde, otomobül, bisiklet,
motosiklet yapımında, mobilyada,
ev araçlarında, çelik doğramada,
kimya, ilaç, gıda, kağıt, süt,
meşrubat ve diğer endüstrilerde
taşıyıcı ve iletilici
olarak BORUSAN
"temel ürün" dür

BORUSAN; su ve gaz boruları,
sanayi boruları,

kondansör borular, profil borular,
paslanmaz çelik borular,
yassı çelik ürünler,
düz ve oluklu galvanize saclar,
metal kaplı bantlar
dahil olmak üzere
366 çeşit ürünü ile
hizmet vermektedir.

BORUSAN

Meclisi Mebusan Caddesi BORUSAN Binası NO: 523-533 Salıpazarı - İstanbul
P.K. : 127 Karaköy Tel: 44 87 50 (9 hat) Satış Tel: 45 10 90
Telex: 24190 brs. tr./24586 brsn. tr.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Dr. Öztin AKGÜÇ
- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
- Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU
- Kemal KURDAŞ

YÖNETEN :

- Necdet DURAKBAŞA

I - Hükümet Programının Ekonomik Yanı

DURAKBAŞA — Bugünkü toplantımızın konusu, Özal Hükümeti Programı'nın ekonomik yanı. İzin ve rirsiz belli başlı noktaları satır başları olarak işaret etmek istiyorum. Programda, serbest piyasa ekonomisine geçilecek deniidikten sonra enflasyonun önleneceği, köy-şehir farkının -ekonomik ve sosyal yöndengiderileceği, serbest kur politikasının uygulanacağı ve 5 yıllık iktidar döneminde konvertibiliteye geçileceği, gümrük vergilerinde himayeci olmaktan çok rekabete hazırlayıcı bir politika izleneceği, sanayide devlet teellerinin olsun özel sektör tekellerinin olsun kaldırılmasına çalışılacağı, sanayiın yurda dengeli olarak dağılımına gayret edileceği, bu amacın daha çok altyapı yatırımları ve vergi ayrıcalıkları tanınarak sağlanacağı, sanayi yatırımlarında, uzun süreli yatırımlardan çok hemen sonuç alı-

nabilecek yatırımlarla yarım kalmış yatırımlara öncelik verileceği belirtiliyor. Bundan böyle rekabet edebileceğimiz sanayi ürünlerine ağırlık verileceği, diğer sanayi ürünlerinin ithal yoluna gidileceği, ithal ikamesi yerine ihracata dönük sanayiın teşvik edileceği, KİT'lerden devredilebilecek olanların halka devredileceği ifade ediliyor. Programa göre, «kalkınmak için ithalatı artırmak, bunun için de ihracat yapmak ve ayrıca dışardan sermaye veya kredi temin etmek lazımdır», deniyor. İmkân ölçüsünde ithalat ve ihracatta serbestiye gidileceği, yurt dışına çıkışların serbest bırakılacağı vurgulanıyor. Ayrıca işsizliğin ancak kalkınma hızı artırımı ile sağlanabileceğine, bunun ise yukarıda sıralanan önlemlerin bir arada alınmasına bağlı olduğuna değiniliyor. Hizmet sektöründe gelişmenin daha süratle sağlanabile-

ceği belirtildikten sonra bu konuda sağlanacak gelişmelerin işsizliğin giderilmesindeki yararına işaret ediliyor. Ücretin işe ve verimliliğe göre saptanacağı, bankaların serbest rekabete sokulacağı, faizlerin de piyasada oluşmasının sağlanacağı vurgulanıyor. Benim saptayabildiğim belibaşlı noktalar bunlar.

Sayın Hatiboğlu, Programın öngördüğü hususlar sizin kalkınma modelinize ve düşüncelerinize ne derece uyuyor ve uymayanları varsa, bunlar nelerdir? Uyanlardan çok uymayanların belirtilmesi ve ek önlemler gerekiyorsa onların da açıklanması, sanırım daha kestirme bir yol olur.

hükümet programı, türkiye ekonomisini kemiren rantları ortadan kaldırmaya yöneliktir

HATİBOĞLU — Teşekkür ederim Sayın Durakbaşa. Programın temel ilkelerini güzel özetlediniz. Aslında programda bunun dışında değinilen birtakım başka noktalar vardır; ama işaretlediğiniz noktalar en can alıcı, en temel noktalardır. Bana göre, bu noktaların biri dışında hepsi doğrudur. Bunlar hem teker teker doğrudur, hem de birbiri arasında tutarlılığı mevcuttur. Başka bir deyişle, bugüne kadar dinlediğimiz hükümet programlarından bu yönden farklıdır. O bakımdan Sayın Özal'ı bir kere daha tebrik etmek icabeder. Ümit ederim ki tatbikatta da bu söylediklerini yapar.

DURAKBAŞA — Sizin hep sözünü ettiğiniz rantları bu politikalar ortadan kaldıracak mı, Sayın Hatiboğlu?

HATİBOĞLU — Evet, bütün bu tedbirler yıllardan beri üzerinde dur-

duğum ve Türkiye ekonomisini kemiren rantları ortadan kaldırmaya yöneliktir. Üstelik bu tedbirlerin hiç birisi ikinci en iyi tedbirler değildir. Yani ikinci en iyiden maksadımız; bir şeyi düzeltirken başka bir şeyi bozarsınız, bunların hepsi birinci en iyi tedbirlerdir. O bakımdan bütün arzumuz, bu tedbirlerin tümüyle alınmasıdır. Tabii bu tedbirlerin bir tek özeti var. O özetini birinci noktada belirttiniz zaten. O da serbest piyasanın işleminin sağlanması. Eğer serbest piyasaya inanmıyorsanız bu tedbirleri alacaksınız. Bir yandan bunları alırken, bir yandan da aksine tedbirler alırsanız, o zaman işte o, ikinci en iyi tedbir olur. Yani ikinci en iyi tedbir derken bir tedbir alırsınız, serbest piyasaya uymaz; ama bazı şeyleri düzeltir. O, ikinci en iyi tedbir olur. Bu bakımdan ben son derecede olumlu görüyorum. Yalnız bir tanesi ile hemfikir değilim, dedim. İzin verirseniz onu belirtiyim. Ondan sonra Programın tümü hakkındaki düşüncelerine geleceğim.

Sayın Özal'la hemfikir olmadığım tek bir nokta var. O konuda da çoğu kimse Sayın Özal gibi düşünüyor. O da şudur. Deniyor ki Türkiye'de işsizliğin azaltılması için kalkınma hızını artırmak gerekmektedir. Türkiye ne kadar çok kalkınırsa, ne kadar hızla kalkınırsa, işsizlik de o derecede hızla azalacaktır. Kanaatimce bu nokta doğru değil. Bugün için aksine, Türkiye'de özellikle dolarla ifade edilen kalkınma hızımızı ne kadar süratle menfiye getirirsek, işsizlik sorunu o kadar hızla azalacaktır. Tabii bunu izah etmek kolay değil. Kanaatimce bu nokta üzerinde önemle durmak lazımdır. Niçin bu böyledir? Bunu açıklamak zor, ancak şunu söylemeliyim ki, eğer bu tedbirler alınacak olursa, sonucu zaten Türkiye'de kalkınma hızının azaltılması yönünde olacaktır. Hiç olmazsa önümüzdeki iki-üç yıl; ondan sonra

tabii artacaktır. Yoksa, kuşkusuz tedbirler kalkınma hızını sürekli azaltacaksa onu hiç kimse tavsiye edemez. Bu tedbirler bir süre Türkiye'de kalkınma hızını azaltacaktır. Buna dayandığınız takdirde o zaman Türkiye normal duruma gelir. Türkiye'de sözünü ettiğim rantlar ortadan kalkar. Ondan sonra Türkiye ekonomisi normal şekilde gelişmeye başlar.

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğlu, izin verirseniz bir noktaya işaret etmek istiyorum. Anladığım kadar, «bu tedbirler alınır, diğer bütün her şey aynı kaldığı takdirde, kalkınma hızında bir düşme olabilir» diyorsunuz. Oysa, örneğin, dışardan yeterince yabancı sermaye veya kredi gelse, bunların desteklemesiyle ithalat-ihracat belirli ölçüde artırılsa, o takdirde yine mi kalkınma hızı düşecek?

HATİBOĞLU — Evet öyle olacaktır. Bütün bu söylediğiniz tedbirler kalkınma hızındaki düşmeyi etkilemez. Aksine bu prosesin daha hızlı olmasına yardım eder. Çünkü dışarıdan sermayenin gelmesinin başka bir anlamı, Türkiye'nin ihracatının kısa sürede artması olacaktır. Türkiye'de ihracatın artmasının da bugün için bir tek yolu vardır: Kalkınma hızının azaltılması suretiyle Türkiye'de ihracat artar. Gerçekten de Türkiye'de 1980 yılında kişi başına milli gelir 1300 dolardı. O zaman ihracatımız iki milyar dolardı. Şimdi ihracatımız 6 milyar dolara çıktı. Türkiye'nin kişi başına milli geliri 800 dolara doğru iniyor. 1300'den 800'e. Gerçi o 800'ün 200 doları, doların diğer paralara göre kıymet kazanmasındandır, diyelim. Ama herhalde ortalama olarak Türkiye'de kişi başına milli gelir zaten % 30 dolayında geriye gitmiştir. Daha da gidecektir. Onun teorisini konuşmak istemiyorum. Yalnız şuna değinmek istiyorum. Kalkınma hızının sağlıklı şekilde ölçülmesi mümkün

değildir. Özellikle Türkiye gibi geri kalmış bir ülkede kalkınma hızı 3 müdür, 5 midir, eksi midir, artı mıdır; bunu bilmek zordur. Kalkınma hızımızı ne ile ölçeceğiz? Yabancı para ile ölçerseniz kalkınma hızı başka, Türk parası ile başka. Milli gelirdeki değişiklikleri reel gelire getirmek suretiyle deflate ettiğiniz takdirde kuşkusuz daha başka. Kaldı ki deflate ederken kullanacağınız indeksler o kadar zor indeksler ki, bu-

*Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU
Gulf Polytechnic (Bahrain)
İşletme Fakültesi Dekanı*

gün indeks problemi iktisatta halledilmeyen problemlerden bir tanesi. Türkiye gibi eskiden hiç sanayi olmadığını, eskiden hiç üretmediğiniz bir takım malların şimdi milli gelirde oranının çok yüksek olduğu, eskiden milli gelirde % 3 olan ihracatımızın şimdi % 10'un üstüne çıktığı düşünülürse, böyle temel değişikliklerin olduğu ülkelerde, eski usullerle deflate ederek, milli gelirle kalkınma hızını % 3,8 bulacaksınız; bu doğru değil.

DURAKBAŞA — Peki, trend de tespit edilemiyor mu?

HATİBOĞLU — Efendim. 1983 yılında dahi tespit edemezsiniz, eğer o usullerle giderseniz. Olsa olsa yapılabilecek en iyi tespit -ki kanaatimca ondan kaçınıyor- milli para ile değil de uluslararası para ile Türkiye'nin milli gelirini hesap etmektir. Bu yol da kesin rakam vermez ama belki bir trend verebilir. Ama bu konu derin bir konudur ve iktisatçılar bu konuda binlerce cilt yazmışlar hâlâ indeksleme problemini tam olarak çözememişlerdir; özellikle az gelişmiş, gelişmekte olan ülkelerde. Aslında bildiğimiz bir olay vardır ki, Türkiye'de çalışan insanların geliri geçmiş üç yıl içinde esaslı surette geriye gitmiştir. Ve bunun böyle olması da lazımdı; yıllar yılı söyledim. Şimdi Türkiye'de çalışmayan insanların gelirini geriye getirmek lazım. Çalışan insanların rantları bitti artık. Birtakım işçiler artık rant alamaz duruma gelmiştir. Fakat şimdi Türkiye'de çalışmadan rant alan birtakım insanlar var. Acaba o insanların rantını azaltabilecek miyiz?

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğlu, ücretlilerde rant o kadar önemli mi idi?

HATİBOĞLU — Sayın Durakbaşa. bir ekonomide umum müdürün şoförü, umum müdürün maaşından fazla ücret alırsa o rant değil miydi? Bu ve benzeri rantlar azaldı ya da gitti şimdi.*Ama rant kazanan esnafı var, sanayicisi var, tüccarı var, arazi sahibi var. Yani çok rant kazanan var. Türkiye ekonomisinin işlerliği bakımından çalışanlarda oluşan rantlar çok önemliydi. Zaten o rantlar gittiği içindir ki Türkiye 2 milyar dolar ihracat hacminden 6 milyara çıktı.

AKGÜÇ — Onu bir tartışalım.

Türkiye'de benim bildiğim 2,9 milyar dolardı, 1980'de ihracat rakamımız.

HATİBOĞLU — 1979'da 2 milyardı.

türkiye'nin ihracatında
1981 ve izleyen yıllarda
görülen artışın nedenleri
üzerine görüşler

AKGÜÇ — Türkiye'de bakarsanız ihracatta belli bir yükselme temposu vardır. Bu hem ekonominin gelişmesinden oluşur, hem de dünyadaki enflasyondan. İhracatta fırlama esas 1981'de olmuştur. 1982'ye baktığımızda fazla bir artış yok. Bu yıl reel olarak hiç yok. 1981 artışını çok iyi değerlendirmemiz lazım. Niye Türkiye'de 1981'de birden ihracat fırlamıştır? 1981 yılı ihracatının fırlamasını ben iki nedene bağlıyorum. Bunların birincisi, İran-İrak savaşı dolayısıyla bu ülkelere dışarda ambargolar konmuştur. İran ve bir ölçüde Irak hatta 1981'de bir ölçüde Libya'ya... Türkiye üzerinden reeksport yapılmıştır bu ülkelere. O dönemlerde ithalat da birden fırlamıştır; 5-5,5 milyar dolardan 9 milyarlaraya fırlamıştır. Dış ticaret açığı 1980'de 5 milyar doların üzerindedir, 1981'de 4 milyar, geçen yıl 3 milyardan fazladır, bu yıl da 3,5 milyardır. Görülüyor ki ekonomide çok büyük bir yatırım hamlesi ve gelişme olmadığı halde, iç talep de kısıldığı halde ihracatla birlikte ithalat da önemli boyutlarda artmıştır. Bu da bir reeksport olayı olduğunu gösterir. Gerçekten ihracat rakamlarımızı analiz edersek hiç üretmediğimiz malları bile ihraç ettiğimizi görürüz. Örneğin Türkiye'nin ihracatı içerisinde son yıllarda % 10 oranında akaryakıt, fuel-oil vardır. Yine Türkiye'nin bu dönem içerisinde önemli ölçüde ma-

kina ihracatı vardır. Ve ihracatımız en çok hangi ülkelerde yoğunlaşmıştır? İran-İrak ve Libya üzerinde yoğunlaşmıştır. Eğer bu üç ülkeyi çıkartırsak, ki bu üç ülkede serbest piyasa söz konusu değildir, bizim AET ülkelerine yapmış olduğumuz ihracat önemli bir artış göstermemiştir. Nihayet 1 milyar dolardan 1,5 milyar dolaylarına yükselmiştir. O nedenle bu özelliği dikkate almalıyız.

*Dr. Öztin AKGÜÇ
İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi
Öğretim Üyesi*

İkinci dikkate alacağımız nokta: niye 1980'de bu derece büyük bir artış olmuştur? 1980 yılında firmalar önemli ölçüde stok devretmişlerdir. İç piyasa daralıp da stoklar satılmayınca, 1980 ve 1981'de dışa satmak zorunda kalmışlardır; zararına olsa dahi. Dikkat ederseniz ondan sonra 1982 yılında hemen ihracat artışı düşmüştür; 1983'de yeniden düşmüştür. O nedenle benim kanaatim yorum yaparken bu geçici faktörleri dikkate almak zorundayız.

HATİBOĞLU — Sayın Akgüç önemli bir noktaya temas etti. Bu konudaki görüşlerimi açıklayayım. Türkiye'de ihracat her zaman artmış, diyorlar. Oysa Türkiye'de ihracat o yıllara kadar azalmıştır. İhracatı lira olarak değil, milli gelirin ihracata oranı olarak düşünmek lazım. Türkiye'de milli gelirin ihracata oranı 1950'lerin başında % 6-7'lerde iken 1979'da % 3'e inmiş. Yani trendde bir artma değil, hatta bir inip çıkma da değil, bu % 7'den % 3'e devamlı iniş olmuştur. Şimdi de % 3'ü % 10'a çıkarmışız. Eğer buna ihracatta artış yoktur diyorsak, ben başka birşey söylemeyeceğim.

«İthalatımız da arttı, ödemeler bilançomuzda önemli açıklar var» deniyor. Bunlar da kanaatimce ekonomik bakımdan çok anlamlı değil. Şu bakımdan değil: Çünkü 1978'de 1979'da ekonomi durmuş; durmuş olan bir ekonomiyi bu ihracat çalıştırmış. Siz ihracatı bu açıdan değerlendirmelisiniz. O da Türkiye ekonomisinin işler vaziyete, yaşanır vaziyete gelmesidir. İhracatın hepsinin reeksportha ilgili olduğunu söylemek mümkün değildir.

AKGÜÇ — Reeksporu şuradan çıkarıyorum. Çünkü Türkiye üretmediği malları da ihraç etmiştir.

HATİBOĞLU — Amerika da öyle. Almanya'ya bakın, Japonya'ya bakın. O zaman Sayın Akgüç'ün düşüncesine bakacak olursak...

AKGÜÇ — Bir dakika sözünüzü kesiyorum ama, özel bir durum var. Yani İran-İrak, Libya'ya ambargo konulmasaydı da bunu kendimiz ithal edip Japonya'ya ya da AET'ye ihraç etseydik başarı olurdu tabii.

HATİBOĞLU — Oraya geleceğim şimdi. Çünkü Japonya'nın ne demiri var, ne kömürü var. Şimdi İran-İrak meselesine gelince, eğer Türkiye 1978'de 1979'daki politikasını gütsen

idi, aynı ekonomik rejimle yönetilsen, aynı size senet veririm ki ne İran'a ne de Irak'a bugün yaptığımız ihracatın % 10'unu bile yapamazdık. Hiç kuşkunuz olmasın. Ben bir yıldır Bahrain'deyim. Bahrain'de Sayın Akgüç ne savaş vardır ne de başka bir şey vardır. Dünyanın en sakın bir ülkesi. Ama bugün Bahrain'de mandalina yiyorsanız Türk mandalinası yiyorsunuz; bisküvi yiyorsanız Türk bisküvisi yiyorsunuz. Fındık, fıstık vs...

KURDAŞ — Bu, Türkiye'nin döviz kuru politikası ile oraya ihracat imkânı yaratabilmesi demektir. Doğrudur, siz 1979'dan önceki politikaları uygulamayı sürdürseydiniz, ne bu ihracat patlaması olur, ne ekonomideki darboğazlar giderilebilir, ne de ekonomi işler hale gelebilirdi.

HATİBOĞLU — Şimdi bir noktaya daha değineyim. Kuveyt'de yenilen etin % 45'i Türkiye'den geliyor. Çok enterasan, bunu oradaki gazetedede okudum. Ve bugün Avustralya ve Yeni Zelanda gibi dünyanın dört tarafına et satan ülkelerin Kuveyt'teki payı % 20'ye inmiş. Endişe ediyorlar; Türk etiyile rekabet edemiyorlar.

AKGÜÇ — Biz her şeyi üretiriz, her şeyi de satarız ama onun bize bedeli ne?

KURDAŞ — O politikalarla satamazsınız, yani 1950'den 1979'a kadar uyguladığımız politikalarla satamazsınız. Bugün satıyorsunuz. İsterseniz ben Arap ülkelerindeki hissemizi üç ayda sıfıra indiririm. Bir büyük akılçılık yaparım; derim ki, arkadaş doların kuru 270 değil, 150'dir, hiçbir ihracata da prim vermiyorum. Türk parasını sağladım diye bir de satsata yaparım. Ondan sonra satın bakalım. Bunu Türkiye hâlâ anlamıyorsa akılcı politikaları uygulayamaz.

DURAKBAŞA — Ben Sayın Ak-

güç'ün sözünden şunu anlıyorum: Böyle yok pahasına ihracat yaparak acaba aldatılıyor muyuz, reel değerlerle?...

HATİBOĞLU — Bir başka yorurda başka bir iktisatçı arkadaşımız aynı şeyi, «Ekonomi insan içindir. İnsanları aç bıraktıktan sonra ihracat yapmışız ne işe yarar» şeklinde söylemişti. Efendim, bütün mesele şu: Eğer o ihracatı yapmayacaksanız onun alternatifi 1979 yılı. Ekonomi nedret ilmidir. Nedret olmayınca cennete gidersiniz, demiş Sayın Özal. Keşke cennet olsa da insanlara herşeyi bedavadan versek. O ihracatı yaptığımız içindir ki Türkiye ekonomisi işler hale gelmiştir. Bugün Türkiye ekonomisinde insanlar çalışıyor. Büyük işsizlik olmasına rağmen iyi-kötü ekonomide ampuller yanıyor, iyi-kötü ısınıyoruz. 1979-80'de ben bir Türk Üniversitesi'nde idareciydim. Anarlardan, babalardan hergün telefon alırdım; çocuğumuz zatürree oluyor, buna bir çare bulun diye... Yok ki, hangi petrolünle çocukları ısıtacaksınız? Çok şükür Türkiye ekonomisi artık hem gününü kurtarıyor hem de ilerideki...

AKGÜÇ — 1979'da Türkiye ne kadar ham petrol ithal ediyor ve kendisi üretiyordu? 1983'de ne kadar ithal etti ve üretti? Reel yorumlara girmek lazım. Siz indekslere güvenmiyorum, dediniz. Türkiye o zaman ne kadar konut inşa ediyordu, bugün ne kadar ediyor?

KURDAŞ — 1979 trendi devam etseydi acaba bugün ithal ettiğimizin üçte birini ithal edebilecek miydik? Yaptığımız konutun üçte birini yapacak mıydık? Biz, o çıkmazdan kurtulmak ümidi getiren bir politika ile bir miktar toparlandık. Çok daha iyi toparlanabilirdik. Politikaları daha cesur uygulayabilir, daha başarılı olabilirdik; ama müsaade edin de

bugünün Türkiye'si ile 1979'un Türkiye'sini karşılaştırmayalım.

AĞÜÇ — Şimdi efendim, siz de bilirsiniz «batıla bir şey müdafaa edilmez». 1979 batıl, şu bakımdan batıl: Politik kargaşa var; zayıf hükümetler var; koalisyonlar var; anarşi var. Böyle bir tablo. Şimdi 1979 o kadar kötü bir yıl ki kuşkusuz 1979'u neyle karşılaştırsak o iyi olacak. Sanıyorum ki olması gerekenle karşılaştırma yapmamız gerekir.

KURDAŞ — Mesela hangisiyle yapalım?

AĞÜÇ — Yani Türkiye'nin oldukça iyi bir dönemi var, 1976'lara kadar gelen.

HATİBOĞLU — Ben o kanaatte değilim. Türkiye'nin 1975-1976 dönemidir ki, o yıllardır ki, 1979'u hazırlamıştır.

AĞÜÇ — Efendim, 1975-1979 dönemi iyi değildir belki ama 1974'e kadar Türkiye bir performans göstermiştir.

HATİBOĞLU — Nasıl göstermiştir? İçe dönük sanayi ile bir, ikincisi o zamanki ihracatımız kadar işçi dövizini ile... O işçi dövizini ile içe dönük sanayi yapmışızdır. Ve Türkiye o sanayi ile 1979'a gelmiştir. İlle de 1979'u tartışalım demiyorum; 1979 onların sonucudur.

KURDAŞ — 1960'lı yıllar aslında şimdi Sayın Özal'ın programında ön ilke olarak kabul edilen istikrara dönük politikaların iyi-kötü uygulandığı dönemdir. Ondan yararlanılmıştır. 1958 devalüasyonu yapılmış; 1960'dan sonra birçok yıl fiyatlar % 4'ün üstünde artış göstermemiştir. Eğer o dönemde de 1970'lerin enflasyon politikası uygulansa idi 1960-1970 yılları, tam bir yıkıntı olurdu. Mesela: o dönemde akılcı bir kur politikası olsa idi, Türkiye bu ihracat patla-

masına yakın bir patlamayı o zaman yapabilirdi.

AĞÜÇ — İşin öte yanını ihmal etmiyelim. Eğer bir o beğenmediğimiz sanayileri kurmasaydık, bugün o ihracatı yapamazdınız. Geleneksel ürünlerin ihracatı fazla artmıyor, aksine göreceli olarak azalıyor. Eğer bu kapasiteyi kurmasaydınız siz tekstilde olsun, camda olsun, çimentoda olsun ne ihraç edecektiniz?

KURDAŞ — Eğer akılcı politikaları almasaydık, o tesisler de faaliyette olmazdı. Eğer bu akılcı politikaları çok daha erken alsaydık, o sanayi de çok başka hüviyetlerde kurulur, bugünkü hastalıkları olmazdı.

DURAKBAŞA — Sayın Alkin, sizin görüşlerinizi alabilir miyim?

ALKİN — 1980 yılından önce ekonomideki gidişi, 24 Ocak 1980 önlemlerinin yürürlüğe girmesinden 1983'e kadar olan dönem içerisinde olup bitenleri, 1983'de bu programdan sapma ile ortaya çıkan bazı olumsuzlukları ben hemen hemen Programdaki değerlendirmeler parantezinde düşünüyorum.

DURAKBAŞA — Sayın Hatiboğlu, siz bu önlemleri aldığınız zaman kalkınmada bir gerileme olacak; yahut kişi başına düşen milli gelir hesaplarında düşme olacak, dediniz.

HATİBOĞLU — Uluslararası birimlerle...

DURAKBAŞA — Evet, uluslararası birimlerle... Buna rağmen de işsizlik artmayacak, işsizlik azalacak. Fakat bu önlemler için bir görüş var: Ekonomide bir daralma meydana getiriyor ve bunun bedeli işsizliğe yol açıyor, diyorlar. Ne dersiniz?

HATİBOĞLU — Tamamen yanlıştır, derim. Çünkü tam aksine bütün bu önlemler ekonomiyi hasta eden olayı ortadan kaldırıyor, rant-

çerçeve içinde hızlı nüfus artışını disiplin altına alacak tedbirleri de ikinci derece ilkeler çerçevesinde dikkate almalı idi.

Özetle söylemek gerekirse, ben Sayın Özal'ın Programını ana ilkeleleriyle ve ikinci derece ilkeleriyle paylaşıyorum. Bütün mesele uygulamaların bu ilkelerle ne derece paralel olacağı, ne derece uyumlu olacağıdır. Onun için Hükümete bir küçük öneri

Kemal KURDAŞ

Ortadoğu Teknik Üniversitesi eski Rektörü ve eski Maliye Bakanı

yapmak isterim. Bundan sonra alacakları her tedbirde şu üç soruyu sorunsunlar: 1 - Bu aldığımız tedbir bizi bir piyasa ekonomisine yaklaştırıyor mu? Ne derece yaklaştırıyor ve daha çok yaklaştırabilmek için tedbir nasıl bir hüviyete büründürülebilir? 2 - Bizim aldığımız bu tedbir istikrar hedefimize, enflasyonu önleme hedefimize ne derece uyuyor? 3 - Ve nihayet bu tedbir sosyal adaletçi görüşümüze uyuyor mu? Bu üç soruyu mutlaka sormalıdırlar. Bunu sormazlarsa uy-

gulamada hata yapacaklarından korkarım. Hele bir de direnişler olursa -ki mutlaka olacaktır- korkarak hata yapacaklarından endişeleniyoruz.

Bu program içerisinde Hükümet hemen tedbirler almağa başladı. Bu çerçevede son faiz tedbirlerini değerlendirmek isterim. İlk dikkatimizi çeken bu politikanın da idari kararlara dayalı güdümlü bir faiz politikası olmasıdır. Gene mevduat faizlerini Devlet tespit ediyor. Reeskont faizlerinde yine bir sürü öncelikler tanıyor. Bu bakımdan, şayet bu tedbirleri alırken piyasa ekonomisinde faizi iikit fon arz ve talebine göre piyasa şartlarının belirleyeceği ilkesine uygunluk açısından değerlendirselerdi, ona göre kendilerine sorular sorsalardı belki daha değişik tedbirler alacaklardı. Kuşkusuz, bu tedbirler eskisine göre daha akılcı, daha yapıcı. Nereden geliyor bu akılcılık ve yapıcılık? Önce, enflasyon içerisindeki bir piyasa ekonomisinde, mevduata verilen faizin mutlaka enflasyonun üstünde reel bir getiri getirmesi lazım. Kredilerden alınan faizin de enflasyon üstünde bir reel yük getirici olması lazım. Bu tedbirlerde bunu sağlamışlar. Mevduat faizlerinin enflasyon üstünde bir getiri getirmesi olanağı var. Kredi faizlerinde de mevduat maliyeti ile kredi maliyeti arasındaki Devlet yükünü, yani marjı aşağı çekici tedbirler almışlar. Daha cesur olmalarını önerirdim. Bununla birlikte bu tedbirler bir piyasa ekonomisinin düzenlemesine bir yaklaşma olmuş; ama sistem gene güdümlü, gene bürokratik. Piyasa ekonomisi global hacimler içinde işleri düzenler. Bürokrasi ise, hep küçük küçük kompartımanları düzenlemeye meyleder. Bu arada bu eğilim sezileniyor. Teşvikli kredilerde çeşitli ve keyfi faiz oranları vermişler.

DURAKBAŞA — Yalnız teşviklerde dağınıklıkları azaltmalar var.

selektif krediyi idari kararlarla tespit yerine piyasa sistemine uygun yeni bir öneri

KURDAŞ — Var. Ama, bu haliyle dahi bence önümüzdeki faiz düzeni bir piyasa ekonomisi sistemi değil. Mesela kredi sisteminde ben böyle bürokratik takdirle bir takım kredi faizlerinin sıralanmasını bir piyasa ekonomisinin temeli ile çatışır görüyorum. Böyle ayırımlarla ekonomide çeşitli rantlar yaratılıyor. Sayın Hatiboğlu'nun üzerinde durduğu rantlar hep bunlardan kaynaklanıyor. Çeşitli çarpıklıklar yaratılıyor. Siz bir şahsa gemi ithal ederseniz % 18'den kredi veririm diyorsunuz. Herkes gemi ithaline gidiyor 1 milyon doları 10 milyon dolar gösteriyor. % 18'den alıyor kredisini. Mevduat faizinin % 50'de saptandığı bir ortamda % 18'den kredi bulan adama kendiliğinden bir rant inkânı veriyorsunuz. Bunu başka türlü düzenleyebilir miydi? Bence düzenleyebilirlerdi. Ben kredi sisteminde selektif krediyi böyle idari kararlarla tespit yerine, başka bir metoda, piyasaya uygun bir metoda gidilmesini istiyorum. O metod nedir? Teşvik belgesini alan adama biz şu kadara ucuz fon veririz diyorsunuz. Bu da bir sürü yolsuzluklara sebep oluyor. Oysa, bunu şöyle bir esasa bağlamak piyasa sistemine daha uygun olur. Sınai yatırımların 1/3'ü özkaynaklardan karşılanmalı; 1/3'ünü Devlet koymalı, 1/3'ü de kredi olmalı. Yatırımlarda evvela özkaynak ve Devlet kaynağı olur, kredi işin bitimine doğru kısa süreler için alınır. Bu takdirde kredi limiti de azami 1/3 ile sınırlanacağından özel faiz imtiyazları da tanınmaz. Tanımaya da gerek kalmaz. Böylece yatırımların hesabı reel ölçülere göre yapılır. Rantabilite ona göre he-

saplanır. Uydurma rantabilite ler yapılmaz.

DURAKBAŞA — Yani Devletle Özel sektör aynı ölçüde ortak oluyor.

KURDAŞ — Şunu teklif ediyorum: Siz bugün dolaylı yollarda bir sübvansiyon yapıyorsunuz. Ve ekonominin kaynaklarını oraya aktarıyorsunuz; ucuz faiz veriyorsunuz. O kaynaklarla siz mesela Sanayi Kalkınma Bankası'nda bir yatırım fonu kurun. Teşvik belgesi verdiğiniz her sanayide yatırımın toplamının 2/3'ü sermayeden karşılsın; 2/3 sermayenin yarısını müteşebbisler, yarısını Devlet koysun. Kredi, yatırım toplamının 1/3'üne indirilsin. Bu özkaynağı Devlet mesela Sanayi Kalkınma Bankası'na versin. Yatırımlar orada değerlendirilsin. Sonra iş bittiği zaman Sanayi Kalkınma Bankası Devletin hisse senedini piyasaya sürsün. İsterse ilk yatırımcılara opsiyon hakkı verilsin. Bu sistem içinde yatırımda kredinin ağırlığını azaltacaksınız. Faizleri kompartımanlara ayırmaktan kurtulacaksınız. Sermaye piyasasının gelişmesine de yardımcı olacaksınız... Selektif kredi sistemine piyasa sistemi içinde başka alternatifler de düşünülebilir. Mesela, yatırım toplamının 2/3'ü özkaynakla karşılansın denedikten, kredinin ağırlığı azaldıktan; krediler için özel, suni selektif kredi uygulaması ortadan kaldırıldıktan sonra; Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri yıllık kazançlarının % 20-30'una kadar bir kısmı sanayide yeni hisse senedi alımına tahsis ettikleri takdirde bunu yıllık vergi matrahlarından düşebilirler denip, yeni yatırımların kaynak ihtiyacını giderecek bir yol, usul getirilebilir.

DURAKBAŞA — İzin verirsiniz tekrar Programa dönelim. Şimdi acaba Hükümet Programında kaynak yönünden bir zaaf yok mu? Yani amaçlarla kaynaklar nasıl dengelenecek?

Bir yandan enflasyonu önleyeceğiz diyoruz. Ayrıca, sosyal adalet ilkelini yerine getireceğiz diyoruz; destekleme alımlarında gerçek fiyatı vereceğiz diyoruz. Sonra vergilemede indirimde gideceğiz diyoruz. Hep kaynak tüketici unsurlar. Bu son faiz ayarlamalarında da Devlet önemli tu-

Necdet DURAKBAŞA
Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.
Genel Müdür Muavini

tarda muamele vergisinden vaz geçti. Fona olan kesintiyi yarı yarıya azalttı. Şimdi bu iş nasıl çözümlenecek, bu amaçlarla araçlar arasında bir ilişki değil mi Sayın Kurdaş?

program piyasa sistemine uygun biçimde uygulanabilirse, tasarruf edilecek kaynaklar yatırımlara yönlenebilir

KURDAŞ — Şimdi, bir Hükümet Programında bence kaynakların na-

sıl artırılacağına ayrıntılarıyla sayılması pek beklenemez. Bence Hükümet Programı genel ilkeler ve onlara uygun ikinci kademe ilkeleri kavrar. Fakat kaynak için ben şunu söyleyebilirim. Bu Hükümet Programı uygulanırsa, ve benim önerdiğim şekilde piyasa sistemine daha uygun biçimlerde uygulanırsa; bir kere bugün ekonomide bir sürü fon var, bir sürü israf var; onu teşvik ediyorsunuz, bunu teşvik ediyorsunuz; ona kaynak ayırıyorsunuz, buna kaynak ayırıyorsunuz. Bütün bu kaynaklar tasarruf edilip yatırımlara yönlenebilir. Mesela ciddi bir ekonomik politika içinde ihracata verilen fuzuli destekler azalacaktır. Döviz kurunu serbestçe belirleyeceksiniz ve döviz kurunun karşılığını da ithalatçı kesimden alacaksınız. Oraya verdiğiniz vergi ladesinin kaynağını, kaynak olarak kullanmak imkânını bulacaksınız. Çeşitli sübvansiyonlar var. Onları da kaldırıp daha rasyonel kullanma imkân vereceksiniz.

Ayrıca Devlet bütçesinde yapılabilecek büyük kaynak tasarrufları var. Bu tedbirleri alırsanız, bir taraftan enflasyonu geri çeker, bir taraftan mevduat faizini reel düzeyde tutmaya devam ederseniz, Türkiye'de vatandaş büyük ölçüde tasarrufa itilecektir. Oradan ciddi bir kaynak yaratacaksınız. Gider Vergisini azalttınız. Ne olacak? Nihayet banka kazanacaktır. Bankalar kazancının % kaçını Devlet alıyor? İsterseniz kurumlar vergisini öne alıp, kurumlar için üç ayda bir gelir beyanı getirin; kısım kısım vergi alın; sonra da mahsup edin. Vardır ya peşin vergi sistemi; buna yakın bir sistem getirin. Ama aradan faiz üzerindeki devlet yükünü, marjı kaldırmak isabetli olmuştur. Faiz Farkı İade Fonu'na şimdi kredi faizinin % 7,5'u oranında bir katkı alıyorsunuz ve onu sonra idari takdirlerinizle Ali'ye, Veli'ye veriyorsunuz. Bu da kalkmalı. Yukarıda tek-

lif ettiğim gibi yatırımcıyı devlet, yatırım sermayesine katılarak desteklemeli. Devlet bir bilimsel araştırma ile değerlendirme ile teşvik tedbirlerine, fonlara verdiği 100 milyarı, belki de 200 milyarı bir fonda yatırımlara tahsis etse, 1/2 oranında 400 milyarlık bir yatırımın sermayesini sağlayacak demektir. O zaman hamesi yüksek düzeyde bir yatırım için gereken kaynakları, göreceksiniz bulacaktır. Yalnız şunu belirteyim; Özal ekibinin bir zaafı var. Bu ekip aslında büyük ölçüde kaynak israf eden ve haksız rantlar yaratan teşvik sistemini kendisi kurdu. Kendisi yıllarca işletti.

DURAKBAŞA — Şimdi de kolay kolay vazgeçemiyorlar.

KURDAŞ — O zaaf programda ve uygulamada gözüküyor. Sanıyorum, o zaafın etkisiyle Devlet kesimini yeniden düzenlerken Sayın Özal bu kabil teşvik sistemlerini kendi emri altında bir müsteşarlık içinde toplamaya özen gösterdi.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş o zaman da ekonomide gene keyfi kararlar egemen oluyor, bu da tabii serbest piyasa ekonomisinin mantığına çok ters. Ayrıca, bu gibi teşvikler rant yaratan olaylar tabii. Türkiye ekonomisinde 1968'den sonra yaratılmış rantların büyük bölümü işte bu gibi teşviklerden doğdu büyük ölçüde.

KURDAŞ — Ben bu kabil uygulamaya karşı olduğumu ötedenberi tekrarlıyorum. Şimdi burada da bu Hükümet Programının zayıf noktası olarak görüyorum. Bence tabii Sayın Özal'a hep söylenecek budur. Bu teşvik sistemi de bir piyasa ekonomisinin mantığına götürülmelidir. Genel olmalıdır, selektif olmamalıdır. Özellikle şahıslara göre selektif olmamalıdır; hatta bölgelere göre aşırı se-

lektif olmamalıdır. Teşvik sistemi bir piyasa sistemi içinde işlemelidir. Eğer Sayın Özal bu tedbirleri üç temel ilkesine vurursa o da zaten benim sonucuma varacaktır.

DURAKBAŞA — O zaman belki yeterince kaynak bulmakta da güçlük çekilmeyecek.

KURDAŞ — Kaynak israf edilmeyecek; rantlar kalkacak. Ve iş daha mantıklı yürüyecek. Mesela genel bir vergi sistemi getirilecek. Genel bir sermayeye katkı modeli getirilecek. Ama böyle özel fizibilite raporları, özel değerlendirilmelere gerek kalmıyacak ve piyasa sistemi bozulmayacak.

DURAKBAŞA — Teşekkür ederim Sayın Kurdaş. Sayın Akgüç, acaba sizin Program hakkındaki görüşleriniz nedir?

hedef serbest pazar ekonomisi ise; tam rekabet koşullarını yaratmak, altyapı yatırımlarını tamamlamak, gelir dağılımını adil hale getirmek, sermaye ve emekte akıcılığı sağlamak gerekir

AKGÜÇ — Ben şöyle düşünüyorum: Ekonomide reel faktörler önemlidir diyorum. Ve bütün bu para politikası, kur politikası bunlar için üst yapıdır. Meselenin bir alt yapısı vardır. Bu alt faktörler reel faktörler dediğimiz nokta. Reel faktörler derken neyi kastediyorum? Bir ülkenin üretim kapasitesi, kullandığı teknoloji, işgücünün eğitim ve bece-

ri düzeyi ile doğal kaynaklarından yararlanmak olanaklarıdır reel faktörler. Yani bir ekonominin aslında gelişebilmesi için bu reel faktörlerin gelişmesi gereklidir. O nedenle ben, her politikayı Sayın Kurdaş nasıl ki belli ilkelere vurarak değerlendiriyor, ben de diyorum ki, bir politikayı değerlendirdirirsen acaba bu reel faktörler nasıl etki yapıyor? Bir başka deyiş ile bizim üretim kapasitemize, insan gücümüze, teknolojimize ne ölçüde katkıda bulunuyor? Doğal kaynaklarımızdan daha iyi yararlanmamıza imkân sağlıyor mu? Bunlara bakalım.

DURAKBAŞA — Programda önerilen önlemleri bunlara vurursanız olumsuz bir sonuca varıyor musunuz?

AKGÜÇ — Şimdi benim kanaatim şu: Serbest pazar ekonomisinin koşulları var mıdır Türkiye’de? Ben buradan meseleye bakıyorum. Serbest pazar ekonomisinin koşulları nelerdir? Bir defa tam rekabet koşulları olması lazımdır. İkincisi, gelir dağılımının düzgün olması lazımdır. Oduka dengeli bir gelir dağılımına ihtiyaç vardır. Üçüncüsü, faktörlerde akıcılık olması lazımdır. Yani zaman zaman bir sektörden diğer bir sektöre yahut bir pazardan diğer bir pazara fonlar kolaylıkla akabilmelidir. Ve ekonomide fiziki yetersizlikler, dengesizlikler, yani altyapı vs. gibi yetersizliklerin olmaması gereklidir.

DURAKBAŞA — Yalnız bunlar amaçlanabilir, bu doğrultuda önlemler alınabilir.

AKGÜÇ — Eğer bu koşullar yok ise ya da bu koşullar yeterli değilse, o zaman her şeyi pazara bırakmak saptırabilir. Ama bizim hedefimiz eğer serbest pazar ekonomisi ise, o zaman bizim izleyeceğimiz politikalar neler olmalıdır? Ekonomide tam rekabet koşullarını yaratmak, altyapı

yatırımlarını tamamlamak, gelir dağılımını daha adil bir hale getirmek ve ekonomide gerek sermayede gerek emekte akıcılığı sağlamak lazım.

DURAKBAŞA — Programda buna yönelik önlemler var.

KURDAŞ — Bir saplama yapabilir miyim? Şimdi sizin üstyapı dediğiniz politikalarda yapacağınız hata aslında bütün reel faktörlerinize etki yapar ve onları altüst eder. Akılcı bir döviz politikası izlemezsensiz, ekonomide kuracağınız yatırımların hüviyeti değişir. Döviz kuru mesela aşırı fazla değerlendirilmiş olursa, ithal ikamesine dönük bir sanayileşme olur. Böyle bir döviz kuru ile mesela doğal kaynaklarınızı işlemezsiniz. Tarımınızı canlandıramazsınız. Akılcı bir faiz politikası uygulamazsanız ekonominin bütün tüketim, yatırım paternini bozarsınız. Bütün tasarruf-yatırım dengeni bozarsınız. Para piyasaları sistemini bozarsınız. Daha reel olarak ne düşünüyorsanız hepsini bozarsınız. Mesela diyorsunuz ki, bir piyasa ekonomisinde gelir dağılımı eşit olmalı. Eğer kur, faiz, fiyat, ücret gibi temel politikaları serbest bırakmazsanız hiçbir zaman gelir dağılımında eşitliğe gidemezsiniz ki; hep rant yaratırsınız. O zaman, yanlış politikalarla yarattığımız rantları öne sürerek, «serbest piyasaya girmek için önce gelir dağılımını düzeltin», diyorsunuz. Gelir dağılımını düzeltmenin birinci yolu bence ekonominin piyasa kuralları içerisinde işlemesine imkân vermektir. O işleme içerisinde tam rekabet de şart değildir. O, teorinin özünde mükemmeliyet olarak düşündüğü bir şarttır. Ama bir piyasada ne kadar rekabet olanağı varsa, piyasa ekonomisi o rekabet olanağı içinde gene işler. Gene o veriler içerisinde kaynakların üretimini, dağılımını ve gelirin dağılımını etkiler. Bir ekonomide reel sonuçlar elbet

dikkate alınır. Reel sonuçları gerçek olarak büyütebilmek, dengeli götürebilmek, ancak, bu temel politikalarda bilimsel olmak ve piyasa ekonomisinin şartlarına uymakla mümkündür. Aksini düşünürsek; alternatifi nedir? Bütün bu dengeleri 5-10 memur mu kuracak?

AKGÜÇ — Memurun kurması birtakım hesaplara dayanacak. Me-sele bir memurun oturup Ankara'da karaküsi olarak kararlar alması değildir. Ekonomide bazı dengelerin hesaplanmasıdır: kurulmasıdır. Bu dengeler için birtakım teknikler geliştirilmiştir. Bugün gelişmiş ekonomiler dahi bu tekniklerden yararlanıyor. Örneğin Amerikan ekonomisini alın...

KURDAŞ — Ama ekonomi ona göre yürümüyor. Amerika'nın bugünkü Maliye Vekili döviz piyasalarının düzenlenmesine ilişkin olarak ne dedi, biliyor musunuz? «Ben bu piyasa-da çalışan yüzbinlerce çok akıllı adamın yerine geçip de bu işi düzenli-yemem. Ben onlardan daha akıllı olamam...»

AKGÜÇ — Çok doğru da Sayın Kurdaş Amerikan ekonomisinin korumacı olduğu, hatta o korumacılıkta çok ileri gidip diğer ülkelere politik baskı yaparak ihracat kotaları dahi koyduğu, «Federal Reserve» eliyle ve Hükümetin borçlanma politikası ile faizi yüksek tuttuğu, bunlar da bir gerçek. Yani orada herşey pazar ekonomisine bırakılmış değil ki. Hükümetin çok önemli müdahaleleri var ekonomiye, çeşitli şekillerde. Türkiye'de bugün benim kanaatıma göre serbest piyasa ekonomisi koşulları yoktur. Ama bu koşullar yaratılmaya çalışılmalı, hükümetin programı icabı olarak.

DURAKBAŞA — Hükümet Programında bunu yaratmaya yönelik bazı önlemler var tabii.

programda insan faktörüne yeterince değinilmemiştir; ekonomi, reel faktörler iyileştirildikten ve belli bir güce gelince kadar korunduktan sonra dışa açılmalıdır

AKGÜÇ — Efendim şöyle. Örneğin, «tekellerin belini kıracağız» deniyor. «Gelir dağılımını adil hale getireceğiz» deniyor. «Altyapı yatırımlarını tamamlayacağız», görüşü var. «Faktör akıcılığını sağlayacağız» gibi görüşler var. Eğer bunları gerçekleştirebilirlerse, bunların aksini söylemek mümkün değil. Ancak Sayın Kurdaş'ın da işaret ettiği gibi insan faktörüne gereğince değinilmemiş programda.

DURAKBAŞA — Yetersiz olsa da eğitime, özellikle teknik eğitime ağırlık verileceği belirtiliyor Programda.

KURDAŞ — Bir saplama daha yapacağım. Serbest piyasa ekonomisi koşulları Türkiye ekonomisinde yoktur deniyor. Sayın Akgüç neden yok? Ben cevabını vereyim. Çünkü 30 yıldır Türk ekonomisini Ankara'dan memur eliyle, politikacı eliyle yönetmeye çalıştık. 30 yıldır hep bu tip müdahaleleri yaptık. Ve bu tip hataları yaptık. Türkiye ekonomisinde olabilecek doğal piyasa şartlarını bile biz dağıttık. Düşünün 1950'lerde, hatırlarım 13,5 kuruşa yumurta sattı diye insanlar hapsilere girdi. Bir Milli Korunma Sistemi ile fiyat mekanizması altüst edildi. Faizin ekonomik etkinliğinden hiçbir zaman yararlanılmadı. Serbest döviz kurunu hiçbir zaman işletmedik. Biz ekonomiyi bırak-

madık ki kendini bulsun. Şimdi 1980'den beri ilk defa Türkiye'de bir yeni doğuş oldu fikirlerde. Ben piyasa sistemini getirmek istiyorum, diyen bir cesur adam çıkmış. Ben Sayın Özal'ın bütün hareketlerini bu açıdan değerlendireceğim. Maksadım tenkit değil; tedbirlerini daha iyi, yeterince köklü almasına yardımcı olmak. Bence her tedbirde şunu sormalı, ben bu adımla piyasa ekonomisinin kurallarına ne kadar uyuyorum? Daha iyi uyacağım bir hal ya da çözüm şekli var mı?

AKGÜÇ — Yani Türkiye niçin bazı müdahalelere gitmiştir, örneğin KİT'leri kurmuştur, bunun da bir geçmişi var. 1932 - 1933'lere kadar Türkiye, ondan sonraki döneme göre, serbest piyasa ekonomisine daha yakın denilebilir, ama bakılmıştır ki, Türkiye'de 1932'lere 1933'lere kadar kurulmuş hiçbir sanayi tesis yoktur. Türkiye bu gelişmelerden sonra 1933 - 1938 planlı dönemine girmiştir. Bir altyapı oluşturmuştur sanayide.

KURDAŞ — O plan piyasa ekonomisi sistemini inkâr mı etmiştir, yoksa sürekli vurgulamış mıdır?

AKGÜÇ — Piyasa ekonomisi vurgulamış olsa bile sonuç itibarıyla tam güdümlü bir ekonomi olmuştur o zaman. Her yönü ile, faizi ile, kur politikası ile herşeyi ile güdümlü bir ekonomi olmuştur.

DURAKBAŞA — Sayın Akgüç, o zamanki ekonomik yapı ile bugünkü ekonomik yapı arasında epeyce fark var tabii.

AKGÜÇ — Ben fikrimi söyleyeyim efendim. Bir ekonominin ilk önce güçlenmesi lazım. Bakın Japonya ve Almanya bugün dışa açık bir politika izliyorlar. Ama ilk önce dışa kapanmışlardı. Koruma fikirleri hep Almanlardan gelmiştir. Ama bugün

Almanya'da artık kimse korunmayı savunmaz. Çünkü Almanya o zamana kadar İngiltere'ye karşı güçlenmek için korunmuştur. Ve belli bir güce geldikten sonra, rekabet gücüne eriştiği zaman ekonomi dışa açılırsa artık mücadele edebilirsiniz. Japonya da ilk önce kapanmıştır. Ama bugün Japonya dünyanın en açık ekonomisidir. Benim görüşüm şu: Ekonomiyi güçlendirirseniz, bu fiziki eksikliklerinizi giderir, bu reel faktörlerinizi düzeltebilirsiniz, ondan sonra zaten korku kalmaz. Yani benim altyapım tamam olsun, benim enerjim tamam olsun, benim işgücüm yeterli becerime sahip olsun, benim müteşebbisim dışarı ile rekabet gücüne sahip olsun, ondan sonra zaten hiç kimse Türkiye'de aman içe kapanalım politikasını müdafaa etmez. Bütün mesele bir zamanlama meselesidir. Yoksa ille de otarşik bir ekonomi fikri yoktur. Bir de ithal ikamesini biz hep otarşi diye alıyoruz; herşeyi içeride üretelim anlamına... Hayır efendim, ithal ikamesi bu değildir. İthal ikamesi ihracatın ve dış ticaretin yapısını değiştirmektir. Gerçekten bugün eğer ihracatın yapısı değişmişse, bu ithal ikamesi ile kurduğumuz sanayiler vasıtasıyla olmuştur.

DURAKBAŞA — Size göre Sayın Akgüç serbest piyasa ekonomisine geçişin zamanı gelmiş midir, gelmemiş midir?

AKGÜÇ — Şimdi benim Sayın Özal'dan beklediğim tek şey şu. Bazı yerlerde o da vurgulanmış. Eğer onu gerçekleştirebilirse büyük hizmet yapmış olur ekonomiye. Kaynakları belirli projelere tahsis edeceğim, diyor. Bu güzel bir fikirdir. Türkiye için kaynak kullanımını düzeltmek lazımdır. Türkiye kısa zamanda kaynaklarını büyük boyutta artıramayacağına göre, onları iyi kullanmak zorundadır ve bunu iyi yatırımlarda, iyi pro-

jelerde kullanmak zorundadır. Bu fikir güzeldir. İkincisi; altyapı yatırımlarına ağırlık vereceğim, diyor; örneğin enerji sorununun çözümüne. Bu da çok yerinde bir tedbirdir. Benim Programda olumlu olarak görmüş olduğum noktalar bunlardır. Kısaca şunu demek istiyorum: Reel faktörleri iyileştirecek, Türk ekonomisini güçlendirecek her tedbir de ben varım.

DURAKBAŞA — Teşekkür ederiz Sayın Akgüç. Buyurun Sayın Alkin.

belli bir eğitimden geçen halk, son üç yıl içerisinde ekonomik kararlara ve özellikle faize karşı duyarlı hale gelmiştir

ALKİN — Aslında Program bir sürpriz etkisi yaratmadı. Gerek böyle bir politikanın lehinde olanlar, gerekse karşısında olanlar için. Zaten 24 Ocak 1980'de yürürlüğe konan önlemler demetini ezbere bildiğimizden, o günden bu yana da olumlu ya da olumsuz yanlarını iyice tartıştığımızdan, üzerimizde büyük bir sürpriz yaratmadı. Çünkü nerdeyse böyle bir program için söylenecekler son üç yıl içerisinde söylendi.

DURAKBAŞA — Paylaşmadığınız yanları var mı programın, Sayın Alkin?

ALKİN — İsterseniz önce paylaştığım yanlarımdan başlayayım. Doğrusu aynı gün yayınlanan faiz kararnameyi beni çok etkiledi. Daha doğrusu programla birlikte faiz kararnameinin yayınlanması üzerine halkın gösterdiği tepki beni çok etkiledi. Daha ertesi sabah mevduat yatırmak ya da vade değiştirmek için banka-

lara koşuşulması, sonra altın ve döviz fiyatlarındaki artışın durması, hatta altın fiyatlarında biraz da dış piyasalardaki düşüşe bağlı olarak azalma görülmesi, tüketim mallarına olan talebin birgün içerisinde durması, belli bir eğitimden geçen halkın son üç yıl içerisinde ekonomik kararlara ve özellikle faize artık duyarlı hale geldiğini gösteriyor.

AKGÜÇ — Bir soru sorabilir miyim? Evet, ertesi gün millet bankaya koştı ama, yeni para yatırmaktan çok vadesiz hesabını ihbarlıya çevirmek için, yani taze paradan çok mevcudu biraz daha yüksek faizli hale çevirmek için...

DURAKBAŞA — Sayın Akgüç, bu yeni para yatırabileceğini de göstermez mi? Sorun faize duyarlılık olduğuna göre...

KURDAŞ — Bu tepki Türk ekonomisinin piyasa kurallarına ne kadar duyarlı olduğunu belli ediyor. Döviz kurunda da aynı tepkiyi verdi halk.

ALKİN — Ben, bu Program için «bilimsel» dedim diye arkadaşlarımdan çok tepki aldım. Oysa, bilimsel derken rasyonelliği kast ediyordum. Bugüne kadar Hükümet Programlarında eleştirdiğimiz bir nitelik vardı. Programlar genellikle sonucu etkilemeye çalışıyorlardı. İlk kez bu Programda sonucu değil, sonucun nedenlerini etkilemeye önem verildiğini ve bu nedenleri etkileyerek sonucu değiştirme eğiliminin ağır bastığını gördüğümden, ben «bilimsel nitelikte bir Programdır» dedim. Yoksa bilimsel bir yazı tekniği ya da bilimsel hesaplar var diye değil.

KURDAŞ — Aynı zamanda uyumlu ve tutarlı.

ALKİN — Tutarlılık da ondan geliyor. O yüzden Program bana sempatik geldi.

DURAKBAŞA — Karşı olduğunuz, noksan bulduğunuz tarafları var mı Programın.

ALKİN — Programa baktığımızda noksan bir tarafı görünmüyor. Tabii uygulama önemli. Uygulamada da nedenden hareket etmek gerekiyor. Faiz kararnameşi bende bu izlenimi yarattı.

AKGÜÇ — Türkiye’de bu kaynakların kötü kullanımında teşvik uygulamasının çok payı var. Gene teşvik uygulaması olacak. Acaba bu teşvik uygulamasını kaldırsak daha iyi olmaz mı? Nedenler arasında bu yok mu? Yani bu teşvik uygulamasının çarpıklığı...

ALKİN — Tabii var. Söylediğimize katılıyorum; onun için uygulamayı bekliyeceğiz diyorum. Tabii teş-

*Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Öğretim Üyesi*

vikler eğer yoğun biçimde devam ettirilirse, bundan hiçbir sonuç çıkmayacağına, ekonomiyi büsbütün çarpıttacağına ben de inanıyorum.

KURDAŞ — Burada ben bir katkı yapayım. Tabii, kaynak israfında bu teşvik politikalarının, şahsi politikaların bir katkısı var; ama, kaynak israfının asıl nedeni temel politikalarda yapılan hatalardır. Faizdeki hatalar, kurdaki hatalar, fiyatlara yapılan yersiz müdahaleler. Ücret sisteminde yapılan politik müdahaleler ve benzerleri ekonomideki kaynak israfının temel nedenleridir.

DURAKBAŞA — Sayın Kurdaş’ın faiz kararnameşi üzerinde eleştirileri var onlara katılıyor musunuz?

ALKİN — Tabii katılıyorum. Ama hiç olmazsa benim üzerimde şöyle bir etki yarattı: Demek ki çalışan bir ekip var. Bir siyasi parti iktidara geleceğini bilmeden, iktidara geleceği gibi ayrıntılı çalışmalar yapmış. Bence bu yeni bir tutumdur. Ve eğer bu tutum devam ettirilebilirse sorunların çözümü mümkün olur diye düşünüyorum. Bu tutumun diğer siyasi partilere de örnek olmasını dilerim. İki noktaya değinmek istiyorum. Birincisi fakirler tasarruf etmez görüşü. Oysa, az gelişmiş ülkelerle ilgili teorileri okuyoruz, tecrübeleri izliyoruz. Bizim gibi ülkelerde aksine gelir dağılımında alt düzeyde bulunan kitleler pekala tasarruf yapabiliyor. Hatta kendi üzerlerindeki sınıflardan daha fazla... İkincisi denetim kavramında çok karışıklık yaratmayalım. Piyasa ekonomisinde de bazı denetimler yapılır; Dünyanın en ileri piyasa ekonomilerinde yapıldığı gibi. Bu denetimleri yapmazsanız, çok sivi gelir dağılımı bozuklukları, servet dağılımı bozuklukları yaratırsınız. Ama o denetimin dozunu tayin etmek son derece güçtür. Son bir iki yıl içerisinde ortaya çıkan bunalmalarda bu denetim eksikliğinin hayli önemli etkisi oldu. Bu bir idari denetim sayılamaz. Bu ekonomik denetimdir.

DURAKBAŞA — Buna örnek verir misiniz Sayın Alkin.

ALKİN — Örneğin, yakın geçmişteki para piyasasındaki bunalımın boyutları önceden tahmin edilebilir, tedbirler alınabilirdi. Bankaları sıkıntıya sokan kredi işlemlerinde, eğer bankalar kendileri denetleyemiyorsa, pekala Hükümetin elindeki denetim organları ve yetkileri etkili olabilirdi. Bu yetkilerin kullanımının piyasa ekonomisinin işleyişine müdahale gibi yorumlanabileceğini hiç sanmıyorum. Hesap yapmama tembelliğidir. Bundan kurtulmamız lazım. İnşallah bu ekip çalışkanlığı ile bu tembelliği de giderecektir.

KURDAŞ — Son üç yılda gelir dağılımındaki aşırı bozuklukta piyasa mekanizmalarına teşvik namı altında yapılan çeşitli müdahalelerin de şüphesiz katkısı olmuştur. Bir teşvik vermişsinizdir, havadan muazzam kazançlar oluşmuştur. Fakat gelir dağılımındaki, aşırı rantlardaki asıl etken, temel politikalarda yapılan temel hatalardır. Ortadaki her açıdan üzücü durum, sisteme yapılan yanlış müdahalelerin ürünüdür. Son bir gözlemimi belirtmeden geçemeyeceğim, ilk kez bir kabinede tanıdığım pek az. Bu bana Türkiye'de iş başına ye-

ni bir kuşağın geçtiğini anlattı. Çok daha genç bir kuşak. Bundan son derece mutlu oldum. Bu kuşak yeni fikirlere açık bir kuşak olacaktır. Bu programda bir çok yeni fikir var. Bence bayrak yeni bir kuşağın eline geçmiştir. İnşallah bu kuşak bizlerden, öncekilerden daha başarılı olur.

AKGÜÇ — Hükümetin Programından bir cümle okuyayım. İnşallah bu gerçekleşir: «İktisadi gelişimin hızlandırılması, sosyal dengenin iyileştirilmesi, fertlerin kabiliyet ve çalışmalarına göre gelişme arzularının teşvik edilmesi, gruplar arasındaki gelir dağılımı farklılıklarının pratik ölçüler içinde azaltılması, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının asgariye indirilmesi, fakirliğin kaldırılarak refahın yaygınlaştırılması iktisadi gelişme politikalarımızın esaslarını teşkil eder.» Türkiye'de bu sözlerin altına imza atmayacak hiçbir Hükümet, hiçbir kişi yoktur. Önemli olan bunun gerçekleştirilmesidir. Bunu ise zaman gösterecektir.

DURAKBAŞA — Teşekkürler edirim efendim.

Derginin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum», 23 Aralık 1983 tarihinde yapılmıştır.

II – Kambiyo Rejimindeki Değişiklikler

DURAKBAŞA — 23 Aralık 1983 tarihinde Özal Hükümeti'nin Programını etraflıca tartışmıştık. 19 Aralık 1983 tarihinde Programla beraber faiz kararnameyi de yayınlamıştık. Şimdi 29 Aralık 1983 tarihinde Program parralelinde Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 28 sayılı Karar ve buna ilişkin bir Tebliğ yayınlanmıştır. Bu karar ve tebliğle beraber Tür-

kiye'de kambiyo rejimi büyük ölçüde değişikliklere uğramış bulunuyor. Karar ve tebliğ elimizdedir. İthalat ve ihracatı geniş ölçüde serbestleştiren İthalat ve İhracat Tebliğleri de aynı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yalnız bu toplantımızda, uygun görürseniz sadece temel noktaları tartışalım. Daha sonra başka toplantılarımızda sanıyorum ki bu kararların

ayrıntılı olarak irdelemesini yapmak mümkün olacaktır. Buyurun Sayın Kurdaş.

hükümetin kambiyo ve dış ticaret alanlarında aldığı önlemler genelinde akılcıdır

KURDAŞ — Geçen toplantımızdan sonra Sayın Özal Hükümeti'nin aldığı tedbirlerin bu aşamada ayrıntılarına girmeyip genel bir değerlendirmesini yapmakla yetinmeyi ben de uygun buluyorum. Ayrıntılara girmiyorum. Çünkü ayrıntılarda pek çok hata olabilir. İtiraz edilebilecek düzenlemeler olabilir. Onun için sadece bir genel değerlendirme yapacağım. Bu genel değerlendirme çerçevesinde de kısaca şunları söyleyebilirim: Hükümetin kambiyo ve dış ticaret alanlarında aldığı tedbirleri genelinde akılcı, olumlu ve cesur kararlar olarak tanımlıyorum. Bu tedbirler geçmişte Türk ekonomisine büyük zararlar vermiş birtakım kalıpları, çarpıklıkları hızla ortadan kaldırmaktadır. Bir manada putları kırıyorlar. Bu açıdan kendilerini tebrik ederim. Yalnız alınan kararların başarı kazanması için en az üç temel şartın hızla ve birlikte yerine getirilmesinin çok gerekli olduğuna hemen işaret etmek isterim. Bu şartlar şunlardır:

Önce döviz kurunun serbest bırakılıp, dış ödemeler bilançosunda Cari İşlemler Hesabı'nı dengeye getirecek ve dengede tutacak bir düzeye kadar düşmesine ya da halkça daha iyi bilinen bir deyimle o düzeye kadar devalüe olmasına müsaade edilmelidir. Yani tam manası ile gerçekçi bir döviz kurunun oluşmasına imkân verilmelidir. Bu önerinin 1984 yılı için pratik sonucu TL kurunda fazla değerlenmişliği -buna yapay değerlenmişlik de diyebiliriz- gider-

mek üzere daha başlangıçta ya da ilk etapta % 25 - % 30 oranında bir devalüasyon yapıp, kuru ondan sonra dalgalanmaya bırakmaktır. Böylece serbestiden doğacak aşırı döviz talepleri daha başlangıçta frenlenmiş olacaktır. Bundan sonra da enflasyon oranında yeniden döviz kurunda ayarlamalar yapılacaktır. Ya da piyasa döviz kurunu bu ölçüde devalüe edecektir. Eğer 1984'de enflasyon oranı % 20 olarsa, bu önerimizin manası şudur: Döviz kuru yaklaşık olarak başlangıçta % 25, sonra dalgalanmaya bırakılarak bir yılda % 20; demek oluyor ki bir yılda toplam % 45 dolayında devalüe edilecektir. Bu tedbir, alınan diğer seri tedbirlerin başarısının önşartıdır. Böylece bir kere denge kuruna varıldıktan sonra ileri-ki yıllarda kur ayarlamalarının iç ve dış enflasyon oranları ölçüsünde yapılması yeterli olacaktır (100 + iç enflasyon oranı / 100 + dış alandaki enflasyon oranı).

DURAKBAŞA — Sayın Kurdaş, şu anda denge kurunda olmadığımızı nasıl çıkarıyorsunuz?

KURDAŞ — Bir kere döviz talebini engelleyici bütün sınırlamalara, miktar tahditlerine, yasaklarına rağmen dış ödemeler dengesinin cari işlemler hesabı 1983'de % 25-30 dolayında açık veriyor. Bu sonuç, döviz kurunun yeterli olmadığını açık belgesidir. Demek ki döviz kuru, döviz arz ve talebini dengeye getiremiyor. Türk Lirası'nda bir fazla değerlenmişlik var. Bu fazla değerlenmişlik, serbesti ile, döviz talebini açan tedbirlerle daha da artacaktır. Döviz kurunun belirlenmesinde piyasaya hâkimiyet tanıma yoluna giderken evvela kurdaki bu fazla değerlenmişliği gidermek uygun olur. Kuşkusuz Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında gerçek değerini bulmasının en doğal yolu, döviz kurunun tam manası ile serbest bırakılmasıdır. Dış borçların

düzeyinin düşürülmesi ya da döviz biriktirilmesi istenirse, Merkez Bankası döviz satın alarak kuru denge kuru üstünde bir noktaya doğru sürer. Kısaca bugünkü şartlarda fazla değerlendirilmiş değil, tam serbesti içinde Türk Lirası'nın az değerlendirildiği bir döviz kuru politikasının izlenmesi daha uygun olur, görüşümdedir. Bu politikanın izlenmesi, diğer ekonomik tedbirlerin başarısının bence en önde gelen koşuludur. Bu yapılmazsa 1950-1954'deki dönemde geçirdiğimiz acı deneyimi yeniden yaşamamız tehlikesi hemen hemen kesindir. Bilindiği gibi, 1950 Mayıs'ında ithalatta liberasyona gidilmiş; fakat aşırı fazla değerlendirilmiş bir düzeyde tutulan Türk Lirası, ki ta 1946'dan beri 2.80 TL 1 dolar düzeyinde idi, enflasyonist bir ortamda sabit bırakıldığından bu döviz kuru politikası ile Türkiye kısa zamanda bütün döviz rezervlerini kaybetmiş ve ağır bir dış borç yükünün altında sokulmuştu. Bu defa da kambiyo rejiminde olsun, dış ticaret rejiminde olsun liberasyon (serbesti) hareketini tam manası ile isabetli kabul etmekle beraber, bunun temel şartının gerçekçi döviz kuru olduğunu belirtiyorum; bu yapılmazsa o acı tecrübe tekrarlanabilir.

Alınan tedbirlerin başarısı için ikinci önemli şart, Türkiye'de mevduat faiz oranlarının, Türk Liralasının dövize yatırılmasından doğacak getiri oranının, (yani muhtemel devalüasyon oranı artı dış memleketlerdeki temel mevduat faizi oranının) üstünde tutulmasıdır. Bir başka deyiş ile mevduat faiz oranı, muhtemel devalüasyon artı dış ülkelerdeki faiz oranının üstünde tutulmalıdır ki dışarıya bir döviz akımı olmasın, bir spekülasyon bu manada doğmasın. Eğer bu yapılırsa hesabını bilen hiçbir kimse parasını dövize yatırmaz. Türkiye'de mevduat faiz oranı mesela % 50 iken devalüasyon oranı % 25 olursa ve dış ülkeye paranızı götür-

düğünüz zaman % 10 faiz alırsanız, devalüasyon + dış faiz oranları toplamı % 35 eder. Aynı Türk Liralasını dışarda dövize yatırdığınız zaman % 35, içerde yatırdığınız zaman % 50 alırsanız, kimse Türk Lirası'nı dövize yatırıp değerlendirme yoluna gitmez. Şimdi burada şunu sorabilirsiniz: Öyle ise bu serbesti yüksek bir faiz oranını mı zorunlu kıyor? Evet, enflasyon olduğu sürece zorunlu olacaktır. Serbest piyasa düzeninde bütün bu mekanizmalar birbiriyle bağlantılı olarak işler. Buna dikkat etmelidir. Serbest bir piyasa düzeninde her ikisi de fiyat olan döviz kuru ile faiz oranını birbiriyle dengeli tutmak zorundayız.

DURAKBAŞA — Bu operasyonun başarıya gitmesi için yeterli döviz olması ve döviz kaynağının beslenmesi gerekir. Sanıyorum Hükümet dışardan gelebilecek dövizlere de epeyce bel bağlamıştır. Dış kredi ve yabancı sermaye olarak olsun, işçi mevduatı olarak olsun... Acaba bu kararlar bu kaynakları ne ölçüde teşvik edebilecek?

KURDAŞ — Döviz kurunun dengeye doğru serbestçe belirlenmesine müsaade edilirse, tabii Türkiye'nin döviz kaynakları büyük ölçüde teşvik edilecektir. Hem işçi dövizleri teşvik edilecektir, hem ihracat teşvik edilecektir, hem de dışarıya kaçmış servet Türkiye'ye büyük ölçüde dönüş yapacaktır. Hükümetin ümitleri de budur. Döviz kurunun dengeye yak-

◆ Çalışmak, hayatın en önemli şartıdır. İnsanlık mutluluğa ancak bununla ulaşabilecektir.

Tolstoy

◆ Ne kadar yüksekte olursan ol, yasalar senden de yüksektir.

Thomas Fuller

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Necdet Durakbaşı, Dr. Öztin Akgüç, Kemal Kurdaş ve Prof. Dr. Erdoğan Alkin; «Özal Hükümeti Programı» ve «Alınan Son Kararlar»ın tartışıldığı toplantılardan ikincisinde bir arada görülmüyorlar. Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu, görevli bulunduğu Bahreйн'e döndüğünden, ikinci toplantıya katılamamıştır; dolayısıyla fotoğrafta yer alamamıştır.

laşması ölçüsünde ve hatta biraz az değerlenmiş düzeye gelmesi ölçüsünde bu ümitler daha da güçlü gerçekleşmiş olacaktır.

DURAKBAŞI — Kredi için de aynı şeyi söyleyebiliriz, değil mi?

dış ödemelerin, dışa borçlanmadan dengeye gelmesi için bir öneri: az değerlenmiş döviz kuru politikası

KURDAŞ — Aslında ben bizim durumumuzda dış borca boğulmuş bir ekonomiyi daha fazla dış borcun altına atmayı prensipte uygun bulmuyorum. Onun için dış borçlanma düzeyini artırmadan, az değerlenmiş bir döviz kuru politikasını öneriyorum ki, dışa borçlanmadan dış ödemeler dengeye gelsin.

Alınan tedbirlerin başarısının bir üçüncü temel şartı daha var. Bu üç şart bir arada gözetilmeli. Bu üçüncü şart, Türkiye'de enflasyon oranının hızla aşağılara çekilmesi ve böylece halkta enflasyon oranının düştüğü ve yakında daha da çok düşeceği, hatta sıfırlanacağına ilişkin bir kanı yaratılmasıdır. Böyle bir hava döviz üzerine olumsuz spekülasyonu durdurur. İlk iki temel şartın rahat ve sağlıklı işlemesine yardımcı olur. Aksi halde ilk iki tedbir alınır ama enflasyon oranı ekonomide devamlı artış gösterirse, o zaman halkta psikolojik etki ile Türk parasından bir kaçış olur. Bu takdirde dahi serbet bir döviz kuru ve onunla paralel işleyen serbest faiz düzeni aslında ekonomide makro dengeyi kurabilir. Ama bu defa tasarruf ve yatırım dengesi yüksek enflasyon oranından etkilenir. Bizim ve başka ülkelerin de geçirdiği deneyimler göstermiştir ki, yüksek enflasyon oranında yüksek faiz oranı zorunlu olduğuna göre, yatırım hamlesi bun-

dan büyük zararlar görmektedir. Bu bakımdan burada birlikte uygulanmak üzere önerdiğimiz üç şartın birlikte dikkatle tutulmasının önemini vurguluyoruz. Bu üç şart şunlardır: (1) Gerçekçi döviz kuru, şartlarını anlattım; (2) Onunla paralel bir faiz politikası; (3) Düşen, düşmek ümidini devamlı veren bir enflasyonu geri çekme politikası.

Alınan tedbirlerin başarısı için tabii diğer bir şart, döviz alım ve satımlarında her türlü kur riskinin mutlaka döviz alıcısı ya da satıcısı üstünde olması, hiçbir bahane ve sebeple ve hiçbir şekilde kur riskinin devletçe ya da Merkez Bankası'nca ya da bir kamu kuruluşunca üstlenilmemesidir.

DURAKBAŞA — Eskiden yurt dışına gitmiş öğrenciler... Onlara garantisi verilmiş, şimdi ne yapacaksınız?

KURDAŞ — Efendim, o tip kazanılmış haklar bir süre korunabilir. Ama prensibini böyle koymalı. Mesela, öğrenciler için bile bundan sonra gidecekler için hiçbir şekilde taviz verilmemeli. Aksi olursa sistem işlemez.

Üzerinde duracağım bir başka nokta da şudur: Kanımca serbestçe belirlenecek döviz kuru, onunla paralel faiz oranı politikası ve düşen bir enflasyon ortamında ithal talebi, gümrük duvarının da yardımıyla yeterince kısıtlanmış olacaktır. İthal talebinin kısıtlanamayacağı kuşkusunu ile ithal talebini kısıtlamak için birtakım aşırı fonlar konmasından kaçınılmalıdır. Bence ithal talebinin kısıtlanması için söylediğim üç şart ile birlikte makul bir gümrük duvarı yeterlidir. Yüksek fonlu bir uygulama, büyük ölçüde kaçakçılığı teşvik eder. Ve döviz kurunda da denge düzeyinde sağlıklı belirlenmesine engel olur. Onun için böyle yüksek oranlı fon ayarlamasından da kaçınılmalıdır. Yalnız burada şunu belirteyim: Tür-

kiye'de her iktidarın, bu arada herhalde şimdiki iktidarın da böyle özel fonlar yaratıp onu kendi isteğine kullanmak zaafı vardır. Bugünkü Hükümet bu zaafı bilerek önlemeğe çalışmalıdır.

DURAKBAŞA — Sayın Akgüç, sizin görüşlerinizi alabilir miyim?

esnek kur politikası ile dış ödemelerde denge sağlamanın bazı koşulları var

AKGÜÇ — Bence, Hükümet bir deneme yapmaktadır. Bunun sonuçlarının ciddi bir şekilde hesaplandığı kanısında değilim. Verilen reçeteye ya da IMF şablonuna uygun olarak bir uygulama yapılmaktadır. Bunun sonuçlarını da hep beraber gene tartışacağız, 24 Ocak'da olduğu gibi. Kararlar Programla tutarlı mı konusunu da tartışmamızda yarar var. Programda sosyal adaletçi, gelir dağılımını düzeltici, ortadireği güçlendirici bir politika izleneceğinden söz ediliyor. Sayın Özal Programında orta direği çok geniş olarak anlıyor: Çiftçiler, işçiler, emekliler, memurlar hepsi bu kapsam içerisine giriyor. Acaba bu kararlar Programla tutarlı mıdır? Bilindiği gibi esnek kur politikası ile dış ödemelerde denge sağlamak istiyorsak, üç koşulun bir arada olması lazımdır. Bunlardan bir tanesi o ülkenin gelir düzeyinin mutlaka düşürülmesi lazımdır. Aksi takdirde ithalat talebini düşürmeniz mümkün değildir. Hem büyüyelim, hem ithalat düşsün; bu mümkün değil. Çünkü geliri artan kesimin muhakak bir ithal talebi olacaktır. Geliri artırabilmek için de ithalat yapmak zorunda kalacaksınız. Şu halde gelir düzeyinin düşürülmesi gereklidir. İkincisi, fiyatların görelî olarak değiştirilmesi lazım-

dır. Yani ithal mallarının fiyatını yükseltip, ihraç mallarının fiyatlarını görelî olarak düşürmeniz lâzımdır. Bu, dış ticaret hadlerimizin bir miktar aleyhimize dönmesini kabul etmemiz demektir. Üçüncüsü de ekonomideki para arzını muhakkak sıkı tutmanız lâzımdır. Para arzının genişlemelerine engel olmanız lâzımdır.

DURAKBAŞA — Sayın Akgüç, bu dış ticaret hadlerinin ne ölçüde aleyhimize olduğunu ölçecek bir alet var mı?

AKGÜÇ — Muhtelif endeksler var tabii. Fiyatlardan hareket ederek yapılan endeksler var. Hem fiyat, hem miktarı dikkate alan endeksler var. Sanyorum Türkiye'de sadece fiyatlardan hareket eden bir endeks var. Devlet İstatistik Enstitüsü 1973'ü 100 sayarak bunu hesaplıyor. Örneğin, 1973 yılı 100 sayıldığı takdirde 1983'de 48'e kadar düşmüş oluyor.

DURAKBAŞA — Şimdi Sayın Kurdaş'ın söylediği devalüasyon olursa, dış ticaret hadleri daha aleyhe olmayacak mı? Sizden görüş alabilir miyim Sayın Alkin?

ALKİN — Ticaret hadlerinin aleyhimize gelişmesi devalüasyonun çok üstünde bir olay. Dünya piyasalarında geneline baktığımızda bizim ihraç ettiğimiz malların fiyatları ithal ettiğimiz malların fiyatlarına göre çok yavaş geliyor. Bir başka türlü söylersek, ithal ettiğimiz malların fiyatları ihraç mallarımızın fiyatlarına göre hızla artmakta; bu sadece bizim derdimiz değil; ihracatı bizim yapımızda olan birçok ülkenin derdi...

DURAKBAŞA — Acaba geri kalmış ekonomilerin bir kaderi mi bu, böyle hep aldanmak?.. Bunun bir çaresi yok mu?

ALKİN — Efendim, bu tabii dünya piyasasında pazarlık gücümüzün

az oluşundan, dünya ticaretinde payımızın çok az olmasından ve genel olarak ihracatımızın ve ithalatımızın yapısından kaynaklanıyor. Çok söylenmiştir; bizim gibi ülkeler makina ithalatına ağırlık vermek zorunda; bu malların fiyatları ise teknoloji-yoğun olduğundan bizim gibi ülkelerin ihraç ettiği mallara göre daha yüksek oluyor. Ayrıca, 1980'den sonra dışarda ihracatçılarımızın fiyat rekabetine girmesinin de dış ticaret hadlerimizin aleyhe gidişinde etkisi olmuştur.

KURDAŞ — Şu alınan tedbirler hiç söz konusu olmadan son 5-6 yılda dünyada dış ticaret hadlerinde bütün az gelişmiş ülkeler aleyhinde bir gelişme var.

AKGÜÇ — Yalnız şu var. Bu tedbirler 24 Ocak bir devamı. 24 Ocak'tanberi devamlı bir devalüasyon içinde yaşıyoruz. Türk Lirası, bir dolar eşittir 40 liradan bugün 300 liraya geldi. Yani devamlı bir devalüasyon yaşıyoruz.

DURAKBAŞA — Sanyorum ki bunun dış ticaret hadlerinin aleyhimize dönüşmesinde etkisi var.

AKGÜÇ — Aksi taktirde dengeyi sağlayamazsınız.

KURDAŞ — Siz devalüasyon yapmazsanız hiç ihraç edemiyorsunuz. Malınızı burada çöpe atmaktansa...

ALKİN — Sayın Durakbaş, kur değişmelerinin dış ticaret haddini ne derece aleyhe çevirdiğini bilmemiz için ihracatın yapısını ana mal gruplarına göre iyice izlememiz gerekiyor. Eğer bir ülkenin ihraç ettiği malların çoğu dünya piyasalarında fiyatları belirlenen mallarsa, devalüasyonun bizim dış ticaret hadlerimizin bozulmasında etkisi azdır. Biz devalüasyon yapıyoruz diye mallarımızın fiyatlarını dünya piyasasında dolar olarak çok ucuzlatıyor olmayabiliriz.

Ana mal fiyatlarına bakmamız lâzım. Daha büyük etkiler var dünya koşulları içerisinde, dış hadleri bozan. Biz devalüasyon yaparız, fakat dolar fiyatı aynı kalır, ileride ihracatçının eline daha yüksek Türk Lirası geçmiş olabilir. Yani dolar olarak bizim dış ticaret hadlerimizi bozmuyor olabilir devalüasyon.

AKGÜÇ — Şu kadar ki, malı satılabilmek için aynı pazarlık gücünü gösteremeyebilir ihracatçı. Nitekim Türkiye'de 1980'den sonra aynı pazarlık gücünü göstermemiştir ihracatçı. Çünkü, karlı geldiği sürece ihracatçı tabii ki malını satar. Eline geçen Türk Lirası daha fazla oluyorsa tabii.

KURDAŞ — İhraç malınızın fiyatını dünya pazarında sizin dışınızdaki pazar şartları belirliyor.

DURAKBAŞA — İsterseniz bu noktada ticaret hadlerini bırakıp tekrar ana konumuza dönelim. Buyurun Sayın Akgüç.

AKGÜÇ — Şimdi bir nokta daha var. Serbest kur politikasının dış ödemelerde denge sağlayabilmesi için teoride de kanıtlandığı gibi esnekliklerin birden büyük olması lâzım. Eğer bizim ithal ettiğimiz malları karşı talep esnekliğimiz birden fazla değil ise ve bizim ihraç etmiş olduğumuz mallara karşı da diğer ülkelerin esnekliği fazla yani birden büyük değil ise, o zaman serbest kur politikası ile dengeyi sağlamak mümkün değildir. O nedenle bizim ithal esnekliğimiz ve bizim mallarımıza karşı diğer ülkelerin esneklikleri hesaplanmadan kurulan politikalar bence sağlam dayanaklardan yoksundur.

KURDAŞ — Şimdi bir soru. Şu son geçirdiğimiz üç yıl bize Türkiye'nin hem ihracatta hem ithalatta kuru karşı büyük esneklik içinde oldu-

ğunu göstermedi mi? Kuru düzelttiniz, büyük bir ihracat patlaması oldu. Eğer daha akıllı bir döviz politikası izlenebilseydi, ithalat tabii kendiliğinden kısılacaktı.

AKGÜÇ — Rakamlarla onu bir kez daha izah edeyim. 1980 Ocağında siz devalüasyon yaptınız; ihracatımız 7 ay hiç artmadı. Türkiye'nin ihracatı 1980 yılının Ekim ayından itibaren artmaya başlamıştır. İran - Irak savaşından sonra ve bu savaşa bağlı olarak. Ondan sonra 1981'de bir patlama olmuştur. 1981'de iç pazarın daralması dolayısıyla elinde stok biriken imalatçılar bunu İran - Irak savaşının teşvik ettiği ihracata dönüştürmüşlerdir. Sonra 1982'de ihracata dikkat ederseniz reel olarak düştü. Bu yıl ise reel bir gerileme oldu, ki bu yıl Türkiye'nin devalüasyonu % 50'nin üstündedir. Geçen yıl 184 lira ile doları kapadık, şimdi dolar 300 liradır. Resmi enflasyonun çok üstünde bir devalüasyon vardır. Türkiye'nin ihracatı bu yıl artmamıştır. Denge sağlayabilmek için değindiğim koşulun olması lâzımdır. Bir nokta daha var. Denge fiyatını bulabilir miyiz? Eğer talep ve arz eğrilerini sabit kabul ediyorsak, kaymaları kabul etmiyorsak, belli bir an için bulabiliriz. Ama bu eğrilerde devamlı kayma varsa, devamlı dengesizlik hali olabilir.

KURDAŞ — Zaten size kim bunun diyor. Bırakın piyasa bulsun.

AKGÜÇ — Hayır piyasa da bulamaz. Kaymalar olursa hiçbir zaman bulunamaz.

KURDAŞ — Ama bütün sonuç dengeye gelirse...

AKGÜÇ — Bu kadar basit olsa idi, bütün dünya devalüasyon yapar, faiz yükseltir, dış ödemeler meselesini çözerdi.

KURDAŞ — Ama başka türlü alternatif nedir, gene oraya geldik. Ya da bir fiyat ekonomisinde, fiyatla dengeyi kuramazsan ne ile kurarsın?

AKGÜÇ — Birtakım temel eksiklikler olduğu için bu dengeleri kuramıyorsunuz.

DURAKBAŞA — Bence tedbirler alınmıştır, bekleyeceğiz ve göreceğiz.

AKGÜÇ — Ben birtakım sonuçları da söyleyeyim. Şimdi bugün için Tahtakale ile Merkez Bankası arasında marj azalmıştır; kalkmıştır. Tıpkı 24 Ocak'ta olduğu gibi, 24 Ocak'ta da Maliye Bakanı geldi Tahtakale'yi dolaştı, belini kırdık dedi. Bir süre sonra aradaki fark yine oluştu. Çünkü Türkiye'nin kontrol edemediği birtakım ihracatı ve ithalatı vardır. Türkiye'nin dışarıya sadece ekonomik değil, başka nedenlerden de kaynaklanan bir servet aktarması vardır. O bakımdan bir süre sonra Tahtakale ile iç piyasa arasında yine fark oluşacaktır. Bir noktayı daha vurgulayayım. Eğer gümrük ve fon uygulaması pratikte sağlıklı bir şekilde yapılmaz ise, bu gümrük kaçakçılığı ve fon kaçakçılığını çok cazip bir hale getirecektir. Ve ümit edilen gelirler ve fonlar da buradan oluşamayacaktır. Olumsuz sonuçları görülmeğe başlandığı anda, hemen düzeltici tedbirleri alalım. Yoksa faiz uygulamasında bankerler, bankalar batıncaya kadar beklediğimiz gibi beklemeyelim.

dinamik bir ekonomide
faiz ve kur fiyatları
hiçbir zaman
sabit kalamaz

ALKİN — Sayın Akgüç bir yerde haklı. Ne serbest faiz, ne serbest kur kamuoyunun anladığı denge'yi

tek başına yaratamaz. Kamuoyunun anladığı denge faizin ve döviz kurunun bir yere kadar yükselip orada sabit kalması. Tabii bu sözkonusu değil. Yani dinamik bir ekonomide hiçbir zaman bu fiyatlar sabit kalmaz. Çünkü hem para, hem döviz arz-talebini etkileyen faizden ve döviz kurundan çok daha başka hatta zaman zaman daha güçlü olabilecek etkenler de var. Bunlar arz ve talebi devamlı değiştirdiğinden faizler de devamlı yükselir, kurlar da devamlı yükselir. Burada tabii eğer faizin yükselmesini istemiyorsak, para piyasasında fon arzının fon talebinden biraz daha hızlı genişleyerek faizi bir yerde sabit tutması, hatta belki düşürmesini bekleyebiliriz. Ya da döviz piyasasında döviz arzının döviz talebinden daha hızlı genişleyerek kuru bir yerde sabit tutması veya düşürmesini bekleyebiliriz. Ama ortada bir gerçek var ki, serbest bıraktığımızda bir kere paralel (karaborsa) piyasaların kurulmasından kurtulmuş oluyorsunuz. İkincisi bir şansınız oluyor daha yüksek faizle ve daha yüksek döviz kurundan daha çok fon ve daha çok döviz kullanma olanağını ekonomiye getirip ekonominin dinamizmini arttırabiliyorsunuz. Sabit tutarsanız bu dinamizm eksik kalır.

Kambiyo rejimine, ithalat ve ihracata ilişkin son kararları ben de çok olumlu karşıladım. Bu kararların amacı, döviz kazandırıcı işlemleri teşvik etmek; iç piyasaları rekabete açmak, döviz kullanımında tasarruf sağlamak; enflasyonu yavaşlatacak bir ek fren etkisi yaratmak; tüketiciyi korumak; fon yaratarak gelir dağılımını doğrudan düzelterek -konut yapımını teşvik etmek gibi- bazı araçları devreye sokmak; dövizli işlemlerdeki yasal düzenlemeleri normalleştirmek olabilir. Ama bu önlemlerin başarısının koşulları var. Koşullardan birincisi bir kere risk hesabında halkı olabildiği kadar serbest bırakmak

gerekıyor. Çok fazla yol gösterici olmamak gerekiyor. İkincisi tabii Hükûmete güven meselesi. Bu kararlar işler bozulup da ani olarak kalkarsa, bu kararlara güvenerek işlem yapanların hali nice olur, kuşkusunu gidermek lâzımdır. Üçüncüsü de Sayın Kurdaş da ona değindiler, enflasyonist bekleyişleri mutlaka azaltmak, ekonominin ateşini düşürmek gerekiyor. Yoksa siz ne kadar serbest bırakırsanız faiz ve döviz kuru o kadar yukarı doğru yükselir gider. Acaba bu çıkan kararlar bu amaçların hepsini birden yerine getirebilir mi? Ben ekonomide dengeyi ya da rasyonelliği sağlamada iki önemli aracın döviz kuru ve faiz politikası olduğuna inanıyorum. Eğer döviz kuru ve faiz haddi bütün bu işlemleri rasyonelize edecek düzeylerde oluşmazsa ya da o mantık içerisinde serbest bırakılmazsa -Sayın Kurdaş'a aynen katılıyorum- sonuç alınamayacaktır. Uygulama sırasında katlı kur yaratmamaya da özen göstermemiz lâzım. Oysa bu kararnamede yeniden bir katlı kur sistemi yaratma eğilimi varmış gibi geliyor.

DURAKBAŞA — Hangi sistem için?

ithal edilenle içerde üretilen malların fiyatları arasında büyük farklar yaratılmamalı, kaçakçığa prim verilmemelidir

ALKİN — Bu fonlarla ve çeşitli teşviklerle çok sayıda kuru bir arada yaratmış olabilirsiniz. Bu da tabii rasyonelliği azaltır, uygulamada hata yapmağa başlanır. Otomatik mekanizmaları ortadan kaldırır. Sonra gerek fon, gerek gümrük vergisi

uygulanmasında iç piyasaya prim vermemek gerekmektedir. Eğer iç piyasayı rekabete açmak için ithalatın liberalleşmesi bir araç olarak kullanılacaksa, ithal edilecek malın fiyatı ile içeride üretilen yerli malın fiyatı arasında büyük farklar yaratmamak gerekiyor. Bu şekilde özel fonlara imkân yaratmayı istesenez bile... Çünkü fiyat farkını açtığımızda yine iç piyasaya prim veriyorsunuz demektir. Hatta bu yüzden iç yerli mallara olan talep birden genişleyerek, ithal edilen mallar aleyhine yerli malların

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları:

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1983 yılı cildi :	2.000.— TL
1982 yılı cildi :	1.500.— TL
1981 yılı cildi :	1.000.— TL
1980 yılı cildi :	800.— TL
1979 yılı cildi :	800.— TL
1978 yılı cildi :	800.— TL
Önceki yıllar :	500.— TL

İSTEME ADRESİ :

Catalçeşme Sokak No. 17/4

Cağaloğlu - İstanbul

TELEFON : 526 34 11

fiyatlarının daha da yükselmesine neden olabilir. Ayrıca, kaçakçıya prim vermemek gerekiyor. Fiyat farkını fon ve gümrük vergisi uygulaması ile birlikte bugün kaçak olarak gelen malların fiyatının çok üstüne çıkarırsınız, kaçakçıya prim vermiş olursunuz. Bunu da yaşadık Türkiye'de. Çünkü serbest ithal edilen malların fiyatını kaçak satılan malların fiyatının da üstüne çıkartmış olursunuz. Bir de tabii gelir dağılımının bozulmamasına dikkat etmeniz gerekiyor. Gerçi konut fonu kullanılarak düzeltme sağlanacak deniyor ama serbest bırakılan her ülkede gelir dağılımı bundan dolayı da bozulabilir.

DURAKBAŞA — O kısmı anlayamadım. Ne serbest bırakılırsa gelir dağılımı bozulur?

ALKİN — Eğer bu politika bütün serbestliği içerisinde ve fakat döviz kuru ve faizi ana araç olarak düşünmeksizin uygulanırsa, yine dengeleri bozmak ihtimali belirir. Çünkü garip rantlar, garip kazançlar ortaya çıkmaya başlar birdenbire. Bunu önceden çok iyi tartışmak, sonuçları önceden kestirmek, ona karşı tedbirler almak gerekir. Örneğin şöyle diyeyim: Bir A malının iç yerli mal fiyatı 120 bin liradır; kaçak gelen benzeri malın fiyatı 180 bin liradır. Siz şimdi vergi ve fon uygulaması ile bu malı serbest ithal ediyorum diye fiyatını 300 bin lira olarak belirler-seniz, belirlenmesine neden olursanız, yerli mal da üstüne 20-25 lira koyar, böylece iki yolda birden rant yaratmış olursunuz ve gelir dağılımını bir kere daha bozarsınız. Son olarak birkaç noktaya daha değineceğim. Bir defa, başka ülkeleri örnek göstererek bu kararların olumsuz sonuçlar yaratacağını vurgulayanların sözlerine kanmamak lazımdır. Çünkü koşullar farklıdır ve aksaklıklar büyük olasılıkla uygulamalardan doğ-

muştur. İkincisi, bütün bu kararlardan zenginler yararlanacak, fakir fukaranın zaten ne parası var ki bankaya yatıracak; ne döviz var ki döviz satın alacak ve seyahate çıkacak deniyor. Ama, yalnız zenginler yararlanacak diye ekonomide bir sürü mantıksızlıklar varsa bunları kaldırmayalım mı? Yani bunları kaldırmazsak fakir fukara daha mı mesut olacak? Daha mı yüksek refah düzeyine kavuşacak? Bugün zenginler yararlanır, gelir dağılımı düzeltilebildiği ölçüde de yarı daha düşük gelirli kimseler de bunlardan yararlanmaya başlayabilirler. Ben o mantığı da pek yerinde bulmadığımı belirtmek isterim.

KURDAŞ — Dergimizde vaktiyle "Devalüasyon ve Gelir Dağılımı" diye bir etüd yayınlamıştım. Aslında Türkiye'de meselâ devalüasyondan büyük bir Tarım kesimi yararlanır; ihracatta dönük bütün sanayiler yararlanır; imalatında ithalat katkısı düşük bütün sanayi yararlanır. Kim demiş zenginler yararlanır diye? Zaten zenginler bütün bu düşük kurlardan yararlanıyor. Bugün onların kurlarında bir havadan rant var. İthalatını yüksek gösterip dövizini alıyor, dışarıda biriktiriyor, sonra da rahatça dışarıya gidebiliyor.

DURAKBAŞA — Teşekkür ederim efendim.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum», 2 Ocak 1984 tarihinde yapılmıştır.

Ekonomik Yorumları
Yayına Hazırlayan :
M. TARIK YAŞA

BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakini; kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinci • asansör • sondaj • havai nakliyat • TELEFERİK-TELESİJ-TELESKI
• maden ihraç • dozer • skreyper • ekskavatör • deniz dikme • GERME • MANEVRA
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme • HALATLARI
• yatak koltuk yaylarında • blokjet jant • TELLERİNDE
• yüksek rezistanlı ÇELİK TELLER

Dış Göçün 20. Yılında: Beklentiler ve Gerçekler

PROF. DR. NUSRET EKİN

1- GİRİŞ

TÜRK ekonomik ve sosyal hayatında 1960'lerden itibaren ortaya çıkan «dış-göç» olayı, yarattığı etkiler ve getirdiği sonuçlar itibarıyla Cumhuriyet tarihimizin en önemli gelişmelerinden biri olmuştur. Gerçekten 20 yıl sonra bugün yurt dışında, 2,5 milyona yaklaşan bir nüfus, 1 milyon bulaşan işçi, 800 bin civarında çocuk olarak oldukça büyük hacimlere ulaşan bir insangücü potansiyeli oluşmuştur.

Dış göçün 20. yılını aşarken bu sürecin bir envanterini yapmak, olayın Türk toplumundan neleri alıp, neleri götürdüğünü belirlemek, yapılan hataları ve beklenene nazaran ortaya çıkan sapmaları açık yüreklilikle tartışmak; bundan sonra uygulanacak politika tercihleri açısından vazgeçilmez bir zorunluluk olarak görmektedir.

Bugün özellikle Batı Avrupa ülkelerinde çalışan işçilerimizin, Batı ile ilişkilerimizi daha hızlı geliştirecek, daha insancıl manevi köprülerin kurulmasına ve Türk toplumunun Ba-

tı ile daha da yaklaşıp kaynaşmasına imkân sağlayacak bir vasıtası olması düşünülürken; maalesef bunun tam tersi bir eğilimin Batı ve Türk toplumlarında son yıllarda hızla yerleştiğini görüyoruz. Batı'nın birçok ülkesinde Türk işçileri en kısa zamanda yurt-dışına çıkarılması gereken kendi topluluklarıyla bütünleşmesi imkânsız bir nüfus grubu olarak düşünülürken; Türk toplumu, hatta tarihi geleneksel ilişkilerinin bulunduğu bu ülkelere kendi vatandaşlarına yaptıkları kötü muamelelerden dolayı olumsuz hisler besleyen bir ülke durumuna girmektedir.

Batı'da çalışan Türk işçileri ise, ya kendi vatanlarına tekrar geri dönmeye başlamakta, ya da kendi evlerinin güvenliği içinde «video kasetlerini» seyrederek çalıştıkları toplulardan izole bir şekilde varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Kaldı ki Batı'da mevcut 2 milyonu aşkın nüfusumuza rağmen Türk işçileri organize bir baskı grubu da oluşturamamış; yapılan haksızlıklara karşı «lobbying» yapacak, kitle iletişim vasıtalarıyla, kamu otoriteleriyle, o ül-

kenin baskı gruplarıyla ilişkiler kurabilecek bir topluluk da oluşmamıştır. 20 yılın sonunda ortaya çıkan bu üzücü tablo, hangi faktörlerin etkisiyle doğmuştur?

II – Bizden Gelen Yanlış Yaklaşımlar

Konuya bizim yaptığımız hatalar açısından yaklaşırsak, genellikle Türkiye'nin 1960'larda ortaya çıkan göç olayına çok hazırlıksız yakalandığını söyleyebiliriz. Gerçekten Türkiye ne bu olayın ortaya çıkabileceğini önceden kestirebilmiş, ne de gönderme konusunda yeterli ve etkin politikalar uygulayabilmiştir. Aslında göç olayının boyutlarını emek talep eden ülkenin isteklerinin hacmi ve niteliği belirlemektedir.

Fakat Türkiye o yıllarda şehirlerde birikmiş marjinal hizmet sektörlerinde çalışan, eksik istihdama tâbi, yarı-kentleşmiş milyonluk kitleler yerine; ülkenin geleneksel sektöründen, daha modern hayatın hiçbir imkândan yararlanmamış, «içine kapalı» tarım sektörünün insangücü kaynaklarına, yurt-dışı istihdamın kapılarını açmıştır. Özellikle o yıllarda köy kooperatifleri üyelerine, doğal afet bölgelerinin ve az gelişmiş yörelerin insanlarına bazı öncelikler tanımıştır.

Böylece modern kesimde ve her sektörde eğitim imkânlarından kısmen de olsa yararlanmış, modern sektör alışkanlıklarına bir nesil boyu yatkın hale gelmiş, insangücü kaynakları yerine; az gelişmişlikten doğan ikili yapı içinde geleneksel sektörde yaşayanların tercih edilmesi, daha sonra ortaya çıkacak sorunların da ana nedenlerinden biri olmuştur. Bu dönemde yurt-dışına gönderilecek işgücünün bir ön- eğitime

tabi tutulması görüşleri de fazla bir ilgi toplamamıştır.

III – Batı'nın Yapıyı Bozan Yaklaşımları

Türk işçisi çalıştıran ülkeler yönünden konuya baktığımızda ise, karşımıza başka yaklaşımların çıktığını görüyoruz. İlk yıllarda bu ülkelerden önemli bir kısmı daha sonra nasılsa geriye yollayacakları ümidiyle gelenlerde belirli bir gelişme ön şartı aramamışlardır. Türkiye'de açtıkları «seçme bürolarında» dahi, bu ülkelerin esas itibarıyla gidecek işçinin fiziki gücünü ön planda tuttıkları anlaşılmaktadır.

Ayrıca bu ülkelerin çoğunda belirlenmiş bir göçmen işçiler politikasının mevcut olmadığını da tespit ediyoruz. Zaman içinde değişik iktisadi, sosyal ve siyasi faktörlerin etkisiyle asimilasyon, entegrasyon veya reentegrasyon tartışmalarının öncelik kazandığı anlaşılmaktadır. İlave olarak göçmen kabul eden ülkelerin bazılarında esasen mevcut şartların etkisiyle dini ve sosyal kutuplaşmaların hız kazanması karşısında, bu ülkelerin yöneticilerinin gelişmelere kayıtsız kaldıklarını, kendi toplumlarına zarar vermediği ve kendi içlerindeki yapısal bozuklukları daha da derinleştirdiği sürece, bu radikalleşmelere seyirci kaldıklarını da söylemek mümkündür.

Böylece sun'i bir şekilde geliştirilmeye çalışılan bölgesellik, dini ve siyasi kutuplaşmalar da yurt dışındaki Türk toplumunun yapısal bozukluğunu daha da hızlandırmış, toplumun bütünlüğü âdeta «mozaikleşme» sürecine girmiştir. Sonuçta 20 yıllık gelişme içinde, Türkiye'nin başlan-

gıçta ümit ettiği beklentilerinden önemli sapmalar ortaya çıkmıştır.

IV – Sık Değişen Kararsız Tedbirler

Genelde yurt dışına emek gönderen Güney Akdeniz ülkeleri arasında bu konuda en fazla kafa yoran, en fazla politika geliştiren ülkenin olduğunu Türkiye olduğunu görüyoruz. Fakat ne var ki bu politikalar, iyi düşünülüp geliştirilmiş, kararlı, sürekli ve anlaşılabilir tedbirler olmadığı için ve özellikle yurt dışında çalışan işçilere iyi anlatılamadığından etkin sonuçlar vermemiştir.

Yaptığımız incelemelere göre, gerek istihdam açısından, gerekse işçi tasarruflarının yurda etkin bir şekilde aktarılması yönünden, ya da geriye dönüşte işçilerimizin toplum ve ekonomi ile bütünleştirilmesi bakımından, ileriye sürülen ve uygulanmaya çalışılan politikaların sayısı elliye yaklaşmaktadır. Bunlar içinde özellikle âdeta bir «Türk modeli» olarak sıfatlandırılabilir «işçi şirketleri» hareketi, çok sayıda faktörün etkisiyle önemli ölçüde başarısızlığa mahkûm olmuştur. Uluslararası Çalışma Örgütü «Dünya İstihdam Politikası» çerçevesi içinde Türk işçi şirketleri hareketini «yeniden intibak projesi» olarak Tunus, Fas, Cezayir gibi Kuzey Afrika ülkelerine, Yunanistan, Yugoslavya gibi Avrupa ülkelerine tavsiye etmiştir.

Ancak dağınık politikalar yüzünden, Türkiye'nin göç olayından, ekonomik ve sosyal yönden yeterli faydayı sağladığını söylemek zordur. Politika yetersizliğinden yurt dışında yaşarken ve çalışırken karşılaşılan sorunlar, anavatanla olan ilişkiler, nihayet yurda tekrar geri dönüşte ortaya çıkan sorunlar, âdeta bir daire gibi halkanın her diliminde kendini

ortaya koymuştur. Türkiye bu sorunlara değişik bakanlıkların birbiriyle uyumlu olmayan çabaları içinde çözüm bulmaya çalışmıştır. Böylece nasil kentleşen işçiler büyük şehirlerde kendi sorunlarının çözümünü hemşeri kahvelerinde arıyorlarsa, yurt dışındaki işçilerimiz de yaşarken ve çalışırken karşılaştıkları sorunun çözümünü o ülkelerin «Bahnhof'larında» aramaya başlamışlardır. Böylece sorunlar birikmiş ve çözülmesi zor bir yumağa dönüşmüştür. Yurt-dışı işgücü akımının 20 yıllık geçmişi içinde aşağıdaki temel eğilimleri belirlemek mümkündür:

1 – Eski Problemlerden Yeni Sorunlara :

Gerçekten göç olayının ortaya çıkardığı sorunlar dinamik bir oluşum içindedir. İlk yıllarda ortaya çıkan örneğin «domuz eti» veya «exportçular» sorunu, günümüzde yerini vize problemlerine, çocuk sorunlarına veya seçimlerde oy kullanma problemlerine terketmiştir. Bu bakış açısı içinde sade resmi örgütler kurulması yetmemekte, ayrıca bu örgütlerin zaman içinde değişen sorunlara etkin ve esnek çözümler bulması da gerekmektedir.

2 – İstihdam Ümitlerinden İşçi Dövizlerine :

İlk yıllarda işsizlik baskısı altında «yurt dışına her yıl 100 bin işçi göndermek, emek arzında 100 binlik bir azalma meydana getirecek ve bu yoldan istihdam sorununun çözümüne katkıda bulunulacaktır» diye düşünülmüştür. Gerçekten Türkiye 1970'lere kadar yurt dışına her yıl yüzbin civarında işçi yollamıştır. Fakat ne var ki 1973'ler enerji krizinden son-

ra, Batı'ya işçi-göçü keskin bir şekilde azalmış ve bozulan dış ekonomik ilişkilerden dolayı işçi dövizleri büyük bir önem kazanmaya başlamıştır. Her ne kadar daha sonraki yıllarda petrol üreten Arap ülkelerine kısmi de olsa bir işçi-göçü ortaya çıkmışsa da, bu işçi-göçü, Batı Avrupa emek piyasalarına nazaran çok hudutlu kalmıştır.

Aslında bu işçi-göçü hiçbir zaman yalnız başına bir istihdam politikası olamamıştır. Nitekim Türkiye'nin 20 yılda Avrupa'ya yolladığı işçi sayısının toplamı, kabaca Türkiye'nin iki yılda ülke içinde yaratmak zorunda olduğu istihdam imkânları kadardır.

3 - Döviz Fazlalığından Durgunlaşan İşçi Dövizlerine :

Daha önce de değindiğimiz gibi 1973 yılı «istihdamdan dövize dönen» dikkatlerin başlangıç yılı olmuştur. Gerçekten 1972 yılına gelindiğinde Türkiye'de döviz fazlalıkları 2,5 milyar dolara varmıştır. O zamanki münakaşalar içinde bu durum yurttan enflasyon yaratan bir para pompalama mekanizması olarak değerlendirilmiştir. Burada iktisatçı bakımından sorulacak sorular açıktır; Türkiye gelişme sürecini hangi model içinde sürdürecektir? Döviz geldiği vakit enflasyon olmakta, işçi dövizleri geldiği zaman ise, sanayileşme hızı kesilmektedir.

Daha sonraki yıllarda hızla artan enflasyon ve dış ekonomik ilişkilerden doğan açıklar, Türkiye'yi 1978'lerde büyük bir ekonomik bunalımın içine getirmiş, Türkiye bu yıllarda ihracatı ile ithalatının yarısını dahi karşılayamayan bir ülke durumuna girmiş, dış krediler tamamen durmuş ve

teorik olarak Türkiye âdeta iflas etmiştir. Fakat bu dönemde dikkati çeken bir olay gözlenmiştir: Türk ekonomisi bütün bu olumsuz faktörlere rağmen ayakta kalabilmiş, ithalat tamamen durduğu halde sanayi «kendi bulunduğu dövizlerle» büyük sıkıntılar içinde varlığını sürdürebilmiştir. Hangi olay buna imkân vermiştir? Yıllardır yurt dışında çalışan işçilerin dövizleri sunî teneffüs yoluyla da olsa Türk ekonomisinin yaşamını sürdürmesine imkân sağlamıştır.

Yurt dışında çalışan işçilerimiz 10 milyar dolarlık yıllık gelirleri içinde 5 milyar dolarlık kısmını tasarruf ettiklerine göre, bunun iki milyarı resmi kanallardan, bir o kadarı da resmi olmayan kanallardan yurda girmekte ve bir kısmı da tasarruf olarak yurt-dışı bankalarda birikmektedir. Bu yurt-dışı banka tasarruflarının miktarının 15 - 20 milyar dolara ulaştığı da hesaplanmaktadır. Ayrıca çok büyük miktarlara varan sosyal sigorta fonları ve yasaların iyi bilinmemesinden, takip edilmemesinden doğan ve yılda 1 milyar dolara ulaşan vergi kayıplarını da dikkate alacak olursak; bütün bu yurt-dışı döviz kaynaklarında, Türkiye'nin âdeta mucizevi bir şekilde sanayi toplumuna geçişini gerçekleştirebilecek bir potansiyel mevcut gözükmektedir.

4 - Yurt dışındaki İstihdamdan Yurt dışındaki İşsizliğe :

II. Dünya Savaşı'ndan sonra hızla gelişen Avrupa ve özellikle Federal Almanya'daki ekonomik konjonktürün 1960'lardan itibaren bu ülkelerde işgücü kaynakları bulma sorununu gündeme getirdiğini görüyoruz. Avrupa geleneğine bağlı ülkeler içinden ve sosyalist ülkelerden gelen iş-

çiler ile bu sorunu çözümlene çabaları yeterli olmamış, çok bakir olan yeni insangücü kaynaklarına yönelme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Türkiye her yıl ortaya çıkan iş taleplerini dahi karşılayamaz duruma girerken, özellikle kadın işçi taleplerinin artmaya başlamasıyla, daha sonraki yıllarda işçileri eşleri ile birlikte yollama modeline geçilmiştir.

Ne var ki 1973 bunalımını takip eden dönemde Avrupa ekonomilerinin durgunluğa girmesi ve yakın tarihlerde A.B.D.'nin uyguladığı ekonomik politikalar, Türk işçilerinin çalıştığı birçok ülkede işsizlerin sayısını, göçmen işçilerin üzerine çıkarma eğilimi göstermiştir. Böylece göçmen işçilerin istihdamları, çalıştıkları ülkelerin işsizlik sorunlarının bellibaşlı nedenlerinden biri olarak görülmeye başlanmıştır.

Aslında bu yaklaşım temelde birçok noktadan yanlıştır. Örneğin bu ülkelerde, işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde Türk işçileri çalışmamakta, bu ülkelerin işsizleriyle Türk işçileri arasında esas itibariyle vasıf, iş-kolu, statü itibariyle bir ilişki de bulunmamaktadır. Kuşkusuz Avrupa emek piyasalarındaki işsizlik karşısında uluslararası anlaşmalar dikkate alınırca, kendilerinden vazgeçilecek işçiler Türk işçileri değil, Yugoslav, İspanyol, Kuzey Afrikalı işçiler olması gerektiği de yeterli derecede vurgulanamamıştır. Kaldı ki işsizlik baskısından bahseden A.E.T. ülkelerinin, İspanya ve Portekiz gibi geleneksel işgücü fazlalıkları olan ülkeleri tam üye olarak almak için yoğun çabalar sarfettikleri de anlaşılmaktadır.

5 - Batı Avrupa'dan Arap Ülkeleri'ne İşçi-Göçü :

1973'lerden sonra Batı Avrupa ülkelerinde işgücü talebinin keskin bir şekilde azaldığı dönemde, petrol üreten Arap ülkelerinde yavaş bir seyir de takip etse, yeni işgücü talepleri ortaya çıkmıştır. Esas itibariyle Libya, Suudi Arabistan, Irak, Ürdün, Körfez ülkelerine giden bu işçilerin miktarı günümüzde ikiyüzbine yaklaşmaktadır. Arap ülkelerine giden Türk işçilerinin Batı Avrupa'ya giden işçilerden önemli özellik farkları taşıdığı da anlaşılmaktadır. Bu farkları şöylece sıralayabiliriz :

- a) Bu işçilerin tasarruf eğilimleri Batı Avrupa'ya nazaran daha yüksektir.
- b) Bu işçilerin eş ve çocuk sorunları yoktur. Bekâr işçi olarak tek başlarına gitmektedirler.
- c) Esas itibariyle bir Türk inşaat şirketiyle birlikte gitmekte ve Türk işverenlerin yanında çalışmaktadırlar.
- d) Bu ülkelerde çalışan işçilerin tasarruflarının zorunlu transferi için tedbirler geliştirilmiştir.
- e) Bu ülkelerin bazılarının paraları «convertable» değildir.
- f) Tasarrufların transferinde güçlükler ortaya çıkmaktadır.
- g) İşçi göndermede resmi kurumlar yerine, şirketlerin etkinliği sürmektedir.
- h) İşçi gönderme süreçleri, dış ülkede çalışma ve yaşama koşulları, çok taraflı anlaşmalar yerine, ikili anlaşmalara veya hiçbir güvenceye dayanmamaktadır.
- ı) Bu ülkelerin hemen birçoğunda Türk işçilerinin alışık bulunduğu

bireysel ve toplu iş ilişkileri yerine, çok daha farklı bir çalışma düzeni mevcuttur.

- i) Bu ülkelere yollanan işçi sayısı Avrupa ülkelerine nazaran oldukça hudutlu bir hacme varmaktadır.

6 - Gidiş ve Yerleşmeden Ülkeye Tekrar Dönüş :

Yurt-dışı göç olayının ilk on yılında Türkiye sorunun esas itibariyle yurt-dışına gidiş ve orada yerleşip çalışma boyutlarıyla yoğun bir biçimde ilgilenmek zorunda kalmıştır. 1980'lerden sonra ise, yurda dönüş sorunları dikkati çekecek bir şekilde gündeme gelmiştir. Özellikle Federal Almanya'da «Geri Dönüşü Teşvik Kanunu»nun kabul edilmesiyle yurda tekrar dönüşte bariz bir hızlanma gözlenmeye başlanmıştır. Bu temel gelişme çizgisine bağlı olarak ortaya çıkan veya gelişme eğilimini bu istikamete yönlendiren bellibaşlı faktörleri aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz :

a) Entegrasyon Eğiliminden Re-entegrasyon Tercihine : İşçilerin çalıştıkları ülkeyle bütünleştirilmesi eğilimi hızla yerini, göçmen işçilerin kendi ülkeleriyle bütünleştirilmesi görüşlerine terketmiştir. Bu arada geri dönüşü teşvik yasalarının çıkarılması yanında, yatırımların göçmen gelen ülkelere kaydırılması, emek ithali yerine sermaye ihracı görüşlerinin yaygınlaşması, değişik şekildeki teknik yardımlar, reentegrasyon tercihlerinin doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

b) Yabancı İşçi Sorunlarının Gönderenden Alana Kayması : Göçmen işçinin problemlerinin özellikle gönderen ülkeden ziyade işçi kabul

eden ülkelere kaydığını görüyoruz. Bu durum esas itibariyle işçi gönderme sürecinin fonksiyonunu yitirmesi yanında, ülkenin bu süreci belirli oranda kurumlaştırmasından da kaynaklanmaktadır.

c) Dış Ülkede Çalışma Sorunlarından Yaşama Sorunlarına : Yurt dışındaki işçilerimizin yıllar içinde sanayi işçiliğine hızla intibak etmeleri, hatta birçok işletmede sadakat, disiplini ve işe bağlılıkları ile tercih edilir işçi haline gelmelerine mukabil, yaşamadan doğan konut, eğitim, sosyal intibak gibi sorunlarının yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

d) Misafir İşçiden «Azınlığa» : Türk işçilerinin ilk yıllarda çalıştıkları misafir işçi davranışının gittikçe hızla ve özellikle işçilerimizin yurt dışında kalış sürelerinin uzamasıyla bir azınlık sorununa dönüşmeye başladığı anlaşılmaktadır. Gerçekten Kara Avrupa'sında ekonominin hızla geliştiği dönemlerde bu işçilerin ekonomik yararlarından söz edilmesine karşılık, durgunluk dönemlerinde ekonomik faktörlerin yerini sosyo-psikolojik faktörlere terketmeye başladığı anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım sürdürüldüğü zaman kuşkusuz göçmen işçiler sorunu bir «azınlıklar» sorununa dönüşecektir.

e) Yabancı İşçiye Gösterilen Anlayıştan Husumete : Zaman içinde Türk işçilerinin örf ve âdetlerinden

◆ Her yeni fikir, başlangıçta diğerleri arasında azınlıkta olacaktır.

Thomas Carlyle

veya yabancı bir topluma intibaktaki sorunlarından ortaya çıkan güçlükler anlayışla karşılanırken, bunlar şimdi küçültücü hikâyelerin ve böylece taraflar arasında husumete yönelen duyguların gelişmesinin belli-başlı kaynağı olmuştur.

f) **Yabancı İşçinin İktisadi Analizinden Siyasi Yaklaşımlara** : Yabancı işçiler sorunu çalıştıkları topluma yaptıkları iktisadi katkılar, ekonominin kalkınma hızı, talep hacmi, bankalardaki tasarrufları, işçilik maliyeti üzerine etkileri yönünden analiz edilecekleri yerde, Avrupa birliği içinde yeni siyasi dengeler ve tercihler açısından analiz edilmeye başlanmıştır.

g) **Laik İncelemelerden Dini Yaklaşımlara** : İlk dönemde yabancı işçiler sorununa yapılan yaklaşımlarda dini motiflerin çok fazla etkin olmadığını görüyoruz. 1974'lerden sonraki ikinci dönemden itibaren ise Müslümanların yabancı işçi olarak kabul edildiği, buna mukabil Hıristiyanların başka ülkelerden gelmiş olsalar dahi, yabancı işçi kabul edilmedikleri yeni bir analiz tarzı olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim «Time» dergisi de 1983 Aralık sayısında «Gönderene lade Ediniz» başlıklı incelemesinde, Avrupa'da göçmen işçi olarak Hıristiyan olmayan işçileri saymıştır.

h) **Göçmen İşçiden Göçmen İşçi Ailesine** : Gelişme eğilimlerinin bir diğeri de göçmen işçiler sorununun işçinin bizatihi kendisinden, aile üyelerine doğru kaymasıdır. Göçmen işçi çalıştıran ülkelerin işçiden ziyade işçi ailesinden doğan sorunlara daha büyük bir önem verdikleri anlaşılmaktadır. Özellikle göçmen işçinin

ikinci ve hatta üçüncü nesil çocukları, göçmen işçinin eşi, çok yoğun sorunlar ağı içinde bulunmaktadır. Hatta günümüzde yurt-dışı göç sorunlarını, işçi çocuklarının sorunları olarak görmek dahi mümkündür.

ı) **Yabancı İşçiler Sorunundan Türk İşçiler Sorununa** : 20 yıllık bir uygulamadan sonra ortaya çıkan gelişmelerin belki de en üzücüsü özellikle Orta Avrupa'da yabancı işçiler sorununun «bir Türk işçiler sorunu»na dönüşmesidir. Örneğin Kara Avrupa'sı ülkelerinde yabancılar sorunundan bahsedildiği zaman maalesef günümüzde hemen akla Türk göçmen işçileri gelmektedir. Bu gelişme hangi faktörlerin etkisiyle ortaya çıkmıştır? Bu hususta ne gibi stratejiler uygulanmaktadır? Bütün bu sorunların açıkça tartışılması ve buna göre politikaların oluşturulması gerekir.

7 – Çok Tarafli Anlaşmalardan İki Tarafli Anlaşmalara :

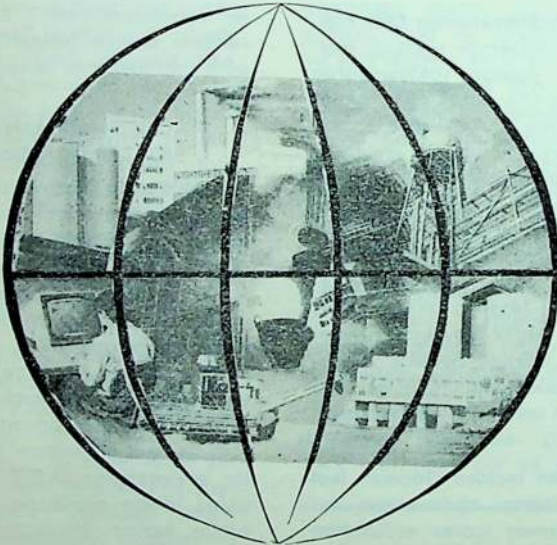
1960'larda Türkiye ikili anlaşmalarla yurt dışına işçi yollarken, bilindiği gibi o yıllarda başka bir oluşumun içine de katılmış ve 1963 yılında A.E.T. ile ortaklık anlaşması imzalanmıştır. Böylece bir yandan A.E.T. ile ilişkileri hızla gelişirken, esas itibarıyla Türk işçileri A.E.T.'ye üye ülkelerde çalışmaya başlamışlardır. Burada Türkiye yönünden önemli olan husus, yurt dışı işçi sorunlarını ikili anlaşmalar seviyesinden, A.E.T. sosyal politikası içinde çözülmesi gereken sorunlar haline dönüştürmektir.

1986'da Türk işçilerinin A.E.T. içinde «serbest dolaşımı»na hazırlanan Türkiye'nin, 1983 yılında geri dönüşü teşvik yasasıyla karşılaşması çok üzücü bir gelişmedir. Bize göre Türkiye hiç olmazsa yurt dışında bu-

lunan Türk işçilerinin güvenliği açısından A.E.T. ile tam entegrasyonu hızla gerçekleştirmelidir. Böylece Topluluk üyesi ülkelerde çalışan Türk işçilerinin buldukları ülkelerde çalışırken ve yaşarken karşılaştıkları sorunlar, Topluluđun kendi üyesi yabancı işçiler için geliştirdiği sosyal standartlar içinde çözümlenmesi gereken sorunlar haline dönüşecektir.

Aslında Türkiye halihazırda da hi yurt dışında çalışan işçilerimiz açısından «Ortaklık Konseyi» kararları ile oldukça ileri seviyede haklara kavuşmuştur. Şimdi bütün hüner, bu anlaşmaların hükümlerine işerlik kazandırmak ve böylece bir yazarın dediği gibi «hiçbir alternatifi kalmamış gönüllü dönüş» modelini hızla bertaraf edecek tedbirleri geliştirmektedir.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine ve yönlendirilmesine gösterdiği

özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır. Mutluyuz, gururluyuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceđe.

TÜRK İÇİŞİLERİ BANKASI
TÜRK BANK

İHRACATA YÖNELMEK İSTEYENLER EMLAK KREDİ SİZE DESTEKTİR.

Türkiye Emlak Kredi Bankası, karmaşık dış ticaret organizasyonları içinde en güvenilir yol göstericisi ve yardımcınızdır.

İhracat ve kambiyo işlemlerinde uzman kadrosu ve Türkiye'nin her yerinden doğrudan dış ilişki kurabilen şubeleri ile emrinizde olan Emlak Kredi, teminat mektupları ile de en büyük güvencenizdir.

Dış ticarete başarınızın devamı için,
size Emlak Kredi gerek...

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

pencerenizdeki tasarruf hesabı

Para biriktirmek iyi şeydir.
Ama para yalnız üstüste konularak biriktirilmez.
Isıcam da insanın para biriktirmesini sağlar.

Isıyı odada tutar.

Dengeli bir yakıt harcaması sağlar.

Isıcamlı evde oturan kişi bilir ki
yakıtta verdiği para
harcadığı ısının tam karşılığıdır.

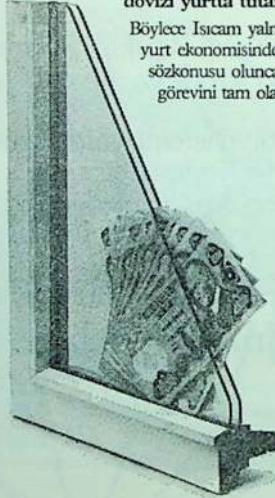
Isıcam tasarrufun ta kendisidir.

Ne yakıt boşa gider, ne de para.

Bu arada boşa gitmeyen birşey daha vardır:
Ülke ekonomisinin petrol gereksinmesi için
yurt dışına ödenen dövizler.

En küçük evden başlayarak en büyük binaya kadar
Isıcamla donatılan yapılar ısıyı odada,
dövizli yurtta tutarlar.

Böylece Isıcam yalnız evlerdeki tasarruf değil,
yurt ekonomisindeki tasarruf da
sözkonusu olunca
görevini tam olarak yapar.

ISICAM SİSTEMİ NEDİR?

Isıcam, iki cam plakasını araya bir metal çita konularak
sızdırmaz özai elastik dolgu ile bağlanmasından meydana gelir.

Metal ara çitanın içi hava boşluğunun devamlı kuru
kalmasını için özel nem emici bu maddeyle doldurulmuştur.
İçerde kalın kuru hava boşluğu ısıcamın yalıtıcılığını sağlar.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beytem Han, Şişli - İstanbul Tel. 546 1130 (6 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişli ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur.

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

1983 yılının son ayında ikincil hisse senedi piyasası fiyat yönünden çok hareketli bir dönem geçirmiş bulunmaktadır. Çok sayıda işletmenin yeniden değerlendirme fonlarını sermayeye ekleyerek ortaklarına bedelsiz hisse verme kararı alması bu hisselerin değerini önemli ölçüde artırmış, dolayısıyla Hisse Senedi Fiyat İndeksi'ni 24.91 puan fazlasıyla 242.03'e yükseltmiştir. Bu artış Kasım ayı indeks değeri 217.12'ye oranla % 11.47'lik bir artış temsil etmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi İndeks'teki bu rekor düzeyinde ortaya çıkan artış, Anadolu Cam'ın 5.500 TL artarak 6.500 TL'den 12.000 TL'ye, Çelik Halat'ın 3.000 TL artarak 13.000 TL'den 16.000 TL'ye, Kordsa'nın 12.000 TL artarak 22.000 TL'den 34.000 TL'ye, Polylen'in 5.500 TL artarak 7.000 TL'den 12.500 TL'ye, Sifaş'ın 2.500 TL artarak 10.000 TL'den 12.500 TL'ye ve T.Şişe Cam'ın 6.900 TL artarak 5.600 TL'den 12.500 TL'ye yükselmesinden kaynaklanmaktadır. Bunların yanında fiyatları önemli yükselme gösteren hisseler arasında 2.500 TL'lik artışla İzocam, 1.000 TL'lik artışla Otosan gelmektedir.

Yeniden değerlendirme fonlarını sermayelerine ekleyerek her bir hisseye; Anadolu Cam 4, Çelik Halat 3, Kordsa 6, Siemens 5, T. Şişe Cam 8 adet bedelsiz yeni hisse vereceklerdir. Bunların dışında Döktaş 2, Batı Anadolu Çimento 10, Good-Year 6, İzocam 3, Kav 3, Olmuk 4, Otosan 2.5, Plastifay 2, Uniroyal 3 adet bedelsiz hisse dağıtacaklardır. Ancak bu işletmelerin bedelsiz hisse dağıtım tarihleri henüz belirlenmemiştir. Ayrıca, bir süre önce Rabak 1, Sarkuysan 2 ve son olarak da Koruma Tarım 1 bedelsiz hisse dağıtım işlemini gerçekleştirmiş bulunmaktadır. Fiyatı bir ara 8.500 TL'ye kadar yükselen Koruma Tarım hisselerinin değeri, biri bedelsiz ve diğeri bedelli (ortakların rüçhan haklarını kullanmaları ile) iki hisse olmak üzere sermayenin 525 milyon TL'den 1.575 milyon TL'ye çıkarılması sonucunda 4.500 TL'ye geriledi.

Son günlerde, bedelsiz hisse senedi verecek işletmelerin hisselerine olan aşırı talep, piyasada karşılanamayınca, bu hisselerin değeri önemli artışlar göstermiş bulunmaktadır. Ayrıca bazı işletmelerin, beklenenin üzerinde bedelsiz hisse verme kararı alması, bu hisselerle olan talebi daha da artırmıştır.

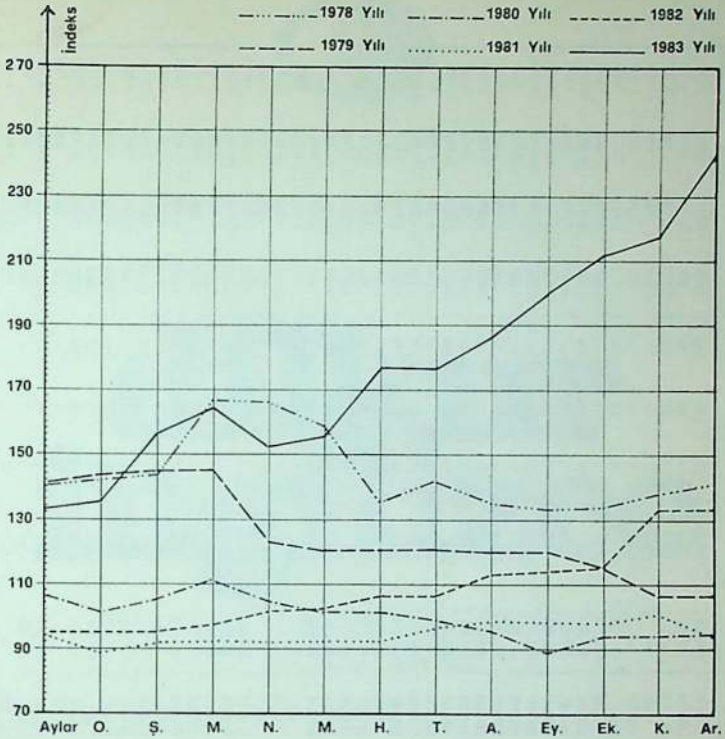
Son günlerde kamuoyunda adından en çok söz edilen en önemli gelişmelerden biri kuşkusuz faiz oranlarının yükseltilmesidir. 19 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulan yeni faiz uygulaması bir ölçüde 1 Temmuz 1980 uygulamasına benzemektedir. Ancak 1 Temmuz'da serbest faiz

uygulanması öngörülürken, şimdi mevduat faizlerinin belirlenmesi T.C. Merkez Bankası'na bırakılmaktadır. Kararnamede «Bankaların mevduat kabulünde verecekleri azami faiz oranları ile bunların uygulama esas ve şartları T.C. Merkez Bankası'nca üç aydan fazla olmayan sürelerle tespit edilir.» ifadesi yer almaktadır. Bu kararname ile 19 Aralık tarihinden itibaren vadesiz mevduatın faiz oranı % 20'den % 5'e düşürülmüş, 1 yıl vadeli mevduatın faiz oranı da % 40'tan % 45'e yükseltilmiştir. Ayrıca yeni bir uygulama ile 3 ay ihbarlı vadesiz mevduat türü getirilmiş ve bunun faiz oranı da % 49 olarak belirlenmiştir.

Yeni faiz uygulamasının hedef alacağı bazı amaçlar bulunmaktadır. 1983 içinde enflasyon hızının tekrar yükselmesi ve mevduat faiz oranlarının iki defa beşer puan düşürülmesi ile bankaya para yatırma tasarruf sahibi açısından çekiciliğini kaybetmiş, bankalarda mevduat birikimi yavaşlamış bulunmaktadır. Bu yeni uygulama bankalardaki mevduat birikimini hızlandırmayı ve tasarrufların banka sistemi dışına kaymasını önlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca «orta direk» olarak tanımlanan belli bir kesimin yüksek faiz geliri ile, gelir seviyesini artırmak arzu edilmektedir. Bir de son zamanlarda artan enflasyon ile dayanıklı tüketim mallarına olan talepteki artışı tekrar frenleyerek hem enflasyonu geri çekmek, hem de tasarruf meylini yükseltmek, amaçlar arasındadır.

Kararnamenin ilginç bir yönü en yüksek –yıllık– faiz oranının % 49 ile 3 ay ihbarlı vadesiz mevduata ait olmasıdır. Nama yazılı mevduatta Gelir Vergisi stopajının % 10'a inmesi ile ve bu faiz oranlarının bir yıl süreyle sabit kalarak bankadan üçer aylık dönemler sonunda faiz ve anapara çekilmeden aynı şartlarla yatırılması halinde tasarruf sahibinin net verimi % 52 olacaktır. Ancak enflasyon hızının geri çekilebilmesi halinde faiz oranları da düşürüleceğinden, sözkonusu % 52 oranının sağlanması pek mümkün olmayacaktır. Yıllık faiz oranı % 47 olan altı aylık vadeli tasarruf mevduatının yukarıdaki gibi bankada bir yıl kalması halinde yıllık net verimi % 46.77 olacaktır.

Faiz oranlarının yükseltilmesinin ekonomide sağladığı olumlu bir gelişme, altın gibi makro ekonomi açısından rasyonel olmayan yatırım alanlarına olan talebi azaltmasıdır. Sözkonusu kararnamenin yürürlüğe girdiği ilk günlerde elinde altın olanların bunları ellerinden çıkarma çabaları altın fiyatlarının düşmesine yol açmıştır. Bunun sonucunda, son günlerde Darphane tarafından piyasaya bol miktarda Cumhuriyet altını sürülmesi ile, yaklaşık 2.500 TL civarında olan –Cumhuriyet altınındaki altın değeri ile piyasa fiyatı arasındaki– işçilik farkı giderek azalırken, faiz oranlarındaki bu gelişme ile sifıra kadar inmiştir. Ayrıca dünya fiyatlarının üzerinde seyreden külçe altının fiyatı da gerileyerek dış dünya seviyesine inmiştir. Uzun vadede altın fiyatlarının oluşması ise, dış dünyadaki altın fiyatı (altının dolar fiyatı) ve ülkemizdeki enflasyona (TL'nin dolar karşısındaki değeri) bağlı olacaktır. Bu faiz politikasının hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisi ise, bir ölçüde hisse senetlerinin çekiciliğini azaltması şeklinde gerçekleşebilecektir. Zaten, son aylarda aşırı değer kazanan hisse senetlerinin ne kadar daha bu trendi koruyacağı merakla beklenmektedir. Sermaye artırımları ve bedelsiz verilen hisseler ile büyük ölçüde kabaran sermayeye son yıllarda alışılan kârpaylarının verilememesi, yüksek kârpayı beklentisi içinde olan kimselerin bunları ellerinden çıkarması sonucunu doğurabilecektir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedli Fiyat İndeksi ve Grafiği

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyon TL)	Takaful Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı (%)				Piyasası Fiyatı (TL)		
				1980 (000 TL)	1981 (000 TL)	1982 (Milyon TL)	1980 (Net)	1981 (Net)	1982 (Net)	Aralık 1982	Ekim 1983	Kasım 1983	Aralık 1983
1	AKCİMENTO	630	630	123.619	356.620	318.2	50	50	50	4.500	5.000	5.000	5.000
2	ALTAŞ	60	60	29.708	50.333	70.1	35	50	50	1.300	1.400	1.400	1.400
3	ANADOLU CAM	350	350	393.403	1.303.419	712.5	34	100	100	5.200	6.200	6.500	12.000
4	AROMA	200	200	z	z	z (78.7)	d	z	z	1.000	900	900	900
5	ASLAN CİMENTO	2.226	2.226	140.360	z	z (668.5)	d	z	z	z	800	800	800
6	BASFAS	1.000	1.000	590.611	1.251.151	1.880	40	64	65	3.100	3.400	3.400	3.400
7	BASTAS	270	270	63.385	344.600	171.9	60	100	400	10.000	24.000	24.000	24.000
8	BATI ANADOLU CİMENTO	75	75	233.200	265.000	104.4	50	60	85	4.800	7.400	7.400	7.400
9	BURSA CİMENTO	282	282	297.359	391.900	472.7	50	50	133	3.600	12.000	13.000	16.200
10	CELİK HALKAT	432	432	322.539	265.614	1.059.4	100	200	387.7	10.000	20.000	20.000	24.000
11	CİMSA	180	180	366.452	1.368.015	202.7	100	60	100	2.900	3.200	3.200	3.200
12	CUKUROVA ELEKTRİK	1.200	1.200	396.878	1.660.200	685	61	61	100	2.900	3.200	3.200	3.200
13	ECZACIBAŞI YATIRIMI H.	800	800	257.157	231.500	215.6	50	50	30	900	1.250	1.250	1.250
14	EGE GÜBRE	800	800	246.639	832.715	1045.7	40	70	80	2.900	6.000	6.000	6.250
15	GÜBRE FABRİKALARI	1.400	1.400	1.173.035	963.400	1.323.7	58	65	60	1.900	2.100	3.200	3.200
16	GOOD YEAR	81	81	148.025	555.300	1.233.7	60	100	800	3.900	25.000	25.000	26.000
17	HEKTAS	600	600	281.686	304.055	687.6	40	51.33	04	2.000	4.400	4.400	4.500
18	İZOCAM	405	405	2.619.161	359.530	550.7	d	100	170	5.000	21.000	22.500	35.000
19	KARTONSAN	3.080	616	307.386	623.749	925.5	d	60	120	2.900	5.800	6.000	6.750
20	KAV	120	120	81.495	137.872	483.7	200	150	500	9.000	22.000	24.000	24.000
21	KOC HOLDING	1.000	1.000	1.247.531	1.404.003	1.404.4	40	50	150	1.620	5.300	5.500	6.000
22	KOC YATIRIM	750	750	164.432	705.421	438.7	20	35	50	1.000	1.500	1.500	1.500
23	KORDSA	375	375	512.737	760.998	2015	60	75	173	6.400	21.000	22.000	34.000
24	KORUMA TARINI	525	525	647.097	904.040	1.351.2	70	75	110	3.400	7.300	7.500	4.500
25	LASSA	4.500	4.500	z	z	933.1	d	z	10.1	820	1.050	1.100	1.250
26	MAKİNA TAKİM	250	250	75.133	211.167	15.3	50	50	d	2.100	1.700	1.700	2.000
27	MENSUCAT SANTRAL	324	324	d	d	133.7	b	d	d	1.400	1.600	1.900	900
28	NASAŞ	2.000	1.500	521.667	413.007	169.9	65	50	5	500	900	1.750	1.800
29	NUH CİMENTO	71.5	71.5	742.459	82.500	62.5	260	230	444	13.000	22.000	22.000	22.000
30	OLUK	300	300	226.306	189.532	50.1	50	50	10	2.600	2.750	2.800	3.250
31	OTOCAN	6.000	3.920	381.450	769.663	1.118.4	75	104	54	2.900	7.000	7.000	8.000
32	PİMAS	300	300	116.669	114.463	71.8	50	50	24	1.900	2.250	2.400	2.800
33	PILASTIFAY	54	54	69.221	105.204	124.0	75	50	125	1.900	6.300	6.300	6.400
34	POLYLEN	450	450	130.255	315.529	1.867.3	5	60	300	2.500	7.000	7.000	12.500
35	RABAK	6.000	2.100	261.951	431.285	519.7	55	75	60	3.300	2.500	2.600	3.000
36	SARKUSAN	6.000	2.100	471.147	459.900	832.7	155	160	185	5.000	3.600	3.600	3.750
37	SIEMENS	700	700	d	d	1.432.900	85	95	200	6.800	15.000	15.000	18.500
38	SİFAŞ	520	520	281.000	309.020	1.377.7	60	60	400	7.900	10.000	10.000	12.500
39	SUNTA	240	240	82.733	z	z (36.6)	15	z	z	900	900	900	900
40	T. ŞİŞE VE CAM FAB.	1.000	1.000	461.701	1.038.628	800.6	60	80	104	3.900	5.600	5.600	12.500
41	TRANŞTÜRK HOLDİNG	600	600	180.039	275.632	275.6	55	75	5	900	850	850	850
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	1.000	1.000	311.475	z	z (1.155.4)	90	z	d	900	1.500	1.500	1.500
43	UNİROYAL	900	900	511.008	353.000	510.3	25	120	50	3.500	3.800	3.800	4.300

Açıklama: z = Zarar, b. d. = Belirli Değil; d = Değilmiyar.

dilKur ingilizce

Genel İngilizce kursları yanısıra,

- Export - Import - Banking (Ticari) , • TOEFL sınavına hazırlık,
- Teknik İngilizce kursları ve • İlkokul 4. - 5. sınıf öğrencileri için özel kurslar.

DILKUR
“İngilizce öğretiminde uzman”

Aydede Cad. No: 9 Taksim - İstanbul Telefon: 155 30 37 - 155 32 99 - 155 34 96

Silen, Selpak, Solo adlarıyla bilinen
ipek gibi yumuşacık, emici
kâğıt peçeteler, kâğıt mendiller,
kâğıt havlular, tuvalet kâğıtları,
temizlik kâğıtları, çocuk bezleri.
Orkidler.

Temizliğiniz, sağlığınız için.
Her bütçeye uygun, çağdaş, kullanışlı,
zaman kazandıran...
İpek Kâğıt'tan.

İPEKKAĞIT
ipek kâğıt sanayi ve ticaret a.ş.

BANKALAR HAKKINDA 70 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME'YE GÖRE TÜRKİYE'DE ŞUBE AÇMAK SURETİYLE FAALİYETE GEÇECEK YABANCI BANKALARIN KURULUŞ VE FAALİYETE GEÇME PROSEDÜRÜ

ÜNAL SOMUNCUOĞLU

- I -

22 TEMMUZ 1983 tarih ve 18112 sayılı (2. mükerrer) Resmi Gazete'de yayınlanan «Bankalar Hakkında 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname», 92/1. maddesi hükmü uyarınca, 7129 sayılı Bankalar Kanunu ile tüm ek ve değişikliklerini yürürlükten kaldırmış ve onların yerine kaim olmuştur. Bu yazımızda, söz konusu kararname yürürlüğe girdikten sonra Türkiye'de şube açarak faaliyete geçecek olan yabancı bankaların kuruluş ve faaliyete geçme prosedürünü aktaracağız.

- II -

Yabancı ülkelerde kurulmuş bir bankanın Türkiye'de şube açması için Bakanlar Kurulu'ndan izin alınması şarttır (KHK/70 md. 4).

A - Kuruluş Şartları

Yabancı bankaların Türkiye'de şube açma şartları kararnamenin 6. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yabancı bankaların

aşağıdaki şartlara uymaları gerekmektedir :

a) Uyruğunu taşıdıkları ülke kanunlarına göre, anonim ortaklık veya eşiti bir statüye sahip olmaları. Şu kadar ki, Türkiye'de şube açacak bankanın sermayesinin tamamı bir yabancı devlete ait ise, bu şart aranmaz.

b) Türkiye'ye ayrılan ödenmiş sermayelerinin 5. maddede belirtilen miktardan az olmaması. Kanımızca, kararnamenin ödenmiş sermaye tanımı ve 5. maddenin «f» bendindeki ibare muvacehesinde, bundan böyle Türkiye'de ilk defa şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek bankaların Türkiye'ye ayrılan ödenmiş sermayeleri 1 milyar liradan az olamayacaktır.

c) Kuruldukları veya faaliyette buldukları ülkede mevzuata aykırı hareketlerinden dolayı mevduat kabul ve bankacılık işlemleri ile uğraşmaktan men edilmemiş olmaları.

d) Yönetim merkezi müdürü ile şube müdürlerinin veya bunların yardımcılarının Türkiye'de mukim veya

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları. Bu fıkra hükmü kanımızca gerekli sarahatten yoksundur. Şöyle ki, maddenin lafzına göre, yönetim merkezi müdürü ile şube müdürlerinin ve aynı zamanda bunların yardımcılarının hep birlikte Türkiye'de mukim veya Türk vatandaşı olmalarının mı, yoksa müdür veya müdür yardımcılarından herhangi birinin Türkiye'de mukim veya Türk vatandaşı olmalarının mı şart edildiği açıkça anlaşılamamaktadır. Fıkranın ilk cümlesindeki «Yönetim merkezi müdürü ile şube müdürlerinin veya bunların yardımcılarının...» ibaresindeki «veya» sözcüğü yerine «ve» sözcüğü kullanılsa idi, hem müdürlerin ve hem de müdür yardımcılarının Türkiye'de mukim veya Türk vatandaşı olmaları gereği açıkça vurgulanmış olurdu. Oysa fıkra şimdiki haliyle bu sarahati vermemekte, müdür veya müdür yardımcılarından herhangi birinin fıkrada aranılan niteliğe sahip olmasının yeterli olabileceği şeklinde bir anlam çıkarılabilmektedir.

e) Ana sözleşmelerin bu Kanun Hükmünde Kararname'ye aykırı hükümler taşıması.

f) Bakanlar Kurulu'nca gerekli görülecek diğer şartları taşımaları.

Bütün bu şartlara ilaveten, Türkiye'de şube açacak olan yabancı bankaların kuruldukları ülkelerde, milli bankaların şube açarak faaliyet göstermek istemeleri halinde; o ülkeler mevzuatına göre tabi olacakları şartlar, bu Kanun Hükmünde Kararname'nin yabancı bankalar için koyduğu şartlardan daha ağır olduğu veya sonradan ağırlaştığı takdirde; Bakanlar Kurulu karşılık olarak ilgili yabancı bankalardan aynı şartları yerine getirmelerini isteyebilir ve bu

talebe uymayanların izinlerini iptal edebilir.

B — Başvuru

Yabancı bankaların Türkiye'de şube açmalarında, ilgili ülke resmi makamlarınca onaylı;

- Banka ana sözleşmesinin,
- Türkiye'de şube açılması nedenlerini ayrıntılı olarak açıklayan bir raporun,
- Bankanın son beş yıla ait bilanço ve kâr-zarar cetvelleri ile Maliye Bakanlığı'nca istenecek diğer bilgi ve belgelerin,

Maliye Bakanlığı'na verilecek başvuru dilekçelerine eklenmesi gerekir (KHK/70 md. 7).

C — İzin Verilme Usulü

1) Maliye Bakanlığı, yukarıda belirlendiği şekilde yapılan başvuruları inceledikten sonra izin istemini uygun gördüğü takdirde, başvuru dilekçelerini, ekleriyle birlikte Ticaret Bakanlığı'na gönderir. İzin istemi, Ticaret Bakanlığı tarafından da uygun görüldüğü takdirde, Maliye Bakanlığı izin verilmesini Bakanlar Kurulu'na teklif eder.

2) Yabancı bankaların Türkiye'de şube açmalarına izin verilmesi için Bakanlar Kurulu'na yapılacak tekliflere, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve ilgili mevzuata göre yetkili merciin uygun görüşü eklenir.

◆ Kendimizi bilmek güç bir iş, kendimizi aldatmak ise çok kolay ve alışılmış bir iştir.

Von Humboldt

3) Verilen izinlere ilişkin Bakanlar Kurulu kararları Resmi Gazete'de yayınlanır. Yabancı bankaların Türkiye'de şube açmaları için özel şartlar öngörüldüğü takdirde, bunlar kararlarda gösterilir (KHK/70 md. 8).

Buraya kadar aktarılan prosedüre göre kuruluşu tamamlanan, yabancı bankaların Türkiye'de açılacak şubeleri, izin verilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yayın tarihinden itibaren 1 yıl içinde faaliyete geçmezler veya herhangi bir şekilde faaliyetlerine sürekli olarak en az bir yıl ara verilerse; bu izinleri, Maliye Bakanlığı'nın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'na iptal olunur (KHK/70 md. 9).

- III -

Yabancı ülkelerde kurulan bankaların, yukarıda belirtilen prosedür uyarınca kuruluş işlemlerini tamamlayan şubeleri, Ticaret Sicili'ne tescil ve ilan edildikten ve Türkiye'ye ayrılan özkaynakları döviz olarak getirilip T.C. Merkez Bankası'na satılarak karşılığı ilgili hesaplara geçirildikten sonra, Maliye ve Ticaret Bakanlıklarına birer beyanname verirler. Bu beyannamelelerinde :

- a) Bankanın unvanı ile hangi ülke kanunlarına göre kurulmuş olduğu ve merkezinin bulunduğu yeri;
- b) Şayet varsa, Türkiye'deki şubelerinin buldukları yerlerle, bunların açılma tarihlerini;
- c) Türkiye'deki şubelerine ayırdıkları ve ödedikleri sermaye miktarlarını;
- d) Uğraştıkları işlem türlerini;
- e) Bankanın hangi tarihte kurulduğunu;
- f) Bankanın sermaye miktarı ile ne kadarının ödenmiş ve ne kadarının

nın henüz ödenmemiş bulunduğunu;

- g) Varsa yedek akçelerinin tür ve miktarlarını;
- h) Merkezinin bulunduğu ülkede ve varsa diğer ülkelerdeki şubelerinin bulunduğu yerleri; gösterirler ve Türkiye'deki şubelerin açılmasına ilişkin belgelerin ve son bilançolarının noterce onaylı örneklerini bu beyannameye eklerler.

Keza, Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan yabancı bankalar, ikinci şubelerini açtıkları tarihten itibaren en geç 1 ay içinde, Maliye Bakanlığı'na ayrıca bir beyanname vererek, Türkiye'deki şubelerinden birini, diğer şubeleri temsile yetkili ve sorumlu yönetim merkezi olarak göstermek zorundadırlar (KHK / 70 md. 10).

Bankacılık işlemlerine ve mevduat kabulüne izin hususunda, Türkiye'de kurulan bankalar ile yabancı ülkelerde kurulan bankaların Türkiye'de açılan şubeleri arasında bir fark bulunmayıp, her ikisi hakkında «KHK/70 md. 11» hükmü uygulanır. Yani, yukarıda zikrolunan beyannamenin alınması üzerine, Maliye Bakanlığı; ilgililerin bu Kanun Hükmünde Kararname'de yazılı şartları yerine getirip getirmediklerini, bankacılık işlemlerine veya mevduat kabulüne başlamak üzere kararnamenin gerekli kıldığı nitelikleri taşıyıp taşımadıklarını inceledikten ve Ticaret Bakanlığı'nın görüşünü aldıktan sonra; durumları uygun bulunanlara, beyannamenin verildiği tarihten itibaren en geç iki ay içinde, bankacılık işlemlerine veya mevduat kabulüne başlamak üzere izin verir (KHK/70 md. 11/1).

Ancak, yapılan inceleme sonun-

da, durumları uygun bulunmayanlara, gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için uygun bir süre verilir. Bu süre içinde yeniden başvurular hakkında 1. fıkraya hükümlerine göre yeniden yapılan inceleme sonunda durumları uygun bulunmayanlara sonuç tebliğ olunur ve 9. madde uyarınca kuruluş izinleri iptal olunur.

Ne var ki, 9. maddeye göre, Türkiye'de şube açmasına izin verilen yabancı bankaların, izin verilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yayımından itibaren 1 yıl içinde faaliyete geçme mecburiyeti, 11. maddede belirlenen işlemler nedeniyle, ye-

tersiz kalabilecek bir süre olabilir. Ya da 11. maddede sözü edilen iki aylık inceleme süresine, Maliye Bakanlığı riayet etmemiş bulunabilir. Bu iki aylık süreye riayet edilmemesi halinde, Bakanlık hakkında bir müeyyide uygulanması söz konusu olmadığı gibi; böyle bir halde, yabancı bankalara, Maliye Bakanlığı'nın gecikmesine nispetinde bir ek süre verilinceğine dair de bir hüküm, kararnamede yer almamaktadır. Bu bakımdan, özellikle Türkiye'de şube açacak yabancı bankalar için öngörülen 1 yıllık faaliyete geçme zorunluluğu süresinin, Bakanlar Kurulu izin kararının Resmi Gazete'de yayın tarihinden değil, 11. maddedeki bankacılık işlemlerine veya mevduat kabulüne başlamak üzere verilen izin tarihinden ya da hiç değilse ikinci inceleme için verilecek uygun sürenin bitim tarihinden itibaren başlatılması, kanımızca daha yerinde olurdu.

AÇIKLAMA

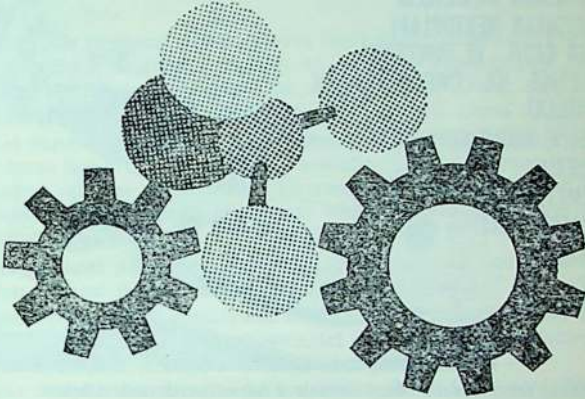
Dergi'nin Kasım 1983 sayısında yer alan, Sayın Vecdi Ünay'ın «Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Mevduatı Koruyucu Hükümleri» başlıklı yazısında, bozı dizgi ve tashih hataları olmuştur.

Bu arada; 20. sayfa 2. sütun 4. satırdaki «üzere Bakanlığı'na» «üzere Maliye Bakanlığı'na», 22. sayfa 2. sütun 25. satırdaki «ortaklarını» «ortaklarının», 26 ve 27. satırlardaki «müdürlerini» «müdürlerinin», 23. sayfa 2. sütun 27. satırdaki «denetçilere» «denetçilerce», 28. sayfa 1. sütun 5. satırdaki «hukukun» «hukukunun» olacaktır. 26. sayfa 2. sütun 5. satırdan başlayan cümlenin doğrusu ise şöyledir: «Bu munzam karşılığın umumi mevduattan bankalar mevduatının düşülmesinden sonra kalacak bakiyeye oranının, memleketin genel ekonomik durumu gözönünde bulundurulacak zaman zaman Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca tesbit olunması da sözü geçen Kanun maddesinde kabul edilmiştir.»

Gözden kaçan bu hatalı dizgileri düzeltirken, Sayın Yazardan ve Okurlarımızdan özür dileriz.

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her tüten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

ELEKTRONİK POSTALAMA

- ADRES YAZMA
- KATLAMA
- YERLEŞTİRME-DÜZENLEME
- ETİKET YAPIŞTIRMA
- POSTALAMA HİZMETLERİ
- BİLGİSAYAR MEKTUPLARI
- BİLGİ KAYIT VE KONTROLU
- İŞLETME VE ORGANİZASYON LİSTELERİ
- ÜYELİK, ABONE KAYIT VE YÖNETİM HİZMETLERİ
- İHRACATÇILARA YURTDIŞI ALICI ADRESLERİ

BİLGİSAYARLARLA
KOMPLE ADRESLEME
VE POSTALAMA
HİZMETLERİ

A-Kendi portföyündeki özel adreslere adres yazdırmak isteyen müesseseler

B-Merkezimiz BİLGİ BANKASINDA mevcut yurtdışı ve yurtiçi yüzbinlerce adres içinden ilgilendikleri iş kolları itibarıyla adres satın almak isteyen

- İmalatçı, İhracatçı, İthalatçı, Pazarlamacı kuruluşlar
- Dernek, Oda, Kulüp ve Sendikalar
- Gazete ve Dergiler
- Market ve Mağazalar
- Reklam Firmaları
- Turizm Seyahat Şirketleri ve Oteller
- Araştırma kuruluşları
- Fuar, Defile, Toplantı düzenleyen kuruluşlar
- Abone, Bayi, Üye, Ortak, Hissedar, Müşteri yazışmaları olan kuruluşlar
- VB.

ELEKTRONİK ADRESLEME VE POSTALAMA
HİZMETLERİMİZDEN YARARLANABİLİRLER.

bil-merk

Bilgi Hazırlama Merkezi

İnönü Cad. Ankara Palas Apt. 77/9 Ayaspaşa - İstanbul

Tel. 43 57 76 - 43 57 77

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Hükümet Güvenoyu Aldı

7 KASIM 1983'de hükümet kurma görevi tevdi edilen Anavatan Partisi Başkanı, 13 Aralık 1983'te teşekkül ettirdiği 45. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin programını, TBMM'nde milletvekillerine sunmuş ve 24 Aralık 1983 günü de 115 red, 65 çekimsiz oya karşı 213 kabul oyuyla güvenoyu almış bulunmaktadır.

Hükümet Programı, Anavatan Partisi'nin 6 Kasım 1983 tarihli Seçim Beyanamesi'nin biraz daha ayrıntılara inmiş şeklidir. Türkiye ekonomisinin, çok partili parlamenter döneme geçmesinden bu yana geçirdiği aşamaların kısaca açıkladığı Hükümet Programı'nın ekonomiye değinen kısımları genel olarak şöyle özetlenebilir:

- **Temel görüşler ve ilkeler;** milliyetçi, muhafazakâr, sosyal adaletçi ve rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisini esas almaktadır.

- Birinci hedef, aşırı enflasyonu kontrol altına almaktır.

- Devletin esas fonksiyonu: düzenleyici olmak, sık sık değişmeyen kaideler koymak, altyapı mahiyetindeki işleri yapmaktır.

- İkinci hedef, orta direğin milli gelirden daha fazla pay almasını sağlamaktır.

- Üçüncü hedef, orta direğin ek gelirini artırıcı tedbirlere ağırlık vermektir.

- **Ekonomik yapıyı güçlendirme programı** içinde; iktisadi sistemi ahenkli duruma getirmek, ekonomiyi düzenleyen kanunları bir paket olarak ele almak, sermaye piyasasını sağlıklı kılmak, Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu'na bağlı kararları gözden geçirerek basitleştirmek, serbestiyi getirmek, konut yapımını hızlandırmak; başlıca konular olarak açıklanmaktadır.

- **Vergiler konusunda;** vergilerin sayısını azaltmak, basitleştirmek, adil olmalarını sağlamak, kurumları ve yatırımları teşvik etmek, israfa yol açmamak ve otamasyonu artırmak amaçlanmaktadır.

- **Tarım ve köy hizmetleri ile ormancılığa ve madencilığa,** ülkemizin potansiyel güçleri olarak, Hükümet Programı'nda önemli bir yer verilmektedir.

- **Sanayinin yapı değişikliğine olan ihtiyacına değinen program;** sanayinin ihracata dönük, kalite ve fiyat rekabetine göre yönlendirilmesine ağırlık verileceğini, yüksek gümrük hadleri ve ithal yasaklamalarıyla korunmasının sağlıklı gelişmeyi sağlayamayacağını açıkça belirtmektedir.

- **Enerji, sulama, haberleşme ve ulaştırmada devletin asıl görevleri** temel altyapı yatırımlarını yapmaktır.

- **Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin** ülke ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Bu kuruluşların tedricen millete devredilmesi ana politika ise de, bunların kârlı

ve verimli işletmeler haline getirilmesi için gerekli düzenlemeler, Hükümet Programı'nda açıklanmaktadır.

• İç ve dış ticaret, turizm, taşımacılık, müteahhitlik, bankacılık ve sigortacılık ile esnaf ve sanatkârların yaptıkları «hizmet ve üretim sektörü»ne de yer veren Hükümet Programı; iktisadi politikamızda «İhracat»ın çok önemli yeri olduğunu belirterek; finansman teşkilatlanma ve bilgi akımı sağlamak, kalite kontrolü, ambalajlama ve formalitelerin basitleştirilmesi konularının da ele alınacağını vurgulamaktadır.

• Hükümet Programı, ekonomiyi ilgilendiren önemli bir konu olarak «çalışma hayatı»na ait konulara da yer vermekte ve bürokratik işlemleri tasfiye veya azaltma hususlarına ait bütün tedbirlerin alınacağını açıklamaktadır.

Hükümet Programı, Dergimizin bu sayısında «Ekonomik Yorumlar»ına ana konusu olduğundan, bu kısa açıklamalarla yetinyoruz.

Bakanlıkların Reorganizasyonu

Başbakan Turgut Özal'ın kurduğu 45. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Ana-vatan Partisi'nin Seçim Beyannamesi'nde de yer alan «Bakanlıkların Reorganizasyonu» konusunda da, 14 Aralık 1983 tarihli (2. mükerrer) Resmi Gazete'de yer alan değişikliği yerine getirmiştir. Başbakan, Başbakan Yardımcısı, 6 Devlet Bakanlığı ile 14 Bakanlık'dan oluşan yeni hükümetin yapısı ve bu bakanlıklara bağlı başlıca kamu kuruluşları şöyle açıklanabilir:

Başbakanlık: «Sayıştay», «TRT». **Başbakan Yardımcılığı:** «T.C. Merkez Bankası», «T.C. Ziraat Bankası», «Anadolu Bankası A.Ş.», «Devlet Yatırım Bankası», «D.P.T.», «Devlet İstatistik Enstitüsü», «Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü», «Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı» (Bu müsteşarlığa, eskiden Ticaret Bakanlığı'na bağlı olan şu Başkanlıklar bağlanmıştır: «Dış Ekonomik İlişkiler», «Banka ve Kambiyo», «Kamu ve Finansman», «İthalat», «İhracat», «Anlaşmalar».)

Devlet Bakanlığı: «Danıştay», «Ortadoğu Anme İdaresi Enstitüsü», «Vakıflar Genel Müdürlüğü», «Diyanet İşleri Başkanlığı». **Devlet Bakanlığı:** «Tanıtma Müsteşarlığı», «Anadolu Ajansı», «Basın-Yayın Genel Müdürlüğü». **Devlet Bakanlığı:** «Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü», «Devlet Personel Dairesi», «Toprak ve Tarım Müsteşarlığı». **Devlet Bakanlığı:** «Deniz Müsteşarlığı», «Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu». **Devlet Bakanlığı:** «Türkiye Kimya Sanayii Kurumu», «Etibank», «Türk Petrol Kurumu», «Atom Enerjisi Kurumu», «Türkiye Taş Kömürü Kurumu», «Çevre Müsteşarlığı», «TÜBİTAK». **Devlet Bakanlığı:** «Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü», «SEKA», «Çimento ve Toprak Sanayii Kurumu», «Sümerbank», «Yüksek Denetleme Kurulu», «Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü».

Maliye ve Gümrük Bakanlığı: «Devlet Malzeme Ofisi», «Çay-Kur», «Tekel», «Milli Piyango». **Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı:** «Kredi ve Yurtlar Kurumu». **Bayındırlık ve İskân Bakanlığı:** «T. Emlak Kredi Bankası A.O.», «İller Bankası», «Karayolları». **Tarım, Orman ve Köyİşleri Bakanlığı:** «T. Ziraî Donatım Kurumu», «Tarım Ürünleri Kurumu», «Orman Ürünleri Kurumu», «Et ve Balık Kurumu». **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı:** «T.C. Emekli Sandığı», «Sosyal Sigortalar Kurumu», «Bağ-Kur Genel Müdürlüğü», «İş ve İşçi Bulma Kurumu». **Sanayi ve Ticaret Bakanlığı:** «T. Şeker Fabrikaları», «T. Halk Bankası A.Ş.», «Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu», «Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası» (Bu bakanlığa ayrıca İç Ticaret Genel Müdürlüğü de bağlanmış bulunmaktadır).

Ulaştırma Bakanlığı: «Türkiye Denizcilik Kurumu», «Devlet Demiryolları», «D.B. Deniz Nakliyatı T.A.O.», «Devlet Hava Meydanları İşletmesi», «Türk Hava Yolları», «P.T.T.». **Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı.** **İçişleri Bakanlığı:** «Emniyet Genel Müdürlüğü», «Jandarma Genel Komutanlığı». **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı:** «Türkiye Elektrik Kurumu», «Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü», «Devlet Su İşleri». **Kültür ve Turizm Bakanlığı.** **Milli Savunma Bakanlığı.** **Adalet Bakanlığı.** **Dışişleri Bakanlığı.**

Enflasyon Hızının Azaltılması Tedbirleri Alınmaya Başlandı

Özal Hükümeti'nin ilk önemli İcraatı, enflasyon oranının moneter tedbirlerle aşağıya çekilmesiyle ilgili kararlardır. Talebi azaltmak ve finansman kuruluşlarına ilave kaynak teşkil etmeye yönelik tedbirlerin hepsi 19 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kararlar paketi kısaca şöyle açıklanabilir:

• **Banka ve Sigorta İşlemlerinden Alınan Gider Vergisi Nispetleri 1.1.1984'den İtibaren Azaltıldı:** 83/7504 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nin nispeti % 15'den % 3'e indirilmiştir. Kambyo muamelelerinde ise nispet matrahın binde biri olmuştur.

• **Faiz Oranları:** Bu husustaki Bakanlar Kurulu Kararı özet olarak şöyledir: «Bankaların mevduat kabulünde verecekleri azami faiz oranları ile bunların uygulama esas ve şartları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca 3 aydan fazla olmayan sürelerle tespit edilerek bir tebliğ ile Resmi Gazete'de ilan edilir. Banka sistemini verimli hale getirmek maksadıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca uygun görülen haller ve bankalar için daha yüksek oranda mevduat faizi verilebilir. Kararın 4'üncü maddesinde belirtilen krediler dışında, kredi işlemlerinde alınacak azami faiz oranları, vade ve türlerine göre, bankalarca serbestçe tespit edilir.»

• **Mevduat Faiz Oranları Hakkında T.C. Merkez Bankası'nın Tebliği:** 19 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak bu tarihte yürürlüğe giren mevduat faiz oranları, eskisine nazaran yükseltilmiş bulunmaktadır. Bankalarca, mevduat kabulünde verilecek yıllık azami faiz oranları ile eski oranlar aşağıda gösterilmiştir:

Mevduat Faiz Oranları	Yeni (%)	Eski (%)
A — Vadesiz	5	20
B — 3 ay ihbarlı vadeli mevduat (mevduat sertifikaları dahil)	49	—
C — 6 aydan (6 ay dahil) 1 yıla kadar vadeli mevduat (mevduat sertifikaları dahil)	47	35
D — 1 yıl (1 yıl dahil) vadeli mevduat (mevduat sertifikaları dahil)	45	40
E — 6 aydan (6 ay dahil) 1 yıla kadar vadeli üçer aylık faiz ödemeli tasarruf mevduatı (mevduat sertifikaları hariç)	42	—
F — 1 yıl (1 yıl dahil) vadeli üçer aylık faiz ödemeli tasarruf mevduatı (mevduat sertifikaları hariç)	38	—
G — Bankalararası mevduat	Serbest	Serbest

Bu tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan vadeli mevduat hesaplarına tatbik olunan faiz oranları vadeleri sonuna kadar uygulanır.

• **Reeskont ve Avans Faiz Oranları:** T.C. Merkez Bankası'nın reeskont ve avans işlemlerinde uygulayacağı faiz oranları şöyle değiştirilmiştir:

	Yeni Oranlar (%)	Eski Oranlar (%)
I — Kısa Vadeli Kredilerde		
1 - Genel olarak	48.50	28
2 - İhracat kredileri	35.00	26.50 - 30.00
3 - Tarım kredileri ile T. Halk Bankası'nca küçük sanayici, sanatkâr, esnaf ve esnaf teşekküllerince kullandırılan mesleki krediler	24.25	15.50 - 16.25
II — Orta Vadeli Kredilerde (Teşvik Belgesi)		
1 - Genel olarak	50.50	29.50
2 - Yatırım kredileri		
a) Gemi inşa kredileri ile kalkınmada öncelikli yörelerde kullandırılan yatırım kredileri	19.50	23
b) Diğer yatırım kredileri	30.00	—
3 - Tarım kredileri	26.25	17.75
III — Tahvil Üzerine Avans İşlemlerinde		
	Tahvil üzerinde yazılı faizin 2 puan fazlası	

Yukarıda belirtilen faiz oranları; bankalarca, kısa vadeli kredilerde genel olarak % 50, ihracat kredilerinde % 35, gemi inşa kredileri ile kalkınmada öncelikli yörelerde kullandırılan yatırım kredilerinde % 20, diğer yatırım kredilerinde % 30 faiz oranlarının kullanılması halinde geçerlidir. Kredi faiz oranlarının, bankalarca, belirtilen bu oranlar üzerinde uygulanması halinde, her bir puan fazlalık için reeskont ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranı 2 puan artırırlır.

Kısa vadeli ihracat kredileri ile ihracat garantili yatırım kredileri ve diğer yatırım kredilerine müeyyide uygulanmasında, bu tebliğe göre uygulanmış bulunan tercihli reeskont oranları kısa ve orta vadeli kredilerde genel olarak tatbik olunan reeskont oranları seviyesine çıkarılır.

«Geçici Madde 1 — 1 Temmuz 1980 tarihinden önce teşvik belgesine istinaden ticari bankalar veya kalkınma bankaları aracılığı ile açılmış orta ve uzun vadeli kredilerde, reeskonttan yararlandıkları takdirde, kredi süresince 23 Şubat 1980 tarih ve 16909 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış oranlar (genel olarak % 15, tarım kredilerinde % 14 ve Gider Vergisi istisnasından yararlanan kredilerde % 17.25) uygulanır.»

«Geçici Madde 2 — 1 Mayıs 1981 tarihinde önce açılarak kullandırılmaya başlanan 5 yıldan fazla vadeli teşvik belgeli kredilere bu tebliğin yürürlük tarihinden itibaren Bankamızca genel olarak % 32.75, Gider Vergisi istisnasından yararlanan kredilere % 39 faiz oranları uygulanır.»

«Geçici Madde 3 — 8/5756 sayılı Kararname'ye ilişkin Faiz Farkı İadesi Fonu Hakkında 1 No.lu Tebliğin Geçici 3 ve 4'üncü maddeleri kapsamına giren orta vadeli kredilere bu tebliğin yürürlüğe girdiği tarihte uygulanmakta olan

reeskont faiz oranları temdit edilmemek kaydıyla vadeleri sonuna kadar geçerlidir.»

«Geçici Madde 4 — Bu tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce kullanılmış bulunan kısa vadeli ihracat kredilerine (reeskont kaynağına dayalı İhracatı Teşvik Fonu kredileri dahil) bu tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 ay süreyle 16/6/1983 tarih ve 18079 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış bulunan tebliğimizdeki reeskont faiz oranları uygulanacaktır.»

«Geçici Madde 5 — Bu tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce kullanılmış bulunan Gider Vergisi istisnasından yararlanan yatırım kredileri ile diğer yatırım kredilerine, bu tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren temdit edilmek kaydıyla vadeleri sonuna kadar 16/6/1983 tarih ve 18079 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğimiz çerçevesinde reeskont faiz oranları uygulanacaktır.»

• **Faiz Farkı İadesi Fonu:** Faiz Farkı İadesi Fonu'na yapılacak kesinti oranları ile bankalara, kredi türleri itibariyle de faize esas adet yekünü üzerinden yapılacak yeni ve eski faiz farkı iade oranları aşağıda gösterilmiştir.

Kredinin Türü	Fon'dan Bankaya İade Oranları	
	Yeni (Puan)	Eski (Puan)
I — Kısa vadeli kredilerde (2 yıla kadar vadeli)		
A — İhracat kredilerinde	8.00	9 - 12,5
B — İhtisas kredilerinde		
a. T.C. Ziraat Bankası'nca kullanılan tarım kredilerinde	7.00	8
b. T. Halk Bankası'nca küçük sanayici, sanatkâr, esnaf ve esnaf teşekküllerine kullanılan kredilerde	9.00	10
II — Orta ve uzun vadeli kredilerde (2 yıl ödemesiz dönemli ve 2 yıldan fazla vadeli)		
A — Teşvik belgeli yatırım kredilerinde	8.00	2 - 17,5
B — İhtisas kredilerinde		
a. T.C. Ziraat Bankası'nca kullanılan tarım kredilerinde (2 yıl ödemesiz dönem koşulu aranmaz.)	7.00	8
b. T. Halk Bankası'nca küçük sanayici, sanatkâr, esnaf ve esnaf teşekküllerine kullanılan kredilerde (2 yıl ödemesiz dönem koşulu aranmaz.)	9.00	10
c. T. Emlâk Kredi Bankası'nca kullanılan konut ve yapı tasarrufu kredilerinde	9.00	14

• **Dövizle Bağlı Tasarrufların Teşviki:** Yurt dışında çalışan Türk işçileri tarafından havale yoluyla gönderilen veya efektif olarak bozdurulan dövizlerin kesin satışı suretiyle açılacak vadeli tasarruf mevduatı hesaplarına, vadeli mevduat faiz oranları 4 puan fazlasıyla tahakkuk ettirilerek ödenir. İlav 4 puanlık faizin 3 puanı Faiz Farkı İadesi Fonu'ndan karşılanır.

• **Mevduat Munzam Karşılıkları :** Mevduat kabul eden bankaların uygulayacakları munzam karşılıkların oranları şöyle değiştirilmiştir : Bankaların, toplam mevduattan bankalar mevduatının tenzilinden sonra kalan mevduat tutarı üzerinden Merkez Bankası'nda tesis edebilecekleri munzam karşılığın oranı, eskisi gibi % 25 olarak muhafaza edilmiştir. Bankaların, tercihli mevduat karşılıklarından kullandırdıkları kredilere tekabül eden mevduatları için 1.1.1984 tarihinden itibaren tesis edebilecekleri karşılık oranları şöyledir : (a) Kalkınma Planları Yıllık Programları eki Genel Teşvik Tablosu'nda yer alan sektörlerle kullanılacak orta ve uzun vadeli (iki yıl ve daha uzun vadeli) teşvik belgeli yatırım kredilerine tekabül eden mevduat için % 15; (b) İhracat kredilerine tekabül eden mevduat için % 20.

• **Mevduat Karşılık Faiz Oranları :** T. C. Merkez Bankası nezdinde tesis edilen mevduat munzam karşılıklarına bu bankaca aylık olarak aşağıda gösterilen oranlar üzerinden faiz ödenecektir.

Türkiye'de ve bütün dünyada

Akbank Türkiye'de ve bütün dünyada hizmetinizdedir.
İhracat-İthalat işlemlerinizi, döviz-mevduat-
kredi hesaplarınızı ve tüm bankacılık sorunlarınız için
Akbank'ın deneyiminden ve dış dünyadaki itibarından yararlanın.
Yurt içinde Akbank şubeleri, yurt dışında Akbank Temsilcilikleri ve
Akbank'ın bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri ile
sürdüğü işbirliği, tüm bankacılık sorunlarınızı
kısa sürede çözüme ulaştırır.

Dış Temsilcilikler
ve İrtibat Büroları

NEWYORK	FRANKFURT Essen, Batı Berlin, Münih, Hamburg, Stuttgart, Hannover.	LONDRA
---------	---	--------

AKBANK

"Güveninizin eseri"

	Yeni Oran (%)	Eski Oran (%)
a) Vadesiz mevduatın karşılıklarına	0.50	1.50
b) Vadeli resmi ve ticari mevduatın karşılıklarına	3.30	1.50
c) İhbarlı ve diğer vadeli mevduatın karşılıklarına	2.25 - 3.30	1.50

• **Umumi Disponibilite Tebliği:** Yine 19 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yer alan bu tebliğ, umumi disponibilite oranını % 10 olarak muhafaza etmiştir.

Yeni Mali Kararlar

Özal Hükümeti, göreve başlar başlamaz aldığı enflasyonu yavaşlatma tedbirlerinin yanında, «orta direk» adını verdiği vatandaş kesimini ilgilendiren iki mali tedbiri de almıştır.

• **Birinci Sınıf Tüccarın Defter Tutma Mecburiyeti Hadleri Yükseltildi:** 23 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı, 1.1.1984'den itibaren uygulanmak üzere şu yenilikleri getirmektedir: Birinci sınıf tüccar olarak defter tutma mecburiyetini düzenleyen 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na göre 6 milyon TL olan yıllık iş hacmi tavanı 18 milyon TL'ye yükseltilmiştir. Ayrıca alım-satımdan gayri işlerle meşgul olanlar için 1.200.000 TL olan bu tavan üç misli artırılarak 3.600.000 TL'na yükseltilmiştir.

• **Telif Ücretleri ile Mesken Kiraları ve Gayrimenkul Sermaye İradı İstisnaları Yükseltildi:** 26 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Gelir Vergisi Kanunu'nun 18'inci maddesinde yer alan miktarlar; ücret yurt içinde elde edilmişse, 300.000 TL'den 900.000 TL'ye; ücret yurt dışında elde edilmişse, 600.000 TL'den 1.800.000 TL'ye yükseltilmiştir. Ayrıca mesken kiraları ve gayrimenkul sermaye iradı istisnası da 120.000 TL'den 360.000 TL'ye yükseltilmiştir.

Yeni hükümetin gerek orta direği güçlendirmek ve gerekse bürokrasiyi azaltmak amacını güden yeni tedbirler getireceği anlaşılmaktadır.

Özel Finans Kurumları Kurulabilecek

Özel finans kurumlarının kurulmasıyla ilgili 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 19 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. İki ay sonra yürürlüğe girecek olan özel finans kurumlarının kurulmasına ilişkin kararda konu özet olarak şöyle açıklanmaktadır:

Bu kurumlar, sermayelerine ilaveten yurt dışından ve içinden özel cari hesaplar ile kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayıp bu fonları ekonomiye tahsis etmek amacıyla faaliyet göstereceklerdir. Toplanan fonlar, ilgili tebliğlerde belirtilecek usullerle, her türlü zirai-ticari faaliyetlerin ve hizmetlerin finansmanında, ortak yatırımlarda, yurt dışı teminat mektupları verilmesinde, ihracat ve ithalatın finansmanında, yatırımlara ilişkin ekipmanların temin edilip firmalara taksitle satılması veya kiraya verilmesi gibi alanlarda kullanılabilirlerdir.

Bu kararnameye veya özel kanunlarına göre yetkili kılınanlardan başka hiçbir gerçek ya da tüzel kişi, aslen veya fer'an meslek edinerek fon kabul ede-

meyecek ve kullandıramayacaktır. Özel finans kurumlarının kuruluş, organ, faaliyet ve tasfiyesine ilişkin esaslar ve usuller, T. C. Merkez Bankası'nın görüşü alınarak Başbakanlık'ca düzenlenecektir. Düzenleme dışı kalan hususlarda Türk Ticaret Kanunu ve ilgili diğer kanun hükümleri uygulanacaktır.

• **Kuruluş :** Kurumların en az 100 ortaklı bir anonim şirket şeklinde kurulmaları şarttır ve ödenmiş sermayeleri toplamı 5 milyar TL'den az olamaz. Kurumlar, 5 milyarlık sermayenin 1/4'ünü defaten, geri kalan kısmını altı ay içinde nakden ödemek zorundadırlar. Asgari sermaye olarak gösterilen 5 milyardan daha fazla sermaye ile kurulacak kurumların sermayelerinin 5 milyarı aşan kısmının ödeme şartları, Başbakanlık'ca ayrıca belirlenecektir. Yabancı ortaklar, sahip oldukları sermaye payını bankaca alım-satımı yapılan döviz cinsinden nakit olarak Türkiye'ye getirmek zorundadırlar.

• **Kurumun Kabul Edebileceği Fon Nevileri :** Kurumlar, biri «cari hesaplar» diğeri «katılma hesapları» olmak üzere iki tür hesaptan fon toplayabileceklerdir. Kurum hesaplarında, cari hesaplarla katılma hesaplarını ayırmaya, katılma hesabını da vadelerine göre müstakil hesaplarda takip etmeye mecburdur. Katılma hesabı sahipleri lehine tahakkuk ettirilecek gelirler, vergi mevzuatı açısından mevduat geliri sayılacaktır.

Gümrüklerdeki Mallar Tasfiye Ediliyor

Çeşitli nedenlerle gümrüklerde kalan mallar, bilindiği gibi, zaman zaman tasfiye edilerek, hem bu malların değerlendirilmesi yoluna gidilmekte, hem de gümrük depolarının çalışmasına imkân sağlanmaktadır. 17 Aralık 1983 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, gümrüğe terkedilen malların tasfiyesine ilişkin tüzük yürürlüğe girmiştir. Bürokratik nedenler ve formaliteler dolayısıyla meydana gelen gümrüklerdeki birikmelerin bir daha olmaması için gerekli tedbirlerin alınmasının zorunlu olduğuna inanıyoruz.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'na Pamuklu Mamuller İhracatı

AET ülkelerine, Türkiye çıkışı pamuklu dokumalar, pamuk ipliği ve makine halıları ihracatıyla ilgili 1984 yılı tarife kontenjanları tespit edilerek 14.12.1983 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Bu kontenjanlara tabi pamuklu mamuller AET ülkelerine gümrük resminden muaf olarak ithal edileceklerdir. Tarife kontenjanları ile bu kontenjanların topluluk ülkeleri arasındaki dağılımı şöyledir:

Ortak Gümrük Tarife Numarası	Malın Tanımı	Tarife Kontenjanı (Ton)
55.05	Perakende olarak satılacak hale getirilmiş pamuk iplikleri	1.099
55.09	Sair pamuklu dokumalar	2.587
53.01 A	Düğümlü ve sarmalı halılar (hazır eşya halinde olsun veya olmasın); (yalnız yünden ya da ince kıldan mamul olanlar, elle dokunmuş olanlar hariç)	208

Yukarıda tekstil mamulleri itibarıyla belirtilen tarife kontenjanlarının Topluluk ülkeleri arasındaki dağılımı (ton olarak) şöyledir:

Üye Ülkeler	Pamuk İplikleri	Sair Pamuklu Dokumalar	Makine Hahları
Belçika/Hollanda/Lüksemburg	134	410	16
Danimarka	72	37	16
Batı Almanya	293	306	40
Fransa	36	461	28
İrlanda	19	19	2
İtalya	200	153	20
İngiltere	73	656	45
TOPLAM	832	2.044	167
Topluluk Rezervi	267	543	41
GENEL TOPLAM	1.099	2.587	203

Türkiye Uluslararası Pamuk Üreticileri Birliği'ne Üye Oldu

4 Kasım 1983 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, Uluslararası Pamuk Üreticileri Birliği (UPÜB) kuruluş anlaşması onaylanmıştır. UPÜB'nin amaçları şunlardır:

1 — Üyelerce pamuk üretim, işleme ve ticaretinin düzenli ve rasyonel biçimde artırılmasını geliştirmek.

2 — Üyeler arasında işbirliğini kolaylaştırmak ve üyeler için istikrarlı fiyat ve pamuğun üretim, işleme ve ticaretinden hakça kazanç sağlayıcı gelirlere yönelik yol ve araçları incelemek, belirlemek.

3 — Pamuğa ilişkin uluslararası sorunlarda ortak müzakere tutumlarının hazırlanması ve kabulünde üyelere yardımcı olmak.

4 — Üyelerin pamuk işleme, dağıtım, pazarlama, stoklama ve taşınmasına daha geniş katılmalarına (anamadde borsalarına katılma dahil) yardımcı olmak.

5 — Teknik ve mali yardımların süre ve şartlarının iyileştirilmesini geliştirmek ve yardım etmek. Pamuk üretim, işleme ve ticaretinin her aşamasında üyelerin teknoloji ve uluslararası mali kaynaklardan yararlanma yollarını geliştirmek.

6 — Yeni nihai kullanım alanları ve tekstil endüstrisinde daha yüksek düzeyde pamuk kullanımını yoluyla pamuk tüketimini artıracak çabaları teşvik etmek ve desteklemek.

7 — Pamuk üretim, işleme ve ticaretinin her dalında, üyeler arasında işbirliği ve koordinasyonu genel olarak geliştirmek.

Yeni Zamlar Birbirini İzliyor.

• **Petrol Ürünleri Fiyatları Artırıldı:** Doların değer kazanması üzerine bir süre önce artırılan petrol ürünleri fiyatları, 27 Aralık 1983'den itibaren yeniden zam görmüştür. İlgililer belirttiklerine göre, bundan böyle petrol ürünlerinin fiyatları kısa sürelerde ayarlanacaktır. Uzun zaman dilimlerinden sonra yapılan büyük oranlı zamların diğer fiyatları da etkilediği, bu yüzden daha kısa zaman aralıklarında ve küçük oranda fiyat artırımını uygulamasına geçildiği anlaşılmaktadır. % 2,9 oranındaki bu son zamdan sonra petrol ürünlerinin İstanbul'daki perakende satış fiyatları şöyle olmuştur:

Ürün	Fiyat (TL)	Ürün	Fiyat (TL)
Süper Benzin (litre)	138,10	Kalorifer Yakıtı (litre)	64,72
Normal Benzin (litre)	127,90	5 kg. Piknik Tüpü	211,—
Gazyağı (litre)	85,10	12 kg. Tüpgaz	1.228,—
Motorin (litre)	85,10	45 kg. Sanayi Tüpgazı	4.582,—

• **Tekel Ürünlerinin Fiyatları Artırıldı:** Tekel ürünlerinin satışları 28.12.1983 tarihinde durdurulmuş, yeni fiyatlar bir gün sonra Maliye ve Gümrük Bakanı tarafından açıklanmıştır. Buna göre Tekel ürünlerinin fiyatları % 11 ila % 100 arasında değişen oranlarda zam görmüştür. En düşük fiyat artışı % 11 ile bazı şarap cinslerinde olmuş. buna karşı daha önce 150 kuruşa satılan bir kilo tuzun fiyatı % 100 artarak 300 kuruşa çıkmıştır. Sigaralara yapılan zamların oranı % 23 ila % 50; şaraplar dışındaki içkilere yapılan zamların oranı ise % 20 ila % 50 arasında değişmektedir. Bir kutu kibritin fiyatı 4.— TL'den 5.— TL'ye; bir kilo çiğ kahvenin fiyatı ise 1.500.— TL'den 1.800.— TL'ye çıkarılmıştır. Yaygın olarak kullanılan bazı tekel ürünlerinin eski ve yeni fiyatları ile zam oranları şöyledir:

Ürünün Cinsi	Eski Fiyat (TL)	Yeni Fiyat (TL)	Zam Oranı (%)
Uzun Samsun	75.—	110.—	46,6
Uzun Maltepe	75.—	110.—	46,6
Kısa Samsun	70.—	100.—	42,8
Kısa Maltepe	70.—	100.—	42,8
Bafra (Filtreli)	60.—	80.—	33
Bafra (Filtresiz)	40.—	60.—	50
Gelincik	40.—	60.—	50
Birinci	35.—	50.—	42,8
Altınbaş Rakısı (35 cl)	480.—	675.—	40,6
Altınbaş Rakısı (70 cl)	950.—	1.325.—	49
Kulüp Rakısı (35 cl)	450.—	625.—	38,8
Kulüp Rakısı (70 cl)	850.—	1.200.—	41
Yeni Rakı (35 cl)	380.—	525.—	38
Yeni Rakı (70 cl)	750.—	1.000.—	33
Binboğa Votka (35 cl)	400.—	550.—	37,5
Binboğa Votka (70 cl)	800.—	1.100.—	37,5
Votka (35 cl)	340.—	450.—	32
Votka (70 cl)	640.—	900.—	38
Tabii Kanyak (35 cl)	430.—	600.—	39,5
Tabii Kanyak (70 cl)	830.—	1.150.—	38,5
Cin (35 cl)	420.—	575.—	36,9
Cin (70 cl)	810.—	1.125.—	38,8
Ankara Viskisi (70 cl)	1.350.—	2.000.—	48
Bira (30 cl)	30.—	40.—	33
Bira (50 cl)	40.—	60.—	50
Saf İspirto (35 cl)	450.—	625.—	38,8
Saf İspirto (70 cl)	850.—	1.200.—	41

YENİ YAYINLAR

NECDET DURAKBAŞA

BANKALARIN KAMUYA AÇIKLANAN MALİ TABLOLARI

KARACAN, Dr. Ali İhsan; Ekonomi ve Bilimsel Yayınlar Ltd. Şti. Yayınları, Yayın No.: 5, Aralık 1983, 384 + 20 sayfa, 1000.— TL.

Dr. Ali İhsan Karacan'ın «Bankaların Kamuya Açıklanan Mali Tabloları» eseri, ülkemizde şeffaf bankacılık olarak kamuoyuna mal edilen güncel bir konuyu içeriyor. Sayın Karacan gerek bir teorisyen, gerekse bir büyük bankamızda muhasebe bölümünden sorumlu uygulamacı olarak eserini vukufu yazmış; kendisini bu başarılı çalışmasından yana kutlarız.

Eser aslında yazarın 1978 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ndeki doktora tezinin, 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yasal düzeyde getirdiği değişiklikler ve uygulamacı olarak edindiği deneyimlerle genişletilmiş, düzeltilmiş bir baskısıdır.

Eser VI bölümden oluşmaktadır.

I. bölümde «Mevduat Bankalarının Organizasyonu» incelenmekte; mevduat kabul eden bankaların çeşitli yönlerden tasnifi ile organizasyon şemaları ve muhasebe bölümü-

nün organizasyon içindeki yeri belirtilmektedir.

II. bölüm «Mali Tablolar ve Kamuya Açıklamaları»nı içermektedir.

Bu bölümde başka ülkelerde ve Türkiye'de tüm işletmeler için kamuya açıklanan bilgiler (mali tablolar) karşılaştırmalı olarak tetkik edilmektedir.

III. bölüm «Mevduat Bankalarının Kamuya Açıklanan Mali Tabloları»na, IV. bölüm ise «Kamuya Açıklanan Mali Tabloların İçindekiler»e ayrılmıştır.

Bu bölümde, dış ülkelerdeki uygulamalara da değinilerek, Türkiye'de kamuya açıklanan mali tabloların (bilanço ve kâr-zarar tablolarının) içeriği ayrıntılı şekilde ve uygulamada tartışılan sorunlarla birlikte verilmektedir.

V. bölümde «Kamuya Açıklanan Mali Tablolarla İlgili Bazı Konular» incelenmiştir.

Bu bölümde «Tek Düzey Hesap Planı» bakımından bankacılığımızın durumu ve alınacak önlemler tartışılmaktadır.

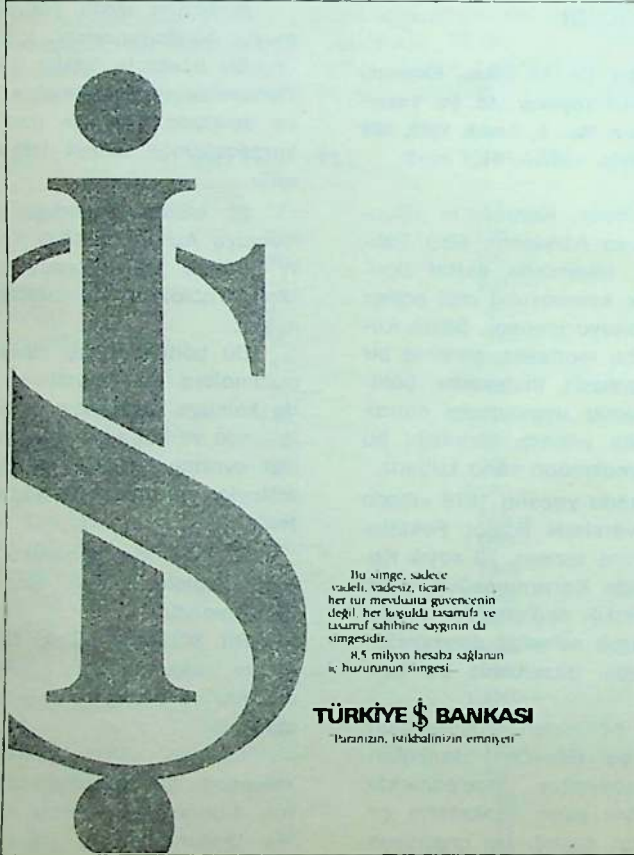
Nihayet, VI. bölümde yazar, «Mevduat Bankalarının Mali Tablolarını Kamuya Açıklama Uygulamasının Değerlemesi»ni yapmakta; bankaların yayınlanan mali tabloları ile

mali bünyelerine hiç değilse bir ölçüde nüfuz edilebilmesi ve bu tabloların genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun olarak düzenlenebilmesinin sağlanması açısından önerilerini yapmaktadır. Bu arada, «kamuya açıklanan tip bilanço formleri ile tip kâr ve zarar hesabı formlerinin değiştirilmesi...» ve muhasebe prensiplerine uygunluk açısından da «bağımsız muhasebe uzmanlığı» kurulana dek, bu tabloların yayınlanmadan önce «Yeminli Banka

Murakıpları» tarafından incelenerek onaylanmasını önermektedir.

Eserde yer yer bankalarımızda kârlılık durumunu etkileyici çeşitli düzenlemelerle çeşitli hesap kalemlerinde mali bünyeyi daha iyi göstermek için yapılan tertiplere de işaret edilmiştir.

Sayın Karacan'ın Bankacılık Kitaplığımızda önemli bir boşluğu dolduracak bu eserini tüm okurlarımıza salık veririz.

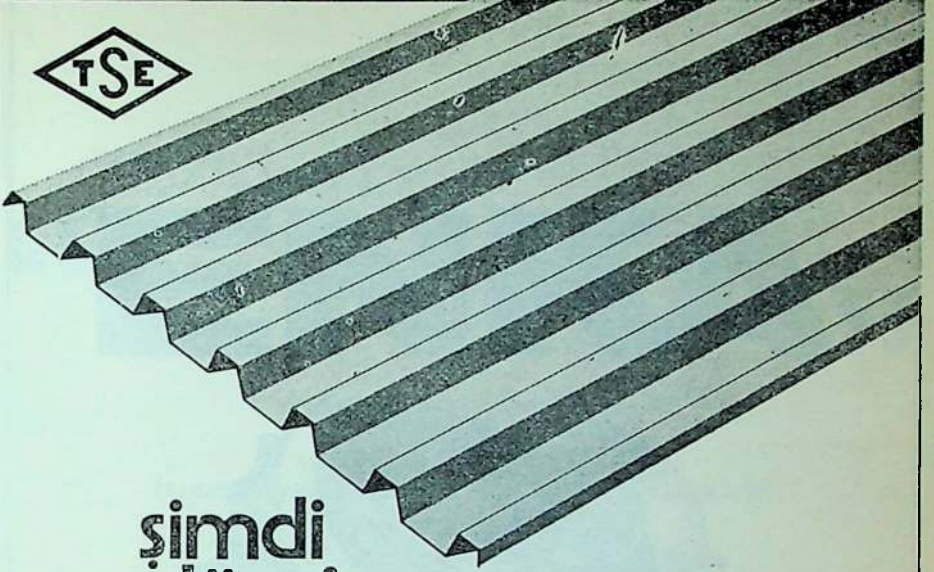

Bu simge, sadece vadehi, vadesiz, ticari her tür mevduata güvenenin değil her lağıkda tasarrufla ve tasarruf sahibine saygının da simgesidir.

8,5 milyon hesaba sağlanan a. huzurunun simgesi.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

"Paranızın, ıktıbalınızın emniyeti"

şimdi alüminyum daha kârlı çözüm

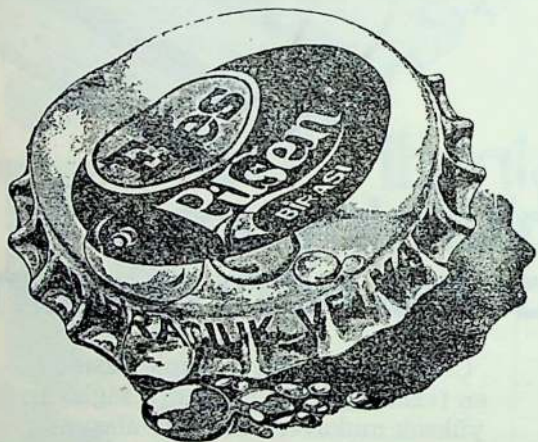
Çatı cephe ve tavan kaplamasında
en fazla malzeme tasarrufu sağlayan
yüksek mukavemetli 3004 alaşımını
sizler için geliştirdik.

nasas-trapez 3004

NASAS
ALÜMİNYUM SANAYİ ve TİCARETİ A.Ş.

MERKEZ: | ANKARA BÜRO:
Büyükdere Cad. No: 48 Mecidiyeköy-İstanbul | Güniz Sok. No. 29/5 Kavaklıdere-Ankara
Telefon: 66 33 00 | Telefon: 28 15 06 - 28 14 54
Telex: 26 140 Alme-TR | Telex: 43 245 Alan-TR

**"BIRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

1957' den beri

“**ENKA**”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pırma tr.

Türkiye'de
bir bankacılık
gelenegi
vardır.

OSMANLI BANKASI